

Møte torsdag den 14. november kl. 10

President: *I n g e L ø n n i n g*

D a g s o r d e n (nr. 15):

1. Innstilling frå utanrikskomiteen om EØS-samarbeidet 1994-2001 (Innst. S. nr. 24 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 27 (2001-2002))
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om overenskomster inngått med fremmede makter i 2000 (Innst. S. nr. 18 (2002-2003))
3. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til godkjenning av avtale av 10. desember 2001 om endring av protokoll 3 til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol (ODA) av 2. mai 1992 (Innst. S. nr. 23 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 75 (2001-2002))
4. Innstilling fra utenrikskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Audun Bjørlo Lysbakken, Bjørn Jacobsen og Ågot Valle om tiltak for å følge opp SAPRIN-nettverkets rapport om konsekvensene av Verdensbankens strukturtilpasningsprogrammer (Innst. S. nr. 8 (2002-2003), jf. Dokument nr. 8:128 (2001-2002))
5. Referat

Presidenten: Følgende innkalte vararepresentanter har tatt sete:

For Aust-Agder fylke: *Liv Marit Moland*

For Vest-Agder fylke: *Sigmund Kroslid*

For Buskerud fylke: *John-Ragnar Aarset*

For Hedmark fylke: *Johnny Hult*

For Oppland fylke: *Tove Lehre*

For Vestfold fylke: *Vidar Andersen*

Representanten *Rune J. Skjælaaen* vil fremsette et privat forslag.

Rune J. Skjælaaen (Sp): Jeg vil på vegne av Magnhild Meltveit Kleppa og meg sjøl fremme et forslag om å lovfeste like forsikringsordninger ved ulykker for elever i grunnskole og videregående skole.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Innstilling frå utanrikskomiteen om EØS-samarbeidet 1994-2001 (Innst. S. nr. 24 (2002-2003), jf. St.meld. nr. 27 (2001-2002))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg av hovedtalere fra hver partigruppe og for medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter og for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalere fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Haakon Blankenborg (A) (ordfører for saka): Det er ikkje veldig mykje nytt å seie på dette området etter at Stortinget drøfta europameldinga for relativt kort tid sidan. Men dersom det ikkje er innført ein ny regel i Stortinget, får ein ordet utan å seie noko nytt, så eg har tenkt å fortsetje likevel.

Presidenten: Presidenten kan bekrefte at antagelsen er riktig.

Haakon Blankenborg (A): På eitt område er det noko nytt på gang, men på det området har eg ikkje tenkt å seie noko spesielt. Det nye er at Norge nærmar seg forhandlingar om ei utviding av EØS-avtala, noko som ikkje er ei reforhandling av EØS-avtala, men ei utviding av EØS-avtala – noko som vil kunne få ganske vidtrekande konsekvensar for ramma som avtala skal fungere innafor.

Denne debatten reknar eg med vil bli prega av at desse forhandlingane ligg like framfor oss, og at ein derfor vil forsøkje å halde seg unna noko som kan likne på å definere eit forhandlingsmandat for Regjeringa, før Regjeringa har gått gjennom alle sider ved denne situasjonen og drøfta det med Stortinget. Det vil vere den normale prosedyren i ein slik situasjon. Dette er også klart uttrykt frå Arbeidarpartiet, Høgre og Kristeleg Folkeparti i innstillinga. Dette kjem vi tilbake til på normal måte.

Når EU blir utvida, må EØS-området samstundes bli utvida med dei same landa. Det er sjølve grunnideen i EØS at ein skal ha ein homogen indre marknad for EU og dei EFTA-landa som har slutta seg til EØS. I praksis betyr dette at utvidinga av EØS må vere klar sannsynlegvis i løpet av april neste år, dersom ein ser på det skjemaet som er lagt i forhold til utvidinga av EU. Etter dette kjem ei godkjenning av kvart medlemsland, gammalt og nytt.

Alle partia i Stortinget har så langt meint at det er viktig å få til ei utviding av EU fordi det er viktig for Europa og dermed viktig for Norge, som det heiter stort sett overalt. No kan ein av innstillinga få eit inntrykk av at SV og Senterpartiet har kome i tvil om dette, og at dei meiner at det er uheldig at fleire land skal kome inn i eit så uheldig politisk system som det EU er. Vi andre meiner at det framleis er viktig for Europa og for Norge at ein får ei utviding som stabiliserer Europa. Dette kan ein meine uavhengig av om Norge skal vere med eller ikkje.

Isolert sett vil utvidinga føre til ei ulempe for Norge på eitt område. Det gjeld den mykje omtalte frihandelsavtala som vi har for sjømat produsert i Norge til land i Sentral-Europa som no vil gå inn i EU. Dermed vil denne avtala falle bort, og dette vi kome inn under EUs normale yttergrensebehandling for norske varer på dette området.

Det blir høgare toll, dvs. at dei varene som går til dette området, blir behandla på same måten som tilsvarende varer som i dag går til EU. Dette er eit spørsmål som ein skal forhandle om, og som vi ser fram til ein ytterlegare gjennomgang av i forhold til Regjeringa.

Utvidinga vil prinsipielt sett ikkje endre på EØS-avtala. Dei sentrale elementa ligg uendra: ei ordning med to pilarar – EU og EFTA/EØS – og eigne institusjonar for EFTA-landa, med dei same måla og dei same funksjonane som i dag. Folkerettsleg eller juridisk blir dermed avtala den same. Det er viktig å slå fast og halde fast ved at uansett kva som skjer med omsyn til ei utviding, er avtala den same. Det galdt også då Sverige, Finland og Austerrike skifta side, frå EFTA til EU, i dette systemet. Skilnaden blir at fleire land blir med i den eine pilaren, som dermed blir atskilleg større enn han var, og relativt sett mykje sterkare, men også meir komplisert enn han har vore og mykje større enn EFTA-pilaren. Ein skal vere politisk blind og døv for ikkje å sjå at ei slik endring vil få konsekvensar – kanskje 25 land på den eine sida og tre av dei minste europeiske landa på den andre, dvs. Norge, Island og Liechtenstein.

Det er ei dramatisk utvikling som har skjedd sidan EØS-forhandlingane starta tidleg på 1990-talet. EFTA var då ei formidabel handelsblokk og i seg sjølv ein interessant marknad for EU, eller EF, som det heitte heilt i førstninga. EFTA/EØS har falle frå godt over 20 pst. av EU-handelen i ein tidleg fase ned til 4 pst. i 1999. Det er dei tala som er opplyste. Det er ei dramatisk økonomisk og politisk endring. EU har endra seg på mange område. Rådet og parlamentet har fått stor makt, mykje større makt enn dei hadde då EØS-avtala vart framforhandla, og det er to organ som Norge ikkje har eit forhold til gjennom EØS-avtala. Det vil seie: Rådet var det jo ein diskusjon om å få innlemma i EØS-avtala, men der stoppa det. Avtala måtte då få ein ny runde, og dermed enda ein med det systemet ein har i dag, at det er EU-kommisjonen EFTA-landa har eit forhold til.

EU samarbeider tettare på mange område som ikkje var omfatta av EØS-avtala då, og som ikkje er omfatta av EØS-avtala no, men som har store konsekvensar for dei områda som EØS-avtala omfattar. Det vil seie: EØS-avtala er ikkje endra, men vilkåra som avtala skal verke under, er endra og vil bli endra i tida framover. Det må vi berre førebu oss på, og det er under dei omstenda at avtala skal fungere. Det er eit endra EU, men vi held fast på dei grunnleggjande elementa i EØS-avtala.

Det er ingen som vil seie opp EØS-avtala, med umiddelbar verknad iallfall, her i Stortinget no. Det er nokre, SV og Senterpartiet, som vil utgreie alternativ til EØS-avtala, men dei føreslår ikkje ei oppheving av avtala. Eg trur det er viktig å slå fast at det er brei tilslutning til avtala, også med dei endra vilkåra som avtala skal fungere under med eit endra EU.

Dersom Norge hadde bestemt aleine over heile Europa, ville vi sikkert funne ei ordning som hadde sett heilt annleis ut enn EØS-avtala, og som hadde gjeve Norge større makt og berre fordelar. Men det er veldig vanskeleg å få til eit samarbeid der ein berre hentar ut fordelar.

Dei som skal utgreie desse alternativa, med dei premissane som ligg frå mindretalet, får ei vanskeleg oppgåve når ein skal utgreie eit alternativ som tilsynelatande gir Norge berre fordelar i eit samarbeid. Men om det skulle bli vedteke, er det jo interessant å sjå om Regjeringa er i stand til å utgreie den typen internasjonalt samarbeid.

Det lét seg heller ikkje gjere å rekne ut presist effektane av EØS på alle område. Det er ikkje mogleg å isolere område for område i eit så omfattande avtalesystem som EØS er. Det er viktig å gå inn og sjå på konsekvensar for enkelte område, men det er ikkje mogleg å berekne dette heilt konkret område for område. Enkelte vil sjå fordelar, utan nødvendigvis å ha berekna dette heilt nøyaktig. Andre vil sjå ulemper, utan tilsvarende å ha berekna dette heilt nøye. Ei meiningsmåling blant leiurar i EU nyleg synte dette. Ein stor del syntest at den indre marknaden var ei ulempe. Mange syntest han var ein fordel, truleg ut frå kva ein hadde tent på sjølv. Forbrukarane syntest at den indre marknaden var ein stor fordel, iallfall fleirtalet. Eg trur forresten den alltid nærverande Nationen refererte den meiningsmålinga i går eller i forgårs. Også i Norge vil det vere slik at mange vil ha eit inntrykk av at EØS-avtala er uheldig. Andre vil ha eit inntrykk av at ho er ein fordel. Det vi kan slå fast, er at det ikkje går an å stille seg til eit slikt avtalesystem og meine at ein har berre fordelar eller berre ulemper.

Så har vi naturlegvis den ulempa i EØS-avtala at vi står svakt dersom det er saker vi er usamde i. Når EU har vedteke det, skal det svært mykje til for å seie eit nei. Vi kan seie eit nei på vegner av Island, Liechtenstein og Norge, men ikkje på vegner av Norge, til å ta over regelverk frå EU. Men med den endringa som har skjedd mellom dei to pilarane, maktforskyvinga osv. som eg nemnde, er dette blitt eit ganske dramatisk steg å ta. Så kan ein då gjere som vi i praksis gjer om ein i kvart parti er usamd politisk, eller om Norge samla har ei interesse som er mot det som blir vedteke, at vi kan protestere, men blir med på ferda. Det var elles noko som Senterpartiet også gjorde i regjering, så vidt eg forstod, då nokre av desse regelverka forsvann inn i EØS-systemet for nokre år sidan. Situasjonen er at det er vanskeleg å blokkere. Men ein konsekvens av å gå inn i eit slikt samarbeid er også at ein må ta over område som ein eigentleg er usamd i.

I denne innstillinga har vi valt ikkje å gå inn på enkelte område, vi har berre sett på funksjonen til EØS-avtala. Og vi har funne at ho har fungert omtrent i samsvar med det som var intensjonane, gjeve dei store endringane som har skjedd på EU-sida og i balansen mellom dei to pilarane. Utan å ta med det vil ein ikkje få eit rett bilde av EØS-avtala.

Ein skal også hugse på at Norge ikkje gjennomfører EØS-regelverk fordi ESA eller andre vil det. Vi gjennomfører det fordi eit fleirtal i Norge har funne ut at dette på ein god måte sikrar truverde for norsk økonomi og trygge rammevilkår for norsk næringsliv. Det er grunnen til at vi oppretta EØS-avtala. Det er ikkje kome opp eit organ som heiter ESA eller noko liknande, som har funne på at vi skal gjennomføre desse regelverka. Det har vi

sagt at vi skal gjere på grunn av norsk økonomi og på grunn av norske arbeidsplassar. Det er det enkle utgangspunktet for dette, og med det som utgangspunkt meiner vi at avtala i stor grad har fungert etter intensjonane, men med endringane omkring.

Det har elles dukka opp ein litt merkeleg debatt om ESA i det siste. Eg skal ikkje forsvare det ESA gjer i eitt og alt, det får ESA gjere kvar for seg. Men ein skal tenkje på at alternativet til eit slikt overvakingsorgan ville vere å la kommisjonen overvake, noko som er konstitusjonelt umogleg, og som vart utgreidd, eller at ein gjennomfører på ein-sidig grunnlag. Og då ville truverdet til den gjennomføringa som ein har, bli borte, ved at ein ikkje har eit uheldig organ som ser på dette. Så får vi heller vere usamde med dette organet, men vi treng eit uheldig organ som kontrollerer kva Norge gjer. Vi kan ikkje gjere det på nasjonalt grunnlag, det har inkje truverde.

A n n e B e r i t A n d e r s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Inge Lønning (H): Jeg vil gjerne gi uttrykk for anerkjennelse overfor saksordføreren for den måten han har tilrettelagt arbeidet i komiteen på. Det har ført til at vi har en innstilling fra komiteen som holder seg klart til de sentrale overordnede politiske problemstillinger og ikke faller ned i alle enkeltspørsmål og detaljspørsmål som en stortingsmelding av denne art naturleg nok vil være full av. Jeg tror det gir et godt grunnlag for Stortingets debatt at man konsentrerer oppmerksomheten om de overordnede politiske problemstillingene.

Det er egentlig bare én setning i innlegget fra saksordføreren som jeg stiller meg svakt undrende til. Han sa kategorisk at det er ingen i Stortinget som vil avvike EØS-avtalen. Og det er vel riktig, hvis man leser komiteens innstilling, at det ikke er noen av partiene i utenrikskomiteen som har gitt uttrykk for et slikt ønske. Derimot gikk en tidligere statsråd i en arbeiderpartiregjering ut for kort tid siden i en vanligvis seriøs avis, Bergens Tidende, og gav uttrykk for at ESA er til for å plage nordmenn, og at han for sin del gjerne ville avvike EØS-avtalen umiddelbart. Man er jo vant til å anta at forhenværende statsråder er ved sans og samling, i hvert fall en tid etter at de har fratrudd, og man er også vant til å regne Bergens Tidende som en avis som er ved sans og samling. Så mitt spørsmål til saksordføreren er om han i mellomtiden har forvissnet seg om at dette var en misforståelse, og at han kan innestå for, også for Arbeiderpartiets gruppes vedkommende, at det er riktig at det er ingen i Stortinget som vil avvike EØS-avtalen.

Haakon Blankenborg (A): I alle fall på vegner av Arbeidarpartiet kan eg garantere at ingen vil avvike EØS-avtala. Den tidlegare statsråd som det er referert til, Olav Akselsen, meiner sjølv at han har lagt til rette for ein debatt rundt EØS-avtala. Eg fryktar at dersom representanten Lønning og representanten Akselsen sette i

gang ein diskusjon seg imellom, ville dei vere skrekkeleg samde. Skilnaden ville vere at den eine har sagt det i avisa, mens den andre ikkje har sagt det i avisa nyleg. Det trur eg er heile skilnaden på dei to innfallsvinklane.

Senterpartiet og SV skal svare for seg sjølve litt seinare. Ein kommentar som eg ser fram til, er om dei, når dei ber om meir utgreiing av alternativa, oppriktig har kome i tvil med omsyn til om det finst noko klart alternativ no, eller om det berre er ei oppfølging av tidlegare oppspel, at ein mislikar EØS-avtala, men no vil gi henne ei anna form og vil utgreie alternativa.

Bjørn Jacobsen (SV): Saksordføreren sa at det ikkje var noko nytt. Det går jo ikkje ein dag utan at det kjem noko nytt i forhold til EØS. Det siste er at kommisjonen sjølv vurderer å avvike heile avtalen. Så her skjer det noko frå dag til dag.

Det vi i alle fall veit av erfaringane, er at avtalen på område etter område hindrar oss i å føre ein eigen politikk, anten det gjeld korleis vi vil statsstøtte distrikta, eller andre område. Eitt område der det er ei skummel utvikling i forhold til vanlege arbeidsfolk, er dette med handel med tenester. Handelsavtalen frå 1973 omfattar ikkje handel med tenester. Det gjer EØS-avtalen. Statistikken over denne handelen er ikkje mangelfull i stortingsmeldinga. Ho seier ikkje noko om utviklinga, men det er grunn til å tru at når det gjeld både bank, forsikring, tele, post og vegtransport, har norske selskap tapt store marknadsdelar dei åra avtalen har verka.

Vi ser at Posten i Sverige planlegg å radere bort 15 000 tilsette. Vi ser at Telenor i Noreg flyttar ei avdeling av Opplysningen til ein annan plass, med like mange tilsette. Den einaste forskjellen er at dei nye tilsette på den nye plassen ikkje har noko så enkelt som ein pensjonsavtale. Pensjonsavtalen er noko som vi har kjempa fram i Noreg. Arbeidarrørsla har kjempa han fram i årevis.

Eg lurar litt på korleis saksordføreren og Arbeidarpartiet ser på denne liberaliseringa og konsekvensen av denne liberaliseringa for vanlege arbeidsfolk.

Haakon Blankenborg (A): Det er ingenting grunnleggjande nytt i EØS-avtala. Dette som har dukka opp i det siste, om at ei ny avtale er i emning fordi ein har fått handel med tenester, er ganske historielaut og faktisk feil å påstå. For var det noko som dominerte debatten tidleg på 1990-talet, var det dei fire fridomane, og dei fire fridomane var ikkje eit spørsmål om handel med varer, slik ein kan få inntrykk av no. Dette har lege i korta.

Så kan ein diskutere innhaldet i dei enkelte vedtaka som blir gjorde i EU, om dei er fornuftige, og sjå på dei enkelte sakene. Det vil variere frå parti til parti. Men her prøver vi å diskutere EØS-avtala, og dei som gjekk inn for EØS-avtala, gjekk inn for henne også med det klart i sikte at her ville det kome vedtak som vi ville vere usamde i, og som vi kanskje kunne forhandle om, men som vi mest sannsynleg måtte godta. Slik vil det vere.

Eg trur at ein skal vere skrekkeleg forsiktig med å seie at uteinvesteringar frå norsk næringsliv er veldig uheldig,

slik ein fekk inntrykk av her, og at arbeidsplassar, slik det vart antyda her, blir flytta ut av Norge på grunn av EØS-avtala. No har ein ikkje sett alternativet til EØS-avtala, og det kan ein kanskje vere veldig glad for. Men det kan like godt vere at ein har fått nye arbeidsplassar inn i Norge på grunn av EØS-avtala, at den har hindra utflytting, fordi det har vore større truverde i å investere i Norge på grunn av at ein følger europeiske standardar. Det kan like godt vere. Det lar seg ikkje rekne ut heilt eksakt, men det skal ein like mykje ha i sikte.

Så kan det også vere at norske verksemder har tapt på at dei er med i den indre marknaden. Det har også skjedd i mange andre land. Men norske bedrifter har investert i utlandet, og har dermed også vore med på å skaffe nye arbeidsplassar. Det er ikkje mogleg å seie enkelt at EØS-avtala fører til det eine eller det andre når det gjeld investeringar i og ut av Norge. Vi er med i eit område, og har ein garanti for at dei som skal investere i Norge, har føreseielege rammevilkår, og at vi ikkje driv med vårt eige regelverk som gjer at ein kan bruke f.eks. WTO-reglar mot Norge.

Åslaug Haga (Sp): Representanten Blankenborg vet utmerket godt at han trekker Senterpartiet altfor langt når han antyder at vi ikke er rede til å si opp EØS-avtalen. Hvis han bare leser innstillingen nøye, ser han at det står helt klart at som et grunnlag for å si opp EØS-avtalen vil vi gjøre sånn og sånn, og vi vil sjølsagt ha noen utredninger, i den erkjennelse at det må til en prosess for å si opp avtalen. Men vårt mål er tindrende klart.

Det er ikke bare vi som er inne på den tanken at man bør si opp EØS-avtalen. Som det har vært nevnt her før, har også nåværende leder av næringskomiteen, Olav Akselsen, påpekt at man bør ut av EØS-avtalen. Han argumenterer faktisk etter de samme linjene som oss, og betrakter EØS-avtalen som en husmannskontrakt. Olav Akselsen er jo ingen hvem som helst i Arbeiderpartiet, og jeg må si at det er forunderlig hvis det ikke er flere i Arbeiderpartiet som har kommet til den samme erkjennelsen, eller i alle fall har et snev av tvil om denne avtalens fortreffelighet. Men det kommer altså ikke til uttrykk i den innstillingen som Arbeiderpartiet står bak. Det synes for meg som om ærligheten taper i taktikkeriet for å bidra til at Norge kommer raskest mulig inn i EU. Derfor blir mitt spørsmål til representanten Blankenborg om han kan bekrefte at det nettopp er taktikkeriet som ligger til grunn for Arbeiderpartiets håndtering av EØS-avtalen, og ikke en reell vurdering av avtalens innhold og de konsekvenser avtalen har for Norge.

Haakon Blankenborg (A): Eg er alltid imponert over dei som klarer å gjere sine egne argument til reelle, saklege, og dei andre sine til taktikkeri, sine egne argument til ærlegdom og dei andre sine til uærlegdom. Det er ei form for debatt som sjeldan fører noko særleg positivt med seg.

Det som Olav Akselsen peika på, er det same som eit fleirtal i komiteen peikar på, at det har skjedd dramatiske endringar i EU sidan EØS-avtala vart vedteken, og at det

dermed er grunn til å kaste eit kritisk lys på avtala. Men det vi seier, er at vi ikkje har noko alternativ til EØS-avtala. Det er den som ligg i botnen. Og trass i at vilkåra for avtala har blitt dårlegare på ein del område, fungerer avtala på det området ho eigentleg skulle gjelde, nemleg å garantere at vi er ein del av ein indre marknad som gjer at det er truverde for norsk økonomi ute i Europa, slik at dei som vil investere i Norge, veit kva dei har å halde seg til, slik at ein veit at Norge ikkje driv med visse typar av statsstøtte – ein kan drive med statsstøtte innafor dei reglane som gjeld for heile Europa. På det området fungerer avtala, og dermed fungerer avtala også godt på kjerneområda. Vi kunne ønskje oss at Norge hadde hatt meir innverknad naturlegvis, men det har vi ikkje. Det er også det vi konkluderer med i denne innstillinga.

Vi går ganske systematisk, meiner fleirtalet, gjennom desse problema, men konkluderer med at på kjerneområda fungerer avtala bra. Det er det som ligg til grunn. Og vi har ikkje sett alternativa til EØS-avtala. Desse er det veldig vanskeleg å førestelle seg. Eitt alternativ som har begynt å svirre rundt, er det sveitsiske alternativet, som er slik at ein forhandlar i årevis og dermed startar på nye forhandlingar og ikkje har nokon garanti for at regelverket blir gjennomført i tråd med det som skal vere felles ordningar. Dersom ein skal prate om husmannskontraktar, trur eg at det alternativet som Senterpartiet kikkar på, er eit som liknar meir på det, enn det EØS-avtala gjer i dag.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Julie Christiansen (H): I forbindelse med ratifiseringen av EØS-avtalen i 1992 understreket Høyre at avtalen er av grunnleggende viktighet for norsk næringslivs adgang til EUs indre marked, med like konkurranseregler, men at den aldri vil bli noe annet enn en mellomstasjon på vei mot fullt medlemskap. Vårt standpunkt hang sammen med vårt syn på internasjonalt samarbeid. I innstillingen fra 1992 uttalte Høyres representanter:

«Nasjonalstaten står i økende grad overfor utfordringen å påvirke de beslutninger som fattes utenfor nasjonale politiske fora, men som likevel har virkning på innenlandske forhold. Det blir nasjonalstatens oppgave å fylle dette «demokratiske underskudd» gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid.»

Videre:

«Ved å delta i internasjonalt forpliktende samarbeid kan Norge gjenvinne selvråderett.»

Globaliseringen og utviklingen i EU etter 1994 har forsterket denne utviklingen. Stadig flere beslutninger – politiske så vel som økonomiske – som fattes utenfor Norges grenser, får direkte betydning for norske innbyggere og norsk næringsliv. Det samme gjelder utviklingen innen internasjonal forskning og teknologi. Grunnen er at både norske innbyggere generelt og norsk næringsliv er en del av globaliseringen og i større og større grad opererer internasjonalt. Det gjelder alle våre store næringer, som f.eks. olje, gass, sjømat og skipsfart. Også andre

mindre næringer er avhengige av det som skjer internasjonalt.

Det blir derfor helt galt å fremstille det som om norske beslutningstakere lengter etter å få sitte på møter sammen med alle de andre i Brussel for sin egen skyld. Det er av hensyn til norske innbyggere og norsk næringsliv at det er viktig å øve innflytelse og å delta der andre deltar.

Etter åtte år med EØS-avtalen holder vi derfor fast ved vårt opprinnelige standpunkt. Åtte år med EØS-avtalen har vist enda tydeligere at det er svært krevende for Norge å dekke opp for det demokratiske underskuddet uten å være deltaker i beslutningsprosessene. I forhold til utviklingen i EU kan Norge bare sikre seg stemmerett og innflytelse ved å bli fullverdig medlem.

Vi må imidlertid slå fast at den politiske situasjonen i opinionen og i Stortinget gjør at vi ikke tror det har noe for seg å sette medlemskapsspørsmålet på dagsordenen nå. Høyre vil imidlertid bidra til en debatt om EUs utvikling og konsekvenser for Norge. Regjeringens stortingsmelding om EØS-avtalen er et godt utgangspunkt for en slik debatt.

Det er ingen tvil om at utviklingen i EU skaper nye utfordringer for EØS-avtalen. Samarbeidsregjeringen peker selv på en lang rekke av dem i meldingen. De finnes i stor grad på områder som EØS-avtalen ikke dekker, og som den heller aldri var ment å dekke.

Likevel er det grunn til å peke på at forvaltningen av selve avtalen er blitt mer problematisk. Det har sammenheng med særlig to forhold: at styrkeforholdet mellom de to pilarene i avtalen er endret, og at EUs oppmerksomhet nå rettes mot de nye medlemslandene som er på vei inn.

Regjeringen viser selv til konsekvenser dette har fått. Man har sett en tendens til at EU ikke vil godta at godkjenning fra ESA skal ha virkning også i EU. Ubalansen mellom EFTA og EU fører også til at reservasjonsretten, eller voretten, som EØS-avtalen på papiret gir, er blitt en lite attraktiv rett for den svakeste part i avtalen. Den løpende samrådsprosessen som vi ble forespeilet i avtalen, har ikke fått det omfang som man forutså, den politiske dialogen er begrenset, og vi møter mindre forståelse nå enn før når det gjelder våre spesielle behov.

En bilateral frihandelsavtale med EU hadde imidlertid vært et enda verre utgangspunkt for å finne kompromissløsninger med EU. Gjennom EØS er vi tross alt sikret en fase med forhandlinger dersom det oppstår uenighet mellom EFTA og EU. EØS-avtalen er også helt unik, fordi den etablerer et eget overvåkings- og domstolssystem som avgjør saker som gjelder mulige brudd på EØS-avtalen. EØS-avtalen sikrer oss også mot at partene anvender sanksjoner som straffetoll og antidumpingtiltak mot hverandre i en konflikt.

Med en frihandelsavtale overlater vi, som tidligere talere har vært inne på, helt og holdent til EU å vurdere hvorvidt Norge opererer med konkurransevridende tiltak eller statsstøtte, eller skaper handelshindringer. Det vi risikerer å tape, er ikke først og fremst tollfri adgang, men viktigere: like konkurransevilkår og forutsigbarhet for norsk næringsliv.

Det er liten tvil om at utvidelsen av EU vil sette to-pilarsystemet under ytterligere press. Det blir altså enda mer krevende enn det har vært til nå, å nå frem overfor EU, selv i saker hvor vi mener vi har EØS-avtalens tekst på vår side i en eventuell tvist. Stålsaken, hvor EU brøt EØS-avtalen og så på Norge som et hvilket som helst tredjeland, er ett eksempel på en type problemer vi må være forberedt på å møte.

Disse endringene understreker behovet for en god forvaltning og effektiv oppfølging av EØS-avtalen for å understøtte bildet av Norge som en seriøs avtalepartner. Det blir galt å se det som uttrykk for husmannsånd eller overdreven innsats at Norge nå nærmest er europamester i implementering av EU-direktiv. Det er viktig å arbeide for dette, fordi det er i norsk interesse. Den oppmerksomhet vi kan vinne i EU-systemet ved å ligge etter alle frister, er ikke av stor verdi, for å si det forsiktig.

Men også de omfattende endringene i samarbeidet innad i EU – både i omfang og i form – gjør at EØS-systemet kommer til kort som eneste grunnlag for å ivareta norske interesser. Vi er f.eks. nødt til å få til en enda tettere norsk tilknytning til Lisboa-strategien og iverksette tiltak som gjør det mulig for norsk næringsliv å holde tritt med utviklingen der. Når EU ensidig iverksetter tiltak for å gjøre EU-området mer konkurransedyktig, kan det på sikt svekke prinsippet om konkurranse på like vilkår i hele EØS-området. De tiltakene Regjeringen skisserer i sin europapolitiske plattform for å kople oss til Lisboa-prosessen, er derfor svært viktige for å ivareta grunnlaget og forutsetningene for EØS-avtalen.

Regjeringen har meget fortjenstfullt brakt debatten om Europas fremtid – eller den såkalte konventdebatten – til Norge. EU forbereder gjennom konventet større traktatendringer i 2004. Giscard d'Estaing, som leder arbeidet i konventet, fremla nylig det foreløpige rammeverket for en konstitusjonell traktat. EUs videre institusjonelle utvikling vil ha betydning for Norge og EØS – helt uavhengig av medlemskapsspørsmålet. Gjennom bidrag til ARENAs konferanse om temaet og ved å arrangere en egen konferanse om nordiske perspektiver på Europas fremtid bidrar Regjeringen aktivt til å spre informasjon om debatten som nå pågår i EU-landene og i kandidatlandene. Under begge konferansene glimret imidlertid norske stortingspolitikere med sitt fravær.

Det er en kjensgjerning at EØS-avtalen ikke ivaretar behovet norsk fiskerinæring har for sikker markedsadgang til EU. Norsk eksport av sjømat til EU utgjorde i 2001 om lag 17 milliarder kr, eller 55 pst. av total norsk eksport av sjømat. Eksportandelen målt i verdi er redusert fra 63 pst. i 1998, men EU utgjør fremdeles det viktigste markedet for norske eksportører av sjømat. Det er særlig lakseeksporten som er redusert. Årsakene til reduksjonen er flere: økt markedsføringsarbeid i andre og nye markeder, økt kjøpekraft i Asia og Russland osv. Men den tidvise dårlige markedsadgangen til EU må ta sin del av skylden.

Norsk sjømatnæring for øvrig møter både tollsatser og et komplisert system med tollfrie kvoter og forskjellige

opprinnelsesregler i EU. Dette har også medvirket til at en fallende del av norsk sjømatekspport kanaliseres til EU.

Søkerlandene til EU har i det siste tiåret blitt stadig viktigere markeder for norske eksportører. Med en vekst i kjøpekraften i søkerlandene tilsvarende det Portugal og Spania opplevde da de ble EU-medlemmer, vil EU som marked for norsk sjømat kunne dobles i løpet av en tiårsperiode. Sild og makrell er de klart viktigste produktene, men også eksporten av laks er i fremgang.

Dette viser hvor viktige de forhandlingene Norge nå går inn i med EU, blir. Målet er å få kompensert bortfallet av dagens tollfrie markedsadgang i kandidatlandene. Det blir uten tvil en tøff forhandlingsoppgave. EU har vært gjennom vanskelige forhandlinger med søkerlandene i øst, og jeg tror det vil være klokt av oss ved inngangen til disse forhandlinger å ta innover oss hvilket enormt løft østutvidelsen er for EU-landene.

Man kan kanskje spørre hvorfor flertallet i Stortinget, på tross av de utfordringene EØS-avtalen møter, holder fast ved den. Avtalen gir oss begrenset adgang til EUs politiske prosesser, både de som påvirker det indre marked, og de som påvirker andre politiske rammebetingelser for Norge.

Men EØS-avtalen er likevel så viktig for norske næringsinteresser at vi ikke kan være den foruten. Det kommer sikkert til å bli gjentatt i denne debatten, men hele 70 pst. av norsk eksport går altså til dette markedet. Det er titusenvis av norske arbeidsplasser vi snakker om ved å ta vare på denne avtalen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV): Kommisjonen har signalisert at den ikke vil leggje WTO-regelverket til grunn no når EU skal utvidast. Vi kan kome i den situasjonen at tolllette for norsk fisk i dei nye EU-landa blir kopla til norske fiskeressursar eller rett til å kjøpe norske fiskebåtar. Etter loven kan ikkje fiskarane selje båtane sine. No har vi riktignok gjort det i Noreg i mange år – det er vi, allmenta, som har gjeve fiskarane den retten. Det vil vere stor forskjell på om desse eigarane, som da vil vere passive, skal vere i Ålesund eller i Austevoll, eller om dei skal vere i Madrid. Det vil bryte med prinsippa i deltakar-loven, og det vil bryte med prinsippet om at fiskarane skal delta i haustinga av havets ressursar. Korleis ser Høgre på det å få utanlandske eigarar inn på fartøysida i norsk fiskerinæring?

Julie Christiansen (H): Utgangspunktet for de forhandlingene Norge nå går inn i, er bortfallet av den tollfrie markedsadgangen vi har til søkerlandene til EU. Den tollfrie markedsadgangen taper vi nå når de går inn i EU, og vi går da til forhandlinger for å få kompensert det bortfallet. Det er utgangspunktet for våre forhandlinger.

Jeg synes vi skal ta stilling til det forhandlingsmandatet som EU måtte komme opp med, når det foreligger. Det gjør det ikke ennå. Det er mange spekulasjoner om og foreløpige vurderinger av hva det forhandlingsmandatet inneholder, i norske aviser for tiden, men jeg tror vi

gjør klokt i å avvente hva det endelige forhandlingsmandatet blir. Det vil vi også få anledning til gjennom de vanlige konsultasjonsordninger Stortinget har med Regjeringen.

Åslaug Haga (Sp): EØS-avtalen har endret seg dramatisk etter 1994. Nå griper den inn i distriktpolitikken, og den griper inn i hvordan vi håndterer og kontrollerer naturressursene våre. I 1994, eller snarere i 1992, da man forhandlet dette, ble det sagt helt eksplisitt at vi kunne opprettholde konsesjonslovene. Det ble også sagt helt eksplisitt at vi kunne opprettholde den differensierte arbeidsgeberavgiften.

Poenget her er at avtalen er blitt noe ganske annet enn den avtalen man vedtok i 1992. I 1992 var det ingen som ante hva omfanget av denne avtalen faktisk ville bli i år 2002. Mitt spørsmål til representanten Christiansen er da om Høyre opplever det som konstitusjonelt problematisk at EØS-avtalen er blitt en annen avtale enn det Stortinget gav sin tilslutning til, og at det pr. i dag faktisk er en avtale som Stortinget aldri har gitt sin tilslutning til.

Julie Christiansen (H): Høyre er rett og slett uenig med Senterpartiet i den vurderingen at EØS-avtalen har blitt en annen, og at den har gått utover det avtaleverket som Stortinget har gitt sin tilslutning til. Men det er jo ingen tvil om at EØS-avtalen er en dynamisk avtale som stadig tar inn nytt regelverk som gjelder for det felles indre markedet. Noen vil kanskje også mene at den er for lite dynamisk, siden den – ennå i hvert fall – ikke har tatt inn i seg traktatendringer som EU-siden har foretatt, noe som skaper en viss ulikhet mellom de to pilarene i EU-avtalen.

EØS-avtalen kan bare virke etter sin hensikt dersom utviklingen i EU kan avspeiles i vedtak i EØS-komiteen, og det er det som skjer. Det er bare på den måten våre eksportører av varer og tjenester kan sikres sikker markedsadgang, grunnlagt på felles regler og like konkurransevilkår i hele EØS-området. EØS-avtalens ramme ligger fast, og det er nøye redegjort for i en rekke stortingsdokumenter. Det er innenfor disse rammene EØS-avtalen utvikler seg, gjennom vedtak som fattes i EØS-komiteen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Morten Høglund (FrP): EØS-avtalen har, fra å være en avtale som i henhold til enkelte skulle være en midlertidig holdeplass mens vi ventet på noe annet, blitt vårt ankerfeste til EU. Det er ingen problemer med å finne mangler og utilstrekkeligheter ved EØS-avtalen. De er der i hopetall, og de er godt listet opp i meldingen. Det er heller ikke noe problem å innrømme at på visse punkter har EØS-avtalen vært skuffende, og i mindre grad innfridd forventningene. Særlig gjelder dette kanskje det overordnede politiske samarbeid mellom EFTAs EØS-stater og EU. EU har de senere år vist relativt liten interesse fra høyeste hold for å bruke EØS' organer. Så utfordringene og manglene er der.

Men hva er alternativet? Hvilken annen mulighet har vi for å bli fortløpende inkludert i det indre marked? Det eneste reelle alternativ, nemlig EU-medlemskap, er ikke aktuelt. Det har det norske folk bestemt, og det skal respekteres. Når det er utelukket, i hvert fall innenfor en noenlunde overskuelig tidsramme, så kan man begynne å analysere om ikke tilfellet er at vi sitter med en veldig god avtale. Ingen andre stater utenfor EU er så godt harmonisert med det indre marked som nettopp de tre EFTA-statene som er med i EØS. Selv Sveits' bilaterale avtale med EU har vesentlige mangler i forhold til EØS-avtalen. Man skal merke seg at det har tatt Sveits nærmere ti år å få på plass en avtale med EU. Riktignok er Sveits' avtale mer moderne på enkelte områder, men hele konstruksjonen er slik at den fremover vanskelig vil ivareta de endringer som vil finne sted i EU, på en tilfredsstillende måte. Men selv om direktivene som blir vedtatt i EU, fortløpende blir implementert i Norge, og vi på den måten opprettholder en harmoni mellom det norske marked og EUs marked, er det likevel ikke slik at EØS-avtalen er tilpasset de endringer som har funnet sted. Selve traktatteksten, den tekst som ligger til grunn for arbeidet i ESA og i EFTA-domstolen, har ikke gjennomgått noen ansiktsløfting siden den ble skrevet tidlig på 1990-tallet. Det innebærer at viktige forhold som ble vedtatt bl.a. i Maastricht og Amsterdam, ikke er en del av EØS, mens det er blitt en del av EUs traktatgrunnlag. Hvis dette vedvarer over tid, vil EØS-avtalen fort kunne fremstå som mindre relevant og miste noe av sin slagkraft. Det er derfor viktig at vi snarest får muligheten til å oppdatere eller oppgradere hele avtalen. Poenget er at avtalen bør fremstå moderne og være i overensstemmelse med relevante EU-traktater. Vi konstaterer at det verken fra EFTA, som i dette tilfellet betyr Norge, eller fra EU har vært satset nok på å få revidert EØS-avtalen før utvidelsen av EU. Dermed er vi i en situasjon hvor fremtidige endringer i EØS mest sannsynlig skal gjennom en ratifiseringsprosess i 25 EU-land. Det forhold gjør oss bekymret og usikre på om det i det hele tatt vil være mulig å få til en påkrevd modernisering av EØS.

Manglende interesse og oppmerksomhet særlig fra EUs side i forhold til EØS er bekymringsfullt. Det gir grunnlag for å vurdere om det er behov for ytterligere innsats fra EFTAs og Norges side i forhold til EU-institusjonene og EU-landene når det gjelder å informere dem om hva EØS er. Det pågår nå en utstrakt informasjonsvirksomhet fra EFTAs side i forhold til EUs søkerland. Dette er viktig, men det er spørsmål om ikke også de eksisterende EU-land bør prioriteres med hensyn til opplysningsarbeidet om EØS. Fremskrittspartiet tror et grep kunne være å styrke kompetansen og ressursene vedrørende EU og EØS ved de norske ambassadene i EU-hovedstedene. Det er vel og bra at vi er tungt representert i Brussel, men det er tross alt i hovedstedene de viktigste beslutningene skal tas, og fortsatt der beslutningstakerne sitter.

EØS-avtalen er bred og omfatter således mange sektorer og næringer, men i hovedsak dekker den ikke fisk og landbruk. Dette har selvsagt med en del nasjonale for-

hold å gjøre, forhold som var utslagsgivende da Norge sa nei til fullt medlemskap i 1972 og i 1994. Men både i forhold til landbruksvarer, og ikke minst i forhold til fisk, er vi helt avhengige av å ha rimelig gode vilkår for handel med EU. Dagens situasjon er langt fra ideell. Mye burde vært bedre, og uten endringer i vilkårene vil en utvidelse av EU forverre situasjonen, i hvert fall for vår fiskeeksport. Den frihandel vi i dag har med søkerlandene, vil bortfalle, og det er usikkert om vi vil bli kompensert for dette tap. Vi har klare interesser av å få åpnet opp for friere handel med fisk. Tilsvarende har EU en interesse av å få liberalisert importvernet for en rekke landbruksprodukter. Endring av importvernet vil selvsagt bety endringer i norsk landbrukspolitikk, og således ha konsekvenser, men strukturelle endringer i landbrukspolitikken burde vært gjennomført for lenge siden. Med bakgrunn i den handelslekkasje vi har til våre naboland, er behovet for endring stort. I tillegg til vårt nasjonale endringsbehov kommer sannsynlige krav fra WTO om endring innen relativt kort tid. Alt dette burde tilsi at Regjeringen begjærlig nå burde gripe muligheten til å koble forhandlingene med fisk og landbruk for å oppnå fordeler for en av våre viktigste næringer, nemlig fiskeindustrien. Det handler kort og godt om å sette interessene til vår fremtidsnæring fisk, først. Det vil, slik Fremskrittspartiet ser det, gi størst uttelling i form av sikrere arbeidsplasser og bedret økonomi, ikke minst i Kyst-Norge. Unnlater vi å ta denne koblingen, risikerer vi å bli møtt med krav om å åpne fiskeflåten vår for eierskap fra EU, med tilhørende avgivelse av ressurser. Dette er ikke en anbefalt vei å gå og vil ikke være i Norges interesse, ikke minst så lenge EU er i en fase hvor de prøver å få meislet ut en ny fiskeripolitikk, som forhåpentligvis blir langt bedre enn dagens nokså mislykkede politikk.

Det som nå omtales som EØS-kontingenten, er også et kommende forhandlingstema, ikke minst aktualisert gjennom dagens presseoppslag i Aftenposten. Fra å være et bidrag som strengt tatt ikke skulle være der, og som noe Norge prøvde å få avvirket ved forrige korsvei, registrerer jeg nå at Bondevik allerede har vært i Brussel og lovet en økning av den såkalte kontingenten, som i dag utgjør ca. 200 mill. kr årlig. Hvorfor denne kontingenten skal være der, og ikke minst hvorfor den skal økes, er for meg noe uforståelig, med unntak av at jeg forstår fullt ut at EU både trenger og ønsker seg mer penger, ikke minst med bakgrunn i den forestående utvidelse. Fornyet kontrakt om kontingent bør imidlertid nå kobles direkte til våre interesseområder, ikke minst fisk, og dermed sikre oss bedre vilkår enn i dag. Det kan ikke være slik at Norge skal være den rike fetteren til EU som finansierer mye moro, men selv ikke får delta. Nå kan det virke som om EU i forbindelse med utvidelsen gjerne vil ha et spleiselag, og vi er således en naturlig spleisepartner. Men når resultatet av spleisingen skal konsumeres, så får vi høflig beskjed om å spise hjemme. Ja, vi har bestemt at vi ikke skal være med i EU, men det innebærer ikke at vi skal ha en holdning der vi står med luen i hånden og ser på festlighetene uten selv å kreve vår rettmessige del, ikke minst den del vi betaler for. Man kan saktens sette

(Høglund)

seg godt til rette og si at det ikke nytter, vi er små og EU er stor, men jeg tror ikke vi skal overse at Norge innen viktige områder som energi og fisk er store europeiske aktører. I tillegg har norsk diplomati vist at de har utrolige forhandlingsevner, senest vist i Johannesburg. Derfor er det all grunn til å kreve mye og satse høyt. I en slik satsing vil vi anbefale Regjeringen å utarbeide en helhetlig forhandlingsstrategi, hvor de ulike temaer kobles sammen i en større pakke og man søker å prioritere hva som er viktigst for Norge å oppnå.

Med utvidelsen av EU følger i prinsippet også en utvidelse av EØS. Dette er ingen automatikk, og det krever forhandlinger. Tiden kan nå synes knapp for å få på plass en avtale som sikrer parallell utvidelse. Vi vil nøye oss med å advare mot en situasjon der utvidelsen av EØS blir forsinket i forhold til EU-utvidelsen. Vi tror det vil kunne ha svært negative konsekvenser for hele EØS-samarbeidet, som allerede kan virke ganske skjørt.

Til slutt en liten kommentar om EU-kommisjonens mulige trusler om å skrinlegge hele EØS-avtalen hvis ikke Norge yter milliardbeløp. Dette velger jeg å tolke foreløpig som en posisjonering i forhold til kommende forhandlinger. Men det er et klart uttrykk for at vi ikke nødvendigvis får noen fordeler av god oppførsel og et godt rykte alene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Julie Christiansen (H): Først en liten kommentar til Fremskrittspartiets merknader i innstillingen, at EØS-landene i EFTA snarest må be om forhandlinger om oppdatering av EØS-avtalen. Men som det fremgår av meldingen, har EØS-landene i EFTA sondert mulighetene for å gjennomføre en såkalt oppdatering av EØS-avtalen. EU-kommisjonen har imidlertid konkludert med at det ikke er aktuelt med slike forhandlinger nå i forbindelse med utvidelsen av EU, rett og slett fordi EU ikke har kapasitet til å forhandle med EØS når de forhandler med søkerlandene. Regjeringen sier imidlertid at deres vurdering er at kommisjonens reaksjon ikke er til hinder for en mulig oppdatering av avtalen etter at utvidelsesforhandlingene er gjennomført, så et spørsmål er hvorfor Fremskrittspartiet igjen tar opp dette når det er så tydelig avklart i stortingsmeldingen hvilke reaksjoner EØS-landene har fått fra kommisjonen på dette punktet.

Fremskrittspartiet er opptatt av at vi skal stille tøffe krav til EU, og det er jeg enig med Fremskrittspartiet i. Men jeg merker meg også at Fremskrittspartiet ser hvordan ubalansen mellom de to pilarene i EØS-avtalen har utviklet seg siden avtalen ble inngått, at utvidelsen ytterligere vil forsterke denne ubalansen. Spørsmålet mitt til Fremskrittspartiet er: Hvilke konsekvenser ser partiet av denne utviklingen? Er én konsekvens at vi vil se en gryende EU-debatt i Fremskrittspartiet, eller vil Fremskrittspartiet fortsatt avholde seg fra å ha en oppfatning av hvilken tilknytningsform til EU som tjener norske interesser best?

Morten Høglund (FrP): Jeg skal ta det siste først. Når det gjelder tilknytningsform til EU og Fremskrittspartiets holdning til dette, så har jeg svart på det tidligere i denne sal. Vår holdning når det gjelder dette spørsmål, er at hvert enkelt medlem og tillitsvalgt i Fremskrittspartiet får gjøre opp med seg selv hva man mener er best. Vi har her således en veldig åpen holdning.

Problemstillingen om ubalansen er reell. Den skal vi ta på alvor, og den kan ikke underslås på noen som helst måte, men om det alene skulle medføre noen ny EU-debatt, er jeg usikker på. Vi får heller se hva som kommer ut av dette etter de forestående forhandlinger bl.a. som følge av utvidelsen av EU.

Vi er selvsagt klar over at det ikke er realistisk å få til noen oppdatering av EØS-avtalen nå før utvidelsen trer i kraft, hvis utvidelsen går etter den tempoplanen som er lagt. Samtidig registrerer vi at det var signaler fra kommisjonen, helt korrekt, om at man ikke så seg i stand til å starte noen forhandlinger. Interessen for å få dette til fra EFTAs side tolker vi heller ikke som overveldende. Vi følte dette var et behagelig standpunkt fra flere parter. Allikevel tror vi det er riktig å komme i posisjon nå og få vår forhandlingsstrategi også på dette punkt klar, slik at vi straks utvidelsen er på skinner og så fort det er mulig, kan starte forhandlinger. Jo lenger vi venter, jo vanskeligere tror vi det er å få til en oppdatering av avtalen. Dette har noe med å være realistisk, men samtidig pågående, og det påvirkingsarbeid jeg nevnte bl.a. i forhold til EU-hovedstedene, blir særdeles viktig i så måte.

Ågot Valle (SV): Fremskrittspartiet har vært og er for EØS-avtalen, og egentlig finner jeg ikke det så veldig rart, for Fremskrittspartiet er markedsøkonomiens fremste forsvarer. Med EØS-avtalen som drivkraft forandres Norge skritt for skritt i mer liberalistisk retning. Konkurransen, konkurranseutsetting og fri flyt er overordnet alle hensyn i det indre marked.

SV er imot markedsliberalismen, bl.a. fordi det fører til mindre folkevalgt styring, større forskjeller i samfunnet, et mer utrygt samfunn. I dette samfunnet vinner noen og mange taper, og de største taperne er de som står nederst på rangstigen, nettopp de som Fremskrittspartiet til vanlig sier at de er en varm forsvarer av. Når jeg ser på måla for virkemidlene i det indre markedet, er det som å lese Fremskrittspartiets prinsippprogram: frislepp av kapital, mindre folkevalgt styring og økt konkurranse. EØS-avtalen er etter våre begreper ikke bare et skråplan inn i EU, men også fritt fall inn i Fremskrittspartiets prinsippprogram. Med ESAs nyfortolkning av EØS-avtalen ser vi at det Fremskrittspartiet ikke får gjennomslag for i Stortinget, kan bli norsk politikk likevel, med ESA som overdommer. Et godt eksempel på det er boplikten. Fremskrittspartiet fremmet et forslag om å avskaffe boplikten i vår, men ble nedstemt. Øystein Hedstrøm trøstet seg med at når ESA går gjennom regelverket på dette området, så vil man kanskje få det innført likevel.

Jeg er helt sikker på at Morten Høglund er uenig i min beskrivelse av det liberalistiske samfunnet og dets virkninger. Det er ikke det jeg spør om heller. Mitt spørsmål

er dette: Er Morten Høglund enig i at partiet får drahjelp av EØS-avtalen og ESA til å gjennomføre den politikken som partiet står for, og er det derfor partiet så varmt forsvare avtalen? Det andre er at en vil ha en oppgradering av EØS-avtalen fordi en har fått Amsterdam og Maastricht og unionen. Jeg vil gjerne ha en utdyping av hva man da vil ha en oppgradering i retning av.

Morten Høglund (FrP): Her kan man bli fristet til å anlegge en bred ideologisk debatt. Jeg har ingen problemer med å se at vi med vårt EØS-medlemskap kanskje bidrar til å få avvirket enkelte særnorske ordninger, som f.eks. boplikten, og det synes vi er positivt. At vår holdning til EØS-avtalen alene skulle være begrunnet i dette og at vi får avvirket slike ordninger, er ikke riktig. Det bunner i det som det er bred enighet om her i Stortinget, at vi trenger en ordentlig avtale med vår viktigste handelspartner og ryddige rammebetingelser i forhold til dette. Så dette får vi fra Fremskrittspartiet ta som et pluss på kjøpet, og vi har ingen problemer med det. Nå er det ikke slik at vi oppfatter EU som et liberalistisk mekka – langt ifra – og den debatten tror jeg vi veldig gjerne skulle ha tatt.

Det blir for oss en helhet, der vi føler at EØS er den beste måten vi kan ivareta våre forbindelser med EU på. Og så ser vi at Norge på enkelte områder har innrettet seg i forhold til en del planøkonomiske prinsipper som vi finner det naturlig at vi avviker, og at EU gjennom EØS-avtalen er med og sørger for at dette skjer raskere enn det ellers ville ha skjedd.

Haakon Blankenborg (A): Dersom Høglund hadde svarta på det siste spørsmålet, kunne han også ha føyd til at ved å få med Amsterdam-traktaten bl.a. ville den sosiale dimensjonen i samarbeidet blitt mykje sterkare. Dette er ei orientering til SV, som spurde Høglund om det.

Problemet med det Høglund seier i innlegget sitt, kopla med det som står i innstillinga, er ikkje berre at han på ein måte definerer eit forhandlingsopplegg for Regjeringa som vi ber om at ein kjem tilbake til seinare, men han er med på – dersom folk ute i Europa hadde høyrte på kva som vart sagt – å forsterke eit inntrykk av Norge som ein litt grådig, rik einebuar på iskanten, som berre tenkjer på seg sjølv og ikkje ønskjer å bidra i den europeiske utviklinga.

Det er ikkje komplisert i det heile at statsministeren har sagt at Norge skal bidra. Tvert imot, det er viktig at statsministeren har sagt at Norge skal bidra, og så skal ein forhandle om kor mykje og på kva måte Norge skal bidra i dette. Det er utgangspunktet, men lenger bør ein ikkje gå verken med å kople eller med å seie kor mykje. Men det er strålende at Norge har sagt at ein ønskjer å bidra til det store lyftet som Europa står framfor. Då bør ein heller ikkje seie, slik Framstegspartiet seier i innstillinga, at ein skal unngå at det kjem for mykje arbeidsfolk frå dei nye medlemslanda. Der seier dei at dei nærast skal prøve å få eit unntak. For det første er det umogleg med eit unntak for fri bevegelse av personar frå dei nye med-

lemslanda, mens det naturlegvis skal vere ope for gamle. Det er umogleg og eit forferdeleg signal å sende ut, for vi ønskjer nettopp å kunne vere med på at desse nye landa blir med som ein samla del av Europa, og då synest eg også at Framstegspartiet skal bruke denne anledninga til å seie at dette ønskjer også Framstegspartiet – og ikkje sende ut eit signal om at dei ønskjer å sjå på ein del av dette samarbeidsområdet som eit B-område, som ei B-arbeidskraft som kan få anledning til dei same rettar som dei andre i Europa.

Morten Høglund (FrP): Det er riktig at jeg glemte å besvare spørsmålet knyttet til Amsterdam og Maastricht fra representanten Valle.

Rammene for hva EØS-samarbeidet skal være, er for så vidt lagt. Så de elementer i Amsterdam og Maastricht som går utover disse rammene – hvis man var bekymret for det – er det selvfølgelig ikke naturlig å inkludere i en EØS-avtale. Men det har også noe med å gjøre traktattekstene så like som mulig, slik at når EFTA-domstolen bl.a. skal dømme i saker, har man et likt regelverk å forholde seg til for bedrifter i EFTAs del og i EUs del av EØS-området.

Til representanten Blankenborg: Ja, vi erkjenner at vi må betale noe. Men det jeg reagerte på, var at Bondevik gikk ut og signaliserte allerede for noen måneder siden at vi ville akseptere en økning av kontingenten. At vi skal bidra, er det fornuft i, men om Bondeviks utspill her var lurt, det setter jeg spørsmålsteget ved.

Når det gjelder et friere arbeidsmarked i EØS, setter vi ikke spørsmålsteget ved det prinsipielt. Det vi etterlyser i merknadsform, er overgangsordninger. Norge, som et lite land i hele dette samarbeidet, er klart utsatt og sårbart. Når man skal inkludere ti nye medlemsland i ett jafs, medfører det visse påkjenninger, og det frie arbeidsmarked er en av dem. Det er ikke en holdning som går på at vi skal ha varige unntak i forhold til dette – langt ifra – men at vi gradvis tilpasser oss dette over noe tid. Det er således det den merknaden er ment å påpeke, og ikke det som representanten Blankenborg nærmest antydte, at vi skulle være motstandere av det frie arbeidsmarked i EØS.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Bjørn Jacobsen (SV): EØS er svaret på dei to spørsmåla som kjem no: Korleis har vi brukt moglegheitene utafør EU? Kva har vi brukt neiet til? Det er klart at det kan vere mange svar, men først og fremst har vi brukt dette til å tilpasse oss EU. Vi har i tillegg skaffa oss eit overvåkingsorgan, ESA, som nektar oss å drive eigen politikk. Og i Noreg er det stort behov for å drive ein differensiert distriktpolitikk, for å drive ein politikk som vi har jobba opp gjennom generasjonar. Det ville ikkje ha vore vanskeleg å vere meir positiv til EØS og til EU dersom dei hadde hatt dei standardane vi har prøvd å kjempe fram i Noreg når det gjeld miljø, når det gjeld rettar for arbeidarar, når det gjeld arbeidsløyse, osv. Det ligg eit element av demokrati og folkestyre i EØS-avtalen: reser-

vasjonsrett, vetorett. Den bruker vi ikkje. Ikkje eingong på dei mest elementære områda der det verkeleg går på prinsippa hos oss, vil vi bruke han. Vi kunne i det minste brukt han for å teste ut om folkestyret fungerte.

I komiteen har vi hatt mange inne til høyring. Det har vore interessant, for det går ei skiljelinje mellom ungdomsorganisasjonar, mellom miljøorganisasjonar, og dei som vil ha eit meir effektivt samfunn, konkurransesamfunnet. Så her ligg vi i skjeringspunktet for kva slags samfunn vi eigentleg vil ha. Sjølv såg eg eit eksempel frå ein liten kommune der ein rett og slett tok og privatiserte renovasjonen. Det var ikkje noko problem. Ein kvitta seg med to personar som var overflødige. Dei blei førte rett over på det norske sosialbudsjettet, på uføretrygd, og har ikkje nokon jobb å gå til. Dei har ikkje ein kvardag der dei opplever at dei betyr noko. Det er ikkje farleg så lenge vi har eit sosialt system som kan gjere dette. Men det er synd at vi skal gjere det. Det hadde vore mykje betre om dei hadde vore i jobb, og om kanskje kommunen eller det private hadde drive vidare, men utan dei utrullege effektivitetskrava som ligg i det at ein skal ha all mogleg slags fridom.

Litt om dette at vi ikkje skal diskutere kva kommisjonen og EU signaliserer om forhandlingar. Det er klart at ein sjølv sagt kan halde seg unna det. Men vi må tore å sjå at innafør den viktigaste næringa vår, fiskerinæringa, går det føre seg eit stort sprang, og kanskje det største spranget går på dette med ideologi. Vi held på å bryte opp det som er ein samfunnskontrakt mellom mannskap og ein aktiv reiar i fiskeflåten. Det er derfor den norske fiskeflåten har vore den beste i verda. Nokon kallar det for gründerar og arbeidarar saman. På Møre kallar vi det, – i alle fall nokre av oss, – for møresosialisme, det at folk held i hop, det at folk jobbar og driv på havet på ein effektiv måte, viss det er semje om at her er det like rettar for alle. Lottsystemet i fiskeria er forresten den einaste forma for sosialisme som fungerer i praksis, og som er der, for der deler ein, ein får ut frå innsats.

No skal vi bryte opp dette. Vi skal ta min rett, den retten kvar enkelt som sit her i salen, har, – Ola og Kari sine rettar, ålmenta sine rettar til fiskeressursane. Dei skal ut på børs. Vi har godteke dette lenge. Vi har sett juks i fiskeria, at dei har gjort det til den praksisen dei har. No skal dette kanskje seljast. Det skal kanskje vere heilt andre folk, heilt andre plassar i verda, som skal disponere framtida vår.

Desse tinga må vi tore å ta opp. Klarer vi å halde på dei rettane vi har der, at dei skal vere under folkestyret, at dei ikkje skal seljast ut på børs, tek vi vare på noko av det som er Noreg. Og det er jo i Noreg forventningar til kapitalleigarar. Vi ser at då ein selde seg ut i ringnot, tok ein overskotet der og investerte i framtidsnæringa oppdrett. Med det vi ser i dag når dei sel seg ut – og det kan vere ein mann på ein liten plass som sel seg ut for 80 mill. kr, – 80 mill. kr er kjekt å ha på konto – er at pengane ikkje lenger blir investerte i distrikta. Dei kan like godt bli investerte på Mallorca. Eit anna eksempel gjeld 120 mill. kr, som blir investerte på børsen i New York. Dei blir ikkje pløgd tilbake til dei små distriktssamfun-

na. Då er det at vi her i Stortinget må begynne å rope eit varsku: Kva gjer det med den allemannsretten som gjeld på havet? For når dei pengane forsvinn, forsvinn også grunnlaget for den samfunnskontrakten som det alltid har vore mellom fiskar, mannskap og reiar, og mellom bygdesamfunn og det å gje rettane over til andre.

Stortingsmeldinga gjev ei grei oversikt over kva EØS-avtalen omfattar, korleis avtalen er bygd opp, korleis den blir endra, og korleis norsk forvaltning arbeidar med EØS-saker. Den gjev for så vidt inga systematisk vurdering av åtte års erfaring med EØS-avtalen bygd på ein gjennomgang av fordelar og ulemper på ulike område.

Meldinga seier lite om kva for verknader EØS-avtalen har på det norske samfunnet, på økonomien, på arbeidslivet, på distrikta. EØS-avtalen betyr at vi mister handlefridomen over eit breitt register av verkemiddel. Vi ville ha sloppe olje- og gassdirektiva utafør EØS. Utafor EØS ville vi ha sloppe å følgje EØS-reglane for oppdrag ute i Nordsjøen og for leveransar til Nordsjøen. Utafor EØS ville vi ha sloppe EØS-reglane for offentlege innkjøp og byggeoppdrag. Det vil seie at utafør EØS kunne vi, altså kommunar, fylkeskommunar og statlege etatar, på fritt grunnlag ha vurdert kva tid anbod var fordelaktig, og kva slags anbod – EØS-anbod, nordisk anbod, norsk anbod – som var ønskeleg i det enkelte tilfellet. Private selskap gjer jo det. Dei vurderer ut frå kva som er tenleg, ut frå kva dei er tente med, om dei skal leggje ting ut på anbod eller ikkje.

Utafor EØS kunne vi ha vidareført ordninga med gradert arbeidsgjevaravgift. Vi kunne ha gradert meir enn i dag – viss det var det vi ville. Vi kunne ha halde oppe alle konsesjonslovene våre, også heimfallsretten for kraftverk. Utafor EØS trengte ikkje norske bankar og forsikringsselskap ha tapt marknadsdelar på den norske marknaden. Vi ser at finans- og bankmarknaden er i ei dobbeltrolle her. Under EU-kampen i 1994 stod det plutselig i ei elles venleg «ja til EU»-avis: Fiendtleig oppkjøp. Det var nokre svenskar som hadde lyst til å kjøpe Romsdals Fellesbank for å slakte han. Når vi verkeleg fekk sjå konsekvensane av marknaden, når vi fekk sjå korleis han verka, var det plutselig fiendtleig. Heldigvis blei ikkje Romsdals Fellesbank kjøpt opp og lagd ut for all verda, han blei bevart som han var.

Utafor EØS kunne vi på fritt grunnlag ha utforma reglar for kjønnskvoltering og likestilling som ingen EU-reglar kunne setje til side.

Stortingsmeldinga fastslår at handelen med EU har vakse kraftig sidan 1994. Men handelen med land utafør EØS-området har vakse endå sterkare. Dette betyr at det etter 1994 har skjedd ei relativ vriding av norsk handel i retning av land utafør EØS-området. Denne vridinga vekk frå EU viser at Noreg har ein ganske robust handelspolitisk situasjon. Bakgrunnen er naturlegvis at varehandelen med EU var liberalisert før EØS-avtalen blei inngått. Handelsavtalen frå 1973 gav eksportindustrien i all hovudsak same marknadsadgangen til EU-marknaden som EØS-avtalen. Det var derfor ingen grunn til at EØS-avtalen skulle dreie utanrikshandelen vår ytterlegare i retning av EU.

Stortingsmeldinga viser til at då Stortinget godkjende EØS-avtalen i oktober 1992, blei det lagt til grunn at «EØS-reglene ikke var til hinder for å opprettholde ikke-diskriminerende restriksjoner på kapitalbevegelser, som for eksempel konsesjonsordninger som ikke gjør forskjell på nordmenn og utlendinger. Bakgrunnen for denne oppfatningen var blant annet korrespondanse mellom EFTA-landene og Kommisjonen, hvor Kommisjonen uttalte at ikke-diskriminerende ordninger etter deres syn ikke kunne anses å stride mot reglene om fri bevegelse av kapital».

Som det blir slått fast i stortingsmeldinga, har det ikkje skjedd formelle endringar i EØS-reglane om frie kapitalbevegelser sidan EØS-avtalen tredde i kraft. Trass i det har ESA i ei rekkje saker arbeidd ut frå at ein serie norske lovreglar om eigarforhold og konsesjonsordningar er i strid med EØS-avtalen også om dei ikkje diskriminerer mellom nordmenn og utlendingar. Det gjeld ervervsloven, reglane om erverv av vassfallsrettar og reglane om eigarskap i finansinstitusjonar, buplikta, bu- og driveplikta ved kjøp av landbrukseigedomar over ein viss størrelse. Det er ei prinsipiell grense som no blir passert når søkjelyset blir retta mot reine innanlandske ordningar. Og det er ikkje noko som vi held på med berre i Noreg. Grunnen til at ein t.d. i Danmark, vesle Danmark, har buplikt, er at dei hadde blitt kjøpt opp om dei ikkje hadde hatt det. Tyskland og andre land hadde kjøpt opp heile Danmark på grunn av attraktiv kystlinje osv. – dei hadde blitt kjøpt opp i løpet av veldig kort tid.

Den EØS-avtalen vi no ser konturane av, har aldri vore diskutert, og er dermed heller ikkje godkjend av Stortinget.

Utvidinga av EU med nye medlemsland vil stille både nye og gamle medlemsland overfor store utfordringar. Landa som går inn i EU, knyter si eiga samfunnsutvikling til eit system som fremjar ein vekstøkonomi der den frie konkurransen på tvers av grensene skal gje raskast mogleg vekst. Vekstøkonomien aukar dei grunnleggjande miljøproblema – det er det vi får tilbakemeldingar frå miljøorganisasjonane om, og som avgrensar det mangfaldet av utviklingsforsøk som har vore Europas særprege.

Eg tek opp det forslaget frå Senterpartiet og SV som står i innstillinga.

Presidenten: Bjørn Jacobsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Haakon Blankenborg (A): Først eit ønske, og det er at SV ikkje opptre i Stortinget som EU-kommisjonens megafon for å fremje deira interesser og syn ved innleiinga til nokre forhandlingar, der dei har sine posisjonar og Norge heilt sikkert har sine.

Det andre er at det kanskje ikkje er så lurt å bruke EU-landet Danmark som eksempel på korleis reglar om buplikt kan fungere godt, når ein samtidig seier at EU-reglane er i ferd med å kvele Norge. Rydd opp litt i desse argumenta, så står dette seg atskillig betre!

Eg har eit spørsmål som dreiar seg om denne omsorga for land som anten avslår å bli med eller ikkje blir inviterte til å bli medlem i EU, som SV og Senterpartiet har i innstillinga, der ein skal ta eit særleg ansvar for desse landa. Er det slik at vi skal handle/kjøpe særleg mykje varer frå dei landa som ikkje blir med i EU? På kva slags måte skal ein gjere det? Kva slags land dreiar det seg om? Ære vere Ukraina og Moldova, men handelspotensialet er for augneblinken ganske avgrensa. Om dette er alternativet for norsk næringsliv, er det i alle fall på kort sikt nokså avgrensa.

Men det mest grunnleggjande spørsmålet som eg ber om at representanten Jacobsen brukar mest tid på å svare på, er: Ein seier at utan EØS-avtalen kunne Norge gjort slik og slik, men kva slags internasjonalt samarbeid er det SV vil ha? Er det slik at alle land i Europa sjølve skal bestemme kva slags ordningar dei skal ha for t.d. statsstøtte, oppkjøp? I Norge kan vi seie nei, ikkje oppkjøp, men i Sverige kan vi kjøpe. Er det slik at alle land skal betale sitt? Skal vi vende fullstendig tilbake til den såkalla nasjonale sjølvrådet og det fullstendige kaoset? Ser ikkje SV behov for å ha ein orden i det europeiske samarbeidet, at det er ein stor fordel for alle saman? Det er så si sak at ein er imot EØS, men ein gong iblant må ein prøve å presentere det ein har som idé for sitt Europa. Det ville også vere nyttig for oss å få med oss.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg nemnde Danmark som eit eksempel – eg kunne nemnt eksempel på mange andre land der ein faktisk har behov for proteksjonisme, behov for å verne seg. At det òg gjeld EU-land, er det ikkje noko i vege med, men det viser at veldig mange land vil ha behov for å ha eigne ordningar og for å verne seg ut frå lokale forhold.

Så til dette med ansvaret for land som ikkje blir med. Det kan jo godt vere at fleire av søkjarlanda faktisk vil seie nei. Det skal jo vere folkeavstemming i alle landa. Vi har hatt erfaring med dette to gonger, så vi må i alle fall ikkje sjå bort frå at det kan vere land som seier nei, og som då sjølv sagt vil bli ståande utafør. Ut frå det meiner sjølv sagt vi at om det skulle skje, må Noreg – i og med at vi òg står utafør og har erfaring med det – ta eit spesielt omsyn til desse landa. Det skulle elles berre mangle!

Så spurde Blankenborg om orden i det europeiske samarbeidet. Orden og orden – det er ikkje slik at ein om ein står utafør unionen, ikkje er for orden. Noreg er med i massevis av internasjonale organisasjonar, vi er med i Europarådet osv. Blankenborg veit også godt at sjølv om vi står utafør unionen, er vi i aller høgste grad med i Europa.

Arbeidarpartiet og Høgre har no for tida eit enormt behov for å drive å diskutere ein medlemskap som ingen andre er interessert i, og Arbeidarpartiet driv og tergar Høgre fordi dei sit i ei regjering der dei har ein avtale om at dei ikkje skal ta opp dette. Lat oss heller få ein skikkeleg europeisk debatt om innhaldet i unionen, som gjeld faglege rettar, miljørettar og det å prøve å kvele litt av den kapitalismen som breier seg innafor unionen. Den

debatten skal vi gjerne vere med på. Og det er også med på å skape orden i unionen.

Julie Christiansen (H): Representanten Jacobsen er ikke noe særlig glad i kapitalisme – det er ikke vanskelig å forstå. Likevel hører jeg en bekymring for at det ikke investeres og reinvesteres nok fra norsk næringsliv i Norge. Det er riktig, det. Norsk næringsliv på fastlandet investerte i 2001 seks ganger mer i utlandet enn det det gjorde i 1994. Det er et faktum som SV burde dvele litt ved, og en utvikling de kanskje burde prøve å søke litt etter årsakene til.

Når det gjelder fiskerinæringen, skulle SV lytte til representanter fra næringen selv, som nå peker på at næringen er i ferd med å bli marginalisert – for å sitere fiskeridirektøren i Sogn og Fjordane, representantens nabofylke:

«Det vanvittige er at anten må prisane på fangst og oppdrett ned som motvekt til den høge kronekursen, eller så vil fisken bli levert direkte til utlandet. Vi er no nesten nede i null når det gjeld bearbeiding av fisk nasjonalt.»

Noen av oss vet noe av begrunnelsen for det, bl.a. at det er fryktelig vanskelig å få innpass for bearbeidede fiskeprodukter på EU-markedet.

SV har, som de skriver i merknaden, programfestet at de vil arbeide for å «erstatte» EØS-avtalen. SV har altså programfestet å si opp EØS-avtalen. De nevner i den sammenheng de bilaterale avtalene Sveits inngår med EU – avtaler som var gått ut på dato allerede før de ble ratifisert, og som fører til at Sveits nå er i forhandlinger med EU igjen.

Spørsmålet mitt er: Hvorfor ber SV nå Regjeringen om å utrede konsekvensene av å si opp EØS-avtalen, og hvorfor ber de Regjeringen om å utrede alternativer til EØS-avtalen når de allerede har programfestet at de vil si den opp?

Bjørn Jacobsen (SV): Først litt til dette om kapital. Problemet er at det er for lite risikovillig kapital i Noreg i dag – den fer ut. Det er m.a. fordi hovudinstitusjonane for mange av bank- og finanstenestene ikkje lenger ligg i Noreg. Vi flytter desse tenestene ut. Det er derfor vi t.d. er så glade for at vi i Romsdalen har Romsdals Fellesbank, for vi veit at når dei sit der, er det lettare for næringslivet å ringe banksjefen. Det har med gamle, gode kontaktar å gjere. Men det er klart at til og med Aker- / Røkke-eigde bedrifter på Romsdalskysten har problem med å få tak i risikovillig kapital, for kapitalen går sjølv sagt dit det er billig arbeidskraft. Vi kunne sjølv sagt flytte etter, men då ville det ikkje vere noko Noreg igjen.

Så var det spørsmål om valuta. Det er jo – eg må nesten seie dessverre – Høgre som sit i regjering og styrer rentepolitikken, og som ikkje er villig til å bruke den reiskapen som vi politikarar her i denne salen kunne ha brukt. Det har vi overlata til Norges Bank, fordi vi veit at renta ikkje er spesifikk nok i forhold til t.d. å hjelpe møbelindustrien, skipsverfta og òg eksporten av fisk. Desse næringane treng ikkje høg rente. Det er overforbruket,

det er luksusforbruket eller, som Kåre Willoch seier, «rovdyrkapitalismen», som treng høg rente.

Grunnen til at vi ber Regjeringa om å utgreie konsekvensane av det å seie opp EØS-avtalen, er at vi då kan få eit seriøst forhold til dette, at Regjeringa skal kunne jobbe med dette, og at det kan bli forelagt oss i Stortinget, slik at vi kan vurdere det. Det vil då bli ein meir seriøs debatt og eit meir seriøst forslag enn om vi berre ved ei blankofullmakt foreslo å melde oss rett ut. Då ville vi få eit grunnlag å gjere det på.

Inge Lønning (H): Jeg synes det er meget tiltalende at SV nå ønsker et grunnlag for det standpunkt de har hatt lenge, og at de har tillit til at Regjeringen er i stand til å fremskaffe det grunnlaget som SV selv åpenbart ikke er i stand til å fremkomme med.

Det var egentlig et spørsmål som ble stilt av Haakon Blankenborg, jeg følte behov for å følge litt opp. Jeg registrerte at Jacobsen hadde problemer med å komme opp med et konkret svar på hva det egentlig er mindretallsmerknaden sikter til når man sier at

«Norge bør ta et særskilt ansvar for å utvikle samarbeidsordninger med land som enten ikke tilbys medlemskap – eller som velger å avslå medlemskapet».

Når det gjelder det å avslå medlemskapet, har jeg hittil forstått det slik at SV også er av den oppfatning at det er ønskelig at EU-utvidelsen finner sted. Men hvis man nå er i tvende sinn om det og kanskje egentlig ikke ønsker at den skal finne sted, vil det være nyttig å få det avklart. Når man lytter til representanten Jacobsen, høres han jo ut som et énmannsseminar, med relativt sprikende hugskott, så det er ikke helt lett å få tak på hva han egentlig mener i den sammenheng. Men den andre formuleringen, land som ikke tilbys medlemskap, er jo en rimelig presis formulering. Det er ett land som helt klart er i den situasjonen, og det er Tyrkia. Tyrkia har det til felles med Norge at de er medlem av NATO og ikke medlem av EU. Er det Tyrkia man vil satse på å utvikle et tett handelsmessig og politisk samarbeid med, vil jo det være interessant å få vite.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg vil først takke representanten Lønning for å undervise meg litt i geografi. Det kan eg trenge av og til.

Når det er snakk om land som ikkje blir tilbydde medlemskap, gjeld det veldig mange land, og at Noreg då skulle ha omsorg for dei, er det ikkje noko i vege for. Grunnen til at vi har teke dette med i ein merknad, er at det faktisk finst moglegheiter sjølv om land ikkje blir med i unionen. Det finst eit langt liv utafor unionen også.

Presidenten: Replikkordskiftet er slutt.

Lars Rise (KrF): Kristelig Folkeparti er svært glad for at vi nå har fått en årlig melding om EØS-samarbeidet. Dette er den første meldingen som dekker hele tidsrommet EØS-avtalen har vært i kraft. Det gir oss en anledning til å vurdere EØS-samarbeidet og se hva slags virkninger dette har for Norge.

EØS-avtalen er den mest omfattende avtale Norge noensinne har inngått, og den er grunnpilaren i Norges forhold til EU. Det er derfor viktig at EØS-avtalen fungerer og utnyttes effektivt.

Det forsøkes fra flere hold å fremstille EØS-avtalen som stadig mindre verdt, og at den ikke fungerer etter intensjonene. Men dette er ikke konklusjonen i meldingen. Denne meldingen bekrefter derimot at avtalen fungerer etter hensikten på de områdene den er ment å skulle omfatte. Avtalen har vist seg robust og funksjonsdyktig.

EØS-avtalens utgangspunkt var å gjøre EØS-/EFTA-landene til en del av EUs indre marked. Det er oppnådd. Avtalen har bidratt til den gode norske økonomien og eksportveksten ved å gi en trygg og god plattform for norsk næringslivs markedsadgang til EUs indre marked. Etter åtte års erfaring vet vi at norsk næringsliv er sikret tilnærmet likeverdig adgang til EUs indre marked som sine europeiske kollegaer. Det er et helt sentralt punkt for norsk næringsliv. Avtalen har styrket handelen og de økonomiske forbindelsene mellom avtalepartene med like konkurransevilkår og overholdelse av de samme reglene. Det er oppnådd fritt varebytte og fri bevegelighet for tjenester, personer og kapital, og dette blir praktisert på en god måte.

Av hensyn til fritt varebytte har man forsøkt å skape et felles og helhetlig regelverk. En grunnleggende forutsetning for dette var å ivareta hensynet bl.a. til miljø, helse, sikkerhet og forbrukerinteresser. Har man så klart å ivareta dette hensynet? Norges tilpasning til EUs regler når det gjelder helse, sikkerhet og miljø, har vært omfattende. Men det er faktisk slik at de fleste av disse endringene har ført til at Norge har hevet sine standarder. Miljøarbeidet er forbedret. Grunnlaget for å oppnå et høyest mulig beskyttelsesnivå har i løpet av de siste 15 årene blitt bedret gjennom en styrking av miljøhensyn i traktattekstene. Bellona opplyste i forbindelse med utenrikskomiteens høring at EU har utrettet enda mer på miljøsidene enn det som allerede fremkommer i meldingen, og at EU har hatt en vesentlig positiv innvirkning på Norges miljølovgivning. EUs rettsakter har gitt Norge et bedre miljø fordi bestemmelser med strengere krav har blitt innlemmet i EØS-avtalen, og fordi EU stiller strengere krav til beskyttelsesnivå i land rundt oss som påvirker miljøsituasjonen i Norge. På de miljøområdene hvor Norge hadde et høyere beskyttelsesnivå enn EU – det gjaldt særlig kjemikalieområdet – fremforhandlet Norge overgangsordninger for å beholde sitt høye nivå. EU har nå forbedret sitt regelverk og fått tilsvarende regler som Norge hadde fra før.

Vi ser videre at samarbeidet mellom EØS-/EFTA-landene og EU om forskning og utvikling, utdanning, forbrukerbeskyttelse og sosialpolitikk vokser og gir gode resultater. Dette er ikke minst tydelig i forhold til programsamarbeidet, som har vært i sterk vekst de senere årene. Dette samarbeidet vurderes som meget positivt fra norsk side. Erfaringer med avtalen viser at det ikke har vært noen sterk eller skadelig økning av arbeidsinnvandringen fra EØS-området, som enkelte var redd for, men

har derimot gitt nordmenn mulighet til å ta utdanning eller skaffe seg verdifull yrkeserfaring i EØS-land.

EØS-avtalen har generelt sett også hatt positiv virkning for distriktene i Norge. En betydelig andel av norsk eksportindustri ligger i distriktene. Like konkurransevilkår med våre viktigste handelspartnere gir større grad av forutsigbarhet, man unngår dumpinganklager og får gjennom økt konkurranse en drivkraft til å utnytte ressursene og effektiviteten i produksjonen bedre. EØS-avtalen har på denne måten bidratt til å sikre næringsgrunnlaget og bosettingen i distriktene.

EØS-avtalen har sine begrensninger. Det er det ingen grunn til å legge skjul på. EU-samarbeidet har endret seg mye siden EØS-avtalen ble undertegnet i 1992. Nye samarbeidsområder og nye samarbeidsformer får stadig større betydning. Her er det viktig å være klar over at det nye samarbeidet i stor grad er på områder som EØS-avtalen ikke omfatter, og som den aldri har vært ment å omfatte.

Det heter i meldingen at EU ved kommisjonen har vist noe mindre evne og vilje til å bruke tid og ressurser på å holde EØS-/EFTA-landene løpende informert og mindre forståelse overfor forsinkelser fra de samme land når det gjelder å overta nytt EØS-relevant regelverk. For å bøte på dette har Regjeringen derfor lagt stor vekt på å iverksette tiltak som kan styrke arbeidet med EØS-sakene og bedre kontakten med aktører i næringslivet og det sivile samfunn. Vi vil aktivt utnytte de mulighetene som avtalen gir norske eksperter og norske myndigheter til medvirkning og innflytelse i EU-prosessen, i tillegg til Norges fulle deltakelse i EØS- og EFTA-organene. I denne sammenheng er det også viktig å utnytte store industrielskaper, regionale myndigheter og frivillige organisasjoner som deltar aktivt og direkte i lobbyarbeid eller informasjonsarbeid i forhold til EU.

Det heter også i meldingen at EU er mer restriktiv til ønsker om å ivareta nasjonale tilpasninger. Det er viktig å være klar over at dette gjelder generelt, også EUs medlemsland. Ønsket om å sikre lik gjennomføring av regelverket er altså ikke noe som bare rammer EØS-/EFTA-landene.

Et flertall i komiteen har uttrykt at begrensningene som skisseres ovenfor, ikke gir grunnlag for å si at den utviklingen som er skissert, har gått ut over norske interesser i konkrete saker. Meldingen gir heller ikke noe grunnlag for en slik konklusjon. Det heter at selv om EØS-/EFTA-landene har beskjedent innflytelse på utformingen av EØS-regelverket, så er det sjelden større problemer med å akseptere resultatet av prosessen. Resultatet er vanligvis en kvalitativ forbedring av regelverket. Det blir også i meldingen gitt eksempler på at aktiv norsk deltakelse har påvirket og hatt innflytelse på utfallet av beslutningene.

Et samarbeid krever at alle deltakerland må være innstilt på å jenke seg noe for å finne felles løsninger, ellers smuldrer det hele opp i et uoverstigelig mylder av nasjonale særbestemmelser. Det ville åpne for en proteksjonisme, hvor ikke minst de små land blir offer. Det vil ikke si at vi skal godta alt. Av og til kan viktige hensyn likevel tilsi at et land må si nei og be om unntak. EØS-avtalen

hjemler bruk av veto i slike tilfeller. Kristelig Folkeparti er villig til å bruke denne når det er nødvendig, men den må brukes med skjønn.

Det vanskeligste med EØS-avtalen er kanskje spørsmålet om markedsadgang for fisk. EØS-avtalen omfatter ikke EØS' fiskeripolitikk, og forvaltningen av norske fiske-ressurser er derfor et nasjonalt anliggende. Det er viktig å være klar over at EØS-avtalen har gitt visse forbedringer i markedsadgangen. Noen fiskeslag som torsk, hyse, kveite og blåkveite har tollfri adgang til EU-markedet. Selv om det ikke ble gitt tolltelletser på produkter som laks, makrell, sild, reker, kamskjell og sjøkreps, ble toll for alle andre produkter redusert med ca. 30 pst. av opprinnelig nivå. For en total fiskeeksport til EU på nær 17 milliarder kr i 2001 ble det samlet betalt mellom 2 pst. og 3 pst. toll av denne eksportverdien.

EU-utvidelsen kan by på vanskeligheter for Norge når det gjelder fisk. Nye medlemsland som Norge i dag har frihandelsavtale med for fiskeprodukter, vil bli omfattet av EØS-avtalen og de reglene som gjelder for fiskeeksport til EU-markedet. Regjeringen vil derfor forhandle med EU om kompensatoriske ordninger for å finne en best mulig løsning på dette problemet når det blir aktuelt.

Jeg ønsker også å si litt om SVs og Senterpartiets ønske om å utrede alternativer til EØS. Det er Stortinget som har vedtatt at det skal fremlegges en årlig melding om arbeidet med EØS, og tar derfor ikke opp alternativer til EØS-avtalen. Jeg vil likevel bemerke at det for tiden er lite som ser ut til å kunne være et alternativ til EØS. EØS-avtalen er i dag vår viktigste forbindelseslinje til EU så lenge denne regjeringen sitter med makten. EØS har gitt Norge større innsyn og innflytelse enn det som var tilfellet med handelsavtalen. Med dagens innhold er EØS-avtalen ingen dårlig avtale.

Knut Almestad, som var president i ESA fra 1994 fram til i fjor, sier til Aftenposten 23. oktober i år at om vi skulle hatt tilsvarende forhandlinger i dag, ville disse gitt et dårligere resultat.

Vi må i Norge ta innover oss at når vi engasjerer oss i internasjonalt økonomisk samarbeid, må vi nødvendigvis også akseptere internasjonale spilleregler. Internasjonale avtaler mellom ulike partnere har den ulempe at om uenighet oppstår, kan ofte den sterkeste til slutt ta seg til rette. Slik er våre frihandelsavtaler også med EU. Noen partier tror at vi vil være tjent med en avtalemodell av sveitsisk type fremfor EØS-avtalen. Senterpartiet har her snakket om demokratisk underskudd og tap av selvrådrett. Da lurer jeg på om de faktisk har studert denne avtalen, om de har vurdert hva som ville skje om det oppstod uenighet mellom partene. Om man ser dette for Sveits, er nemlig resultatet ganske nedslående. I EØS-avtalen kan avtalepartene anklages for avtalebrudd, så avgjøres saken med rettslige midler og uavhengige organer og domstoler. Flere saker av stor innenrikspolitisk betydning behandles for tiden av ESA. Mange av disse sakene berører områder folk flest tradisjonelt forbinder med nasjonalpolitikk, distriktspolitiske virkemidler, nasjonalt eierskap og ressursforvaltning. I Norge har dette ført til at det settes spørsmålstepp ved ESAs rolle. Det finnes ikke belegg

for å hevde at EØS-/EFTA-landene behandles strengere enn kommisjonen behandler EU-landene. En undersøkelse gjennomført av Arena, forskerne Graver og Sverdrup, trekker sammen konklusjon.

EØS-avtalen har vist seg solid nok til å tåle store endringer når det gjelder deltakelse på EFTA-siden. Dette avspeiler en gjensidig interesse av å videreføre det nære, åpne samarbeidet som EØS-avtalen innebærer. Vi skal ikke skjule de utfordringer avtalen stiller, men vi skal også vise avtalens styrke. Det er mange som har spådd at EØS ville bli fiasko, men Kristelig Folkeparti har hatt rett, avtalen er liv laga – det understrekes i meldingen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV): Kristeleg Folkeparti skal ha all ære av at dei framleis er imot EU, held i hop ei regjering og likevel held seg imot EU. Eg har før i dag vore inne på dette med folkestyre og moglegheit for folkestyre innafor EØS. Det er klart at reservasjonsretten gjev oss i Noreg moglegheit til å vise veg når det gjeld krav til miljø, helse og sikkerheit, og EU kan ikkje der hindre oss i gå føre, sånn som ein kan hindre medlemslanda. Samtidig kan vi bidra til den fortløpande debatten i EU om å gje betre rom for miljø- og helseomsyn, og på sikt bør målet vere å spegelvende den indre marknaden, sånn at omsynet til miljø, helse og sikkerheit går framfor omsynet til vareflyt, fri kapitalrørsle osv., for då snakkar vi om innhaldet i unionen. På sikt kan kanskje EØS faktisk nærme seg meir ein generell frihandelsavtale. Derfor har vi bedd Regjeringa om å utgreie desse tinga, sånn at ikkje alt blir heilt statisk.

Spørsmålet mitt til representanten Rise er: Korleis vil Kristeleg Folkeparti jobbe for at vi skal kunne gjere meir bruk av folkestyre, representert ved reservasjonsretten vi har, men ikkje bruker, i EØS-avtalen?

Lars Rise (KrF): Når vi får honnør selv, kan vi jo gi litt honnør også. Jeg får gi honnør til SV for at de har vært veldig flinke til å påpeke problemer knyttet til EØS-avtalen. Men det kan nesten virke som om Bjørn Jacobsen ikke har lest alt det positive som står om hvordan EØS-avtalen har virket for Norge, når han peker på så til de grader mange problemer som har oppstått. Det er faktisk ikke riktig. Vi ser at hovedkonklusjonen i meldingen er at EØS-avtalen har vært meget god for Norge, den har vært robust, og den har først og fremst sikret like konkurransevilkår for norsk industri og sikret markedsadgang slik at vi kan eksportere for flere hundre milliarder kroner i året. Vi har ikke fått vite hva SV mener blir konsekvensene for arbeidsplasser i distriktene hvis man skulle gå inn på det SV vil. Nå er jo SV litt uklare, som det har kommet fram her. Man ber Regjeringen om å utrede alternativer for å skaffe seg et grunnlag for hva SV skal mene. Vi vet jo – det høres i hvert fall slik ut – at SV er for en opphevelse av EØS-avtalen, og jeg lurer på hvorfor man ikke har levert inn forslag om det. Det ligger ikke noe forslag her hvor SV ber om at man sier opp EØS-avtalen, og jeg lurer på hvorfor ikke.

Når det gjelder reservasjonsretten, er den viktig for oss, ikke minst av konstitusjonelle grunner. Men vi blir jo ikke bundet av nye rettsakter med mindre vi er med på vedtak i EØS-komiteen. Og som Bjørn Jacobsen vet, har vi også organer i dette hus som drøfter alle vedtak i EØS-komiteen. Vi kan være glade for at det ikke har vært nødvendig å nedlegge veto i EØS-komiteen. Det er ikke noe mål i seg selv å bruke reservasjonsretten, det ville være en nødløsning. Vi mener at internasjonalt samarbeid bygger på kompromiss, og vi må ikke se oss blinde på løsninger i enkeltsaker, det er helheten som teller. Jeg må si at det er nettopp evnen til å tenke helhet jeg savner hos SV. Man plukker ut noen enkeltstående negative konsekvenser, men så kommer man ikke med noe alternativ selv, og det etterlyser jeg fra SV.

Åslaug Haga (Sp): Representanten Rise sier at det ikke finnes noen alternativer til EØS-avtalen. Nå kan det faktisk være sånn, hvis det er riktig som det står i avisa i dag, at EU plutselig kan gi oss et alternativ til EØS-avtalen. I hvert fall antydes det at EU-kommisjonen vurderer å avvikle EØS-avtalen hvis vi ikke er snille nok gutter og jenter i klassen. Og da for et parti som ikke vil inn i EU, ville det jo nettopp vært meget klokt å være med på å se på alternativene til EØS-avtalen.

For Senterpartiet er det vanskelig å forstå hvordan man som parti kan si nei til EU-medlemskap, men ja til den EØS-avtalen som vi ser i dag. Vi forstod det ikke i 1992 heller. Men det er altså enda vanskeligere å forstå i dag hvordan disse posisjonene er forenlige, når vi ser hvordan denne avtalen har utviklet seg.

Nå har vi en avtale som griper inn i distriktspolitikken. Nå hørte jeg nettopp representanten Rise hylle EØS-avtalens betydning for distriktene. Det er jeg meget uenig i, og ikke minst når vi nå står overfor en situasjon hvor vi etter alt å dømme må gi slipp på vårt aller viktigste distriktspolitiske virkemiddel tradisjonelt, nemlig den differensierte arbeidsgiveravgiften.

Vi har nå en avtale hvor vi ser at vi kontinuerlig må redusere vår egen kontroll over naturressursene. Vi har en avtale som truer likestillingspolitikken. Vi har også en avtale som omfatter områder som tradisjonelt har vært viktige for Kristelig Folkeparti, som f.eks. alkoholpolitikken. Nå skal rusbrusen ut i butikker fordi EFTA-domstolen har bestemt det. Det er ett område hvor avtalen griper inn, som tradisjonelt har vært viktig for Kristelig Folkeparti. Et annet område er de mer grunnleggende etiske spørsmålene. Vi har nå en avtale som etter alt å dømme også vil omfatte direktivet om patent på liv – etisk problematisk, med stor skade også for utviklingslandene.

Så spørsmålet mitt til Lars Rise blir: Er det ingen grenser for Kristelig Folkepartis lojalitet til EØS-avtalen?

Lars Rise (KrF): Joda, det finnes grenser. Men jeg uttrykte her i mitt forrige replikk svar at jeg er glad for at det ikke har vært nødvendig så langt å benytte seg av reservasjonsretten. Jeg får si det samme til representanten Haga som til representanten Jacobsen, at det kunne være

fint om man leser meldingen og tar innover seg alle de gode og positive virkninger EØS-avtalen har hatt for Norge gjennom disse åtte årene også for distriktene.

Jeg sa ikke at det ikke finnes alternativer til EØS-avtalen. Det jeg sa, var at vi kan ikke se at SV og heller ikke Senterpartiet har noe alternativ til EØS-avtalen. Nå er det vel pekt på en sveitsisk løsning – det ser ut som om Sveits har blitt det nye ideallandet for SV og kanskje også for Senterpartiet – men det er helt klart at Sveits er i en veldig vanskelig situasjon. Man har Sveits på den ene siden og EU på den andre siden, og det er EU-kommisjonen som overvåker avtalen mellom de to. En av partene sitter altså med omtrent all makt og myndighet. Det kan da ikke være noen god situasjon for Norge å komme opp i.

Så sier representanten Haga at det er helt uforståelig at et parti som ikke vil inn i EU, kunne si ja til EØS. Dette forstod ikke Senterpartiet i 1992, og forstår det fremdeles ikke. Men Senterpartiet har faktisk sittet i en regjering hvor man i hvert fall har forstått at det går an å regjere på EØS-avtalens grunnlag. Jeg konstaterer at det heller ikke foreligger noe forslag fra Senterpartiet om å si opp EØS-avtalen. Jeg lurer på hvorfor ikke? Hvorfor har ikke Senterpartiet foreslått at EØS-avtalen skal sies opp? Betyr det at Senterpartiet er litt på glid, og er i ferd med å akseptere avtalen?

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Åslaug Haga (Sp): Gjennom åtte års virke har EØS-avtalen bidratt til at Norge systematisk har overført makt fra egne folkevalgte organer til EU. Avtalen har avgrenset muligheten til å drive sjølstendig norsk politikk, og den har ført til en «juridifisering» av politikken, som skaper avmakt. Norske politikere og myndigheter har heller ikke klart å utnytte de mulighetene for innflytelse Norge faktisk har innenfor EØS-avtalen, bl.a. ved at stortingsflertallet avskriver å bruke reservasjonsretten som avtalens hjemler.

Regjeringas EØS-melding er en tam pliktøvelse. Den er kjemisk rensert for analyse og angir ingen retning for Regjeringas EU-politikk. Det er verken mot eller vilje til å drøfte de utfordringene EØS-avtalen setter det norske folkestyret overfor, og hvor sterkt avtalen griper inn i norsk samfunnsliv. Senterpartiet savner en erkjennelse av at EØS-avtalen er blitt noe ganske annet og langt mer omfattende enn noen hadde forestilt seg da den ble vedtatt i 1992.

EØS-avtalen var ment som en overgangsordning fra dem som framforhandlet avtalen i sin tid. Den var ment å gjelde inntil folk hadde rettet opp den «feilen» som oppstod da folk stemte nei i 1972. Nå skjedde det heldigvis at folk holdt fast på nei-et fra 1972 også i 1994. Men vi er blitt hengende ved en avtale som slett ikke var ment som en varig avtale. Som en overgangsordning til fullt medlemskap ville avtalen vært god. Som en langsiktig avtale er den en ulykke. De negative konsekvensene ved avtalen forsterkes år for år.

Det er to hovedproblemer med avtalen. For det første har EØS-avtalen gjennom kontinuerlig nytolkning blitt en grenseløs avtale. For det andre forplikter avtalen Norge til å ta inn avtaleverk på autopilot uten at vi har noen nevneverdig innflytelse på det.

De beste eksemplene på at EØS-avtalen er blitt en grenseløs avtale, er at avtalen nå griper inn i distriktspolitikken og vår kontroll med naturressursene.

Den differensierte arbeidsgiveravgiften er anerkjent å være et av våre mest treffsikre distriktspolitiske virkemidler. EU krever ordninga fjernet. Presidenten i EFTAs overvåkingsorgan varsler at omlegging vil komme. Det står om flere hundre millioner kroner for næringer i norske distrikter når ordninga skal revideres i 2003. Vi kan «videreføre vår egen distriktspolitikk, inkludert differensiert arbeidsgiveravgift», sa daværende kommunalminister Gunnar Berge til Aftenposten i 1994. Så feil kan man altså ta.

Eksemplet viser hvordan den dynamiske avtalen fungerer i praksis. Med all mulig respekt for det stortingsflertallet som sa ja til EØS-avtalen i 1992, vil jeg like fullt hevde at flertallet ikke så omfanget på sikt av den avtalen som ble vedtatt. Med andre ord: Man visste i realiteten ikke hva man sa ja til.

Da Stortinget godkjente EØS-avtalen i 1992, ble det – og Jacobsen har vært inne på dette tidligere – lagt til grunn at

«EØS-reglene ikke var til hinder for å opprettholde ikke-diskriminerende restriksjoner på kapitalbevegelser, som for eksempel konsesjonsordninger som ikke gjør forskjell på nordmenn og utlendinger».

Til tross for at det ikke er formelle endringer i EØS-reglene om frie kapitalbevegelser, har ESA i en rekke saker tatt som utgangspunkt at en serie norske lovregler om eierforhold og konsesjonsordninger er i strid med EØS-avtalen – dette til tross for at de ikke diskriminerer mellom nordmenn og utlendinger. Dette gjelder ervervsloven, reglene om erverv av vannfallsrettigheter, reglene om eierskap i finansinstitusjoner, boplikten ved kjøp av helårsboliger i en del kystkommuner og bo- og driveplikten ved kjøp av landbrukseiendommer over en viss størrelse. Det er ikke tvil om at ei prinsipiell grense er passert når søkelyset rettes mot reint innenlandske ordninger, og at den EØS-avtalen vi nå forholder oss til, aldri har vært diskutert og heller ikke godkjent av Stortinget. Senterpartiet lar seg forundre over at dette forholdet overhodet ikke reflekteres av det nåværende stortingsflertallet.

Alle erkjenner at Norge har begrenset innflytelse på utformingen av regelverk som vi er forpliktet til å ta inn i norsk lov. Dette gikk stortingsflertallet inn i med åpne øyne da avtalen ble vedtatt.

Det er likevel grunn til å påpeke følgende: Det faktum at avtalen er dårlig, tilsier ikke at man ikke skal utnytte de mulighetene som tross alt finnes for innflytelse i avtalen. Full utnyttelse av avtalen fordrer at norske forhandlere – i de over 200 arbeidsgruppene som vi er med i – har klare mandater, solid faglig kompetanse og tilstrekkelig erfaring fra internasjonale forhandlinger. Det er Regjeringas oppgave å sørge for at håndverket er godt nok.

Men utnyttelse av avtalen fordrer også at man fra norsk side har tilstrekkelig sjøtillit til at man tør å klatre opp på barrikadene og forsvare norske interesser på samme måte som andre land forsvare sine. Jeg får periodevis inntrykk av at Regjeringa er så redd for å synliggjøre konflikter med EU-systemet at man ikke er tilstrekkelig tøff i forhandlinger. Dette er ødeleggende for norske interesser og misforstått i forhold til et EU-system som det sjølsagt kan sies mye om, men som i alle fall forstår seg på politikk.

Utover dette hjemler EØS-avtalen en reservasjonsrett. Reservasjonsrettens eksistens ble brukt som et sentralt argument for at Norge skulle kunne godta EØS-avtalen i 1992. Vi husker Gro Harlem Brundtlands understreking av at reservasjonsretten er framforhandlet for å kunne brukes. Reservasjonsretten er som kjent aldri brukt. Den er ikke brukt til tross for at det har vært flere saker der et samlet storting har sagt at det vil være uheldig å innføre direktivene i Norge. Det gjelder, som vi veit, matsminke-direktivene og barnematdirektivet. Frykten for å bruke reservasjonsretten gjør EØS-avtalen til enda mer av en husmannskontrakt enn den ellers ville ha vært.

De fleste EU-direktivene som har vakt uro i Norge, dreier seg om helse, miljø og sikkerhet. Disse har også vært omstridt i EU. En del land har stemt mot direktivene. Man vil derfor ha stor sjans for å finne sterke forbundsfeller internt i EU dersom man reserverer seg for direktiver som svekker miljø, helse og sikkerhet, og EU vil ha problemer med å sette inn mottiltak. Slik ville bruk av reservasjonsretten ikke bare få betydning for Norge, men også for andre land.

Både ja-sida og nei-sida i Norge mener at EØS-avtalen er en dårlig avtale for Norge. Da bør vi gjøre noe med den. Tida er overmoden for å finne en annen avtaleform med EU. Dette er sjølsagt mulig. Sveits har framforhandlet en avtale etter at EØS-avtalen ble vedtatt. Men det å finne en annen avtaleform med EU vil sjølsagt kreve politisk mot, og det vil kreve politisk vilje – et mot og en vilje som vi dessverre må konstatere ikke finnes i denne sal i dag. Senterpartiet ønsker å si opp EØS-avtalen. Det hersker det ingen tvil om. For å gjøre det trengs en prosess, og det er den vi tar til orde for i de forslagene som er presentert i innstillingen.

Den manglende viljen til å gjøre noe med EØS-avtalen, kan sjølsagt endre seg. Norge skal nå inn i flere forhandlingsprosesser med EU som vil illustrere avtalens dynamikk og demokratiske underskudd, men som også vil illustrere at avtalen er under press.

Forhandlingene som dels foregår og dels vil foregå i månedene framover, handler om så sentrale områder for Norge som landbruk, fisk, forholdet til de nye medlemslandene i EU og en kontingent kanskje i mangemilliardstørrelse. I lys av den betydning disse forhandlingene har for Norge, mener Senterpartiet det er helt nødvendig at Norge har et vel forberedt og helhetlig forhandlingsopplegg. Dette forhandlingsopplegget bør Stortinget orienteres om, og Senterpartiet ber derfor om at utenriksministeren så raskt som mulig orienterer Stortinget på egnet måte.

Jeg legger ikke skjul på at vi oppfatter orienteringa som påkrevd ut fra de signaler Regjeringa har gitt om at en venter på forhandlingsoppspill fra EU uten sjøl å ha gjennomtenkte krav på områder der Norge har klare interesser. Senterpartiet er bekymret for denne passive holdninga. Vi har også registrert gjennom pressen at det luftes forhandlingsposisjoner i Brussel, f.eks. om å gå inn på EUs krav om å åpne for utenlandsk eierskap i norske fiskefartøy. Regjeringa har riktignok tilbakevist at dette inngår i et norsk forhandlingsopplegg pr. i dag, men Senterpartiet er altså usikker på om det overhodet finnes et helhetlig forhandlingsopplegg. Dersom det faktisk er et forhandlingsopplegg, er det desto mer bekymringsfullt at forslag som ikke inngår i dette, luftes i Brussel.

Konklusjonene er at det, ut fra den uklarhet som er oppstått, vil være nyttig og nødvendig for Stortinget å få en orientering om hvordan Regjeringa vil forholde seg til alle de forhandlingsprosessene som man nå er inne i med EU. Jeg håper utenriksministeren vil besvare dette på en positiv måte seinere i dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A): Stortinget hadde for en tid tilbake besøk av den sveitsiske utenrikskomiteen. Vi fikk høre at Sveits hadde forhandlet i ti år med EU om en avtale som delvis var utdatert da den trådte i kraft. Avtalen er uten institusjoner som kan sikre rettslig enhet når det gjelder konkurranse- og statsstøttesaker. Dermed sikrer heller ikke avtalen forutsigbarhet og trygghet for næringsliv og investeringer. Her blir det da i realiteten EU som har all makt. Men Sveits' avtale innebærer regelverkstilpassing i stor skala. Når Senterpartiet nå viser til Sveits' bilaterale avtale med EU i innstillingen, og Åslaug Haga faktisk også gjør det i sitt innlegg, betyr det da at Senterpartiet nå faktisk har forstått at det er nødvendig og nyttig å følge regelverksutviklingen i EU, og at EU-tilpassing ikke lenger er et fyord for Senterpartiet?

Og til slutt: Jeg merket meg at Bjørn Jacobsen ikke svarte på Blankenborgs spørsmål om SVs visjon for samarbeid i Europa, så jeg vil nå gjenta spørsmålet til Åslaug Haga: Hva er Senterpartiets visjon for Norges rolle i et dynamisk og samarbeidende Europa?

Åslaug Haga (Sp): Hvis representanten Øyangen lytter, noe jeg formoder hun har til hensikt å gjøre etter hvert, vil hun høre at det jeg har sagt i mitt innlegg, er at jeg først og fremst bruker Sveits' avtale som et eksempel på at det fins land som faktisk har framforhandlet et annet avtaleverk med EU enn EØS-avtalen, og det er gjort etter at Norge framforhandlet sin EØS-avtale. Det illustrerer at det faktisk er mulig å komme i dialog med EU om andre avtaleformer enn vår EØS-avtale, og det er det viktig å understreke. For det vi kontinuerlig hører fra EØS-tilhengernes side, er at det ikke fins alternativer, men det fins alternativer.

Så sier ikke jeg at vi skal kopiere den sveitsiske avtalen. Det jeg konstaterer, er at EU har akseptert at et land har fått en avtale som ikke binder dette landet så sterkt og

direkte til EU som det vår EØS-avtale gjør. Jeg konstaterer også at det er en avtale som ikke har en domstolsmekanisme, noe jeg oppfatter som meget viktig.

Så var det Senterpartiets visjon om samarbeid i Europa. Senterpartiet har store, sterke og klare visjoner når det gjelder samarbeid i Europa, et kontinent som bør samarbeide på måter som land på andre kontinenter også bør samarbeide. Det er sjølsagt fullt mulig å samarbeide godt og tett innenfor nasjonalstatens rammer. Det er det man tradisjonelt har gjort, og det er det fortsatt mulig å gjøre. Og det samarbeidet kan utvikles gjennom ulike former for avtaleverk. Men det er altså fullt mulig å samarbeide tett og godt på viktige saksområder uten at man dermed velger å gå inn i en union, en union som vi nå ser man har til hensikt å gjøre enda tettere.

Inge Lønning (H): Vilje og mot er utmerkede egenskaper, og jeg forstår at representanten Haga mener seg å ha et overskudd av begge deler. Det er utmerket. Hukommelse er også en egenskap som undertiden er nyttig, og det er jo ikke all verdens lenge siden representanten Haga selv var medlem av en regjering som baserte sin Europa-politikk på EØS-avtalen. Hvis representanten Haga virkelig for ramme alvor tror på det hun selv sier, at vi i dag har en EØS-avtale som Stortinget ikke har tatt standpunkt til, må det jo være tillatt å spørre om det er noe som er splitter nytt etter at Senterpartiet gikk ut av regjering. Eller var det slik også den gang Senterpartiet satt i regjering og baserte Europa-politikken på EØS-avtalen?

Jeg synes med respekt å melde at man skal være litt mer forsiktig med hvilke påstander man kjøper fra Nei til EUs side og serverer over Stortingets talerstol. Selvsagt er den EØS-avtalen Norge har i dag, en avtale som på helt vanlig måte er godkjent av Stortinget. Og det er ingen av de innvendinger som i dag fremmes mot EØS-avtalen, som jeg ikke har hørt i ti år. Nøyaktig de samme innvendinger og nøyaktig den samme debatt hadde man på begynnelsen av 1990-tallet.

Senterpartiets visjon for Europa er nasjonalstatenes Europa. Så vidt jeg forstod, mente representanten Haga også at man burde lære av andre kontinenter når det gjelder å finne frem til egnede samarbeidsformer. Det kunne være interessant å høre hvilke kontinenter Senterpartiet vil bruke som forbilde i den sammenheng. Men enda viktigere måtte det være å høre, igjen med referanse til hukommelsen, om ikke representanten Haga vet at dette har vært forsøkt i Europa, også det innenfor manns minne. Det var faktisk den resepten man hadde frem til 1939. Det har jo skjedd enkelte ting etter den tid som kanskje har fått de fleste andre til å stikke fingeren i jorden. Det ville være nyttig om Senterpartiet gjorde det samme.

Fin n M a r t i n V a l l e r s n e s hadde her overtatt presidentplassen.

Åslaug Haga (Sp): Det er korrekt som representanten Lønning sier, at Senterpartiet har både vilje og mot, og er det noe som plager oss, er det den skjebnetrua som ikke

minst denne salen periodevis belemres med i rikelig monn. Det er jo da interessant å se at det nå kommer signaler om at vi plutselig kan måtte forholde oss til en helt ny virkelighet også i forhold til EØS-avtalen.

Ja, jeg har vært med i og sittet tett på ei regjering som har basert seg på EØS-avtalen. Det skal jeg si ikke var lett for Senterpartiet, men vi gjorde det klart umiddelbart etter at EØS-avtalen ble vedtatt, at vi i hvert fall ikke skulle la Stortinget og denne avtalen få hindre oss i å sitte i regjering. Da vi gikk inn i et regjeringssamarbeid basert på EØS-avtalen med åpne øyne, erkjente vi sjølsagt også at vi måtte følge de spillereglene som ligger i avtalen, men det forhindret oss ikke fra å ha helt andre ambisjoner om hvordan vårt forhold til EU bør være.

Jeg sa ikke, representanten Lønning, som du siterte meg på, at vi kan lære av andre kontinenter. Jeg sa at man i Europa som på andre kontinenter bør samarbeide tett gjennom de mekanismer man etablerer basert på nasjonalstaten.

Ja, det har skjedd mye i Europa i løpet av de siste 60–70–80 årene, som du var inne på. Jeg tror at hovedgrunnen til at vi ikke har hatt krig i Europa, som vel er det du antyder, i det antall år, er hovedsakelig at vi kontinuerlig har utviklet våre demokratier og systemer basert på menneskerettighetene. Det er nok mye mer av grunnen enn at man har etablert noen overordnede politiske unionstanker.

Presidenten: Presidenten må minne en så erfaren debattant som Haga på at man skal henvende seg til presidenten.

Inge Lønning (H): Jeg er litt forundret over representanten Hagas korleksjon av min spørsmålsstilling når det gjelder sammenlikning med andre kontinenter, for hennes presisering bekrefter jo mitt poeng, og jeg må derfor få lov til å gjenta spørsmålet: På hvilke kontinenter er det man samarbeider så tett og godt, som representanten Haga viser til? Er det Afrika? Er det Asia, eller hvilket kontinent? For det ligger jo indirekte i den henvisningen til at man på andre kontinenter kan samarbeide tett og godt, en antydning om at det ville være en god idé for Europa også.

Det får meg også til å stille nok et spørsmål, for jeg har hittil forstått det slik at Senterpartiet, i likhet med andre partier i denne sal, anser EU-utvidelsen som ønskelig for Europa og for Norge, og at Senterpartiet også derfor kan tenke seg at Norge bør bidra i noen grad til at EU-utvidelsen lykkes. Men når man lytter til Hagas argumentasjon, drar jo den i stikk motsatt retning, for hun argumenterer jo faktisk for at EU helst burde avvikes, og at Europa burde gå tilbake til den situasjonen man hadde før den europeiske integrasjonsprosessen begynte etter den andre verdenskrig. Derfor må jeg få lov til å stille mitt spørsmål én gang til: Mener representanten Haga for ramme alvor at alt det man har strevd seg frem til i Europa etter erfaringene i 1939–45, har vært et blindspor, og at man egentlig hadde en glitrende modell frem til 1939, basert på nasjonalstatenes sjølråderett? Er det dette som er Senterpartiets opsjon?

Åslaug Haga (Sp): Når det gjelder samarbeidet på andre kontinenter, vil jeg ikke si at det pr. i dag er noe kontinent som samarbeider tilstrekkelig godt og på en måte som jeg mener er god for en global utvikling. Som jeg har uttrykt fra denne talerstol usedvanlig mange ganger: De av oss som velger å ta et globalt perspektiv, mener at det bør samarbeides mellom nasjonalstatene på regionalt nivå innenfor en del rammer, og så bør den politiske energien hovedsakelig rettes inn mot å utvikle globale samarbeidsordninger. Det bør vi gjøre ikke minst fordi vi lever i en globalisert verden på godt og vondt. Den globaliserte verden fordrer at vi mer enn noen gang samarbeider på det globale nivå. Da må vi evne å ordne oss sånn at det blir politisk energi også til å gripe fatt i det som er de nye problemene, de nye globale problemene, og ikke velge å bruke den politiske energien, som man i altfor stor grad gjør i Europa, på å utvikle den europeiske samarbeidsmekanismen. Jeg mener at det går på bekostning av det som er det aller viktigste, å etablere gode, internasjonale, velfungerende kjøreregler.

Hvorvidt et Europa hadde vært bedre uten et EU, er ingen debatt som jeg tar i et replikkordskifte. Det er en stor og krevende debatt. Men jeg er realist nok til å erkjenne at vi har et EU, og det er det jeg forholder meg til. Når det da er spørsmål om forholdet til utvidelsen – med det utgangspunkt at ja, det finnes et EU, og ja, det finnes søkerland som ønsker seg inn i EU – må det være opp til de medlemslandene å si om man ønsker å delta i det samarbeidet, om det er et samarbeid som man faktisk ønsker. Men det er vårt utgangspunkt at landene sjøl må få ta stilling til om man ønsker å være en del av unionsprosjektet, eller om man ønsker en annen utvikling.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

Steinar Bastesen (Kp): Meldingen som vi drøfter i dag, gir en grei oversikt over utviklingen i EU og de tilpasninger til EUs regelverk som Norge har akseptert. I forhold til komiteens merknader gir Kystpartiet sin tilslutning til mindretallsmerknadene fra Senterpartiet og SV og varsler samtidig støtte til deres forslag.

Spesielt viktig er understrekingen av at man er imot EØS-avtalen og forslaget om at Regjeringen utreder alternativer til EØS-avtalen. For vår del vil vi presisere at man bør utrede et rent frihandelsalternativ som ikke innebærer avgivelse av nasjonal råderett over naturressurser, bedrifter og eiendommer, og som ikke innebærer fri flyt av personer. Avtalen bør også sikre at Norge kan bruke de nødvendige nasjonale virkemidler for å sikre sine distrikter og sine primærnæringer. Et slikt alternativ skiller seg klart fra den samarbeidsmodellen som er etablert mellom EU og Sveits.

Et av de største problemene for Norge i EØS er at vi har en næringsstruktur som er helt ulik EU-landenes. Dermed vil en tilpasning av regler utarbeidet av EU, lett kunne skade norske interesser. Norge er en stor eksportør av olje og gass og vil i en slik sammenheng ha større interessefelleskap med andre oljeeksporterende land enn med EU, som er storimportør av olje og gass.

Norge har kontroll over enorme havområder. Vår eksport av fiskeprodukter gir store inntekter som kommer det norske samfunn til gode. EU importerer fisk og er interessert i å få tilgang til ressursene i de norske havområdene. På fiskeriområdet bør Norge satse mer på samarbeid med de nordiske landene som står utenfor EU, nemlig Island, Færøyene og Grønland. Poenget må være å skaffe seg størst mulig adgang til EU-markedet og andre markeder uten å oppgi kontroll over ressursene.

EØS-avtalen er i utgangspunktet uegnet som modell for internasjonalt samarbeid. Særlig problematisk er det at Norge må tilpasse seg EU-regler uten å være med på å bestemme utformingen av disse reglene. Dermed oppstår det et stort demokratisk underskudd. Dette blir særlig tydelig i overnasjonalt samarbeid mellom land som i utgangspunktet har en ulik næringsstruktur, og der styrkeforholdet mellom landene er svært ulikt.

Kystpartiet vil arbeide for et internasjonalt handelsregime som styrker det enkelte lands selvråderett over sine naturressurser. I en slik sammenheng hører EØS hjemme på historiens skraphaug.

Kystpartiet finner det bemerkelsesverdig at en melding som i så stor grad dreier seg om hvordan EU styrker sin egen konkurransevne, ikke også behandler Norges utfordringer og muligheter og hva regjeringer har gjort eller unnlatt å gjøre for å legge til rette for at norsk næringsliv skal få optimale konkurranseforhold innenfor EØS-regelverket.

Industrialiseringen i Europa startet med tunge investeringer i veg og bane som sikret gode kommunikasjoner i et tett befolket marked, der industri, kultur og undervisningsinstitusjoner vokste i fellesskap. Dette preger fremdeles EU og er en styrke for så vel nærings- som for kunnskaps- og kulturutvikling.

I Norge er bildet et annet. Fisken i havet har alltid vært viktig for vår økonomi, og fordi sjøen var vår viktigste ferdselsåre, ble vår industri utviklet langs kysten og i fjordene, mens det administrative, kulturelle og utdanningsbaserte tyngdepunkt ligger i hovedstaden, langt fra verdiskapingsområdene. Der verdiene produseres, ble det ikke gjort tunge investeringer i kunnskap, kultur, veg og bane som kunne gi bedre kommunikasjon mellom regionene. Vår landbaserte infrastruktur er dårligere enn i noe annet europeisk land. Det gir eksport basert på veg eller bane alvorlige konkurranseulemper.

Det er påfallende at vi har milliarder å legge i potten for å styrke andre land både innenfor og utenfor EU, mens etterslepet for vedlikehold av vår egen veg- og bygningskapital vokser fra dag til dag. SND-midler er brukt for å bygge opp norsk næringsliv i utlandet, samtidig som de offentlige rammevilkår stimulerer til utflytting av tradisjonell industri.

Vi må finne tilbake til en selvstendig, nasjonal strategi for hvordan vi vil at landet skal bygges. En forutsetning for å klare det er en utmelding av EØS. For øvrig mener jeg Norge bør tilslutte seg Vestnordisk Råd.

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til replikk.

Gunhild Øyangen (A): EØS-avtalen er svært viktig for Norge. Den har sikret norsk næringsliv tilnærmet lik adgang til Norges nærmeste og viktigste marked på likeverdige vilkår. Meldingen, og et bredt flertall, slår fast at avtalen har vist seg robust og funksjonsdyktig.

Det er viktig for Norge og for norske bedrifter at avtalen er dynamisk, slik at regelverket blir utviklet parallelt med det i EU. Det er også svært viktig at regelverket blir gjennomført og håndhevet ensartet i hele EØS-området, og at avtalen sikrer at ikke GATT/WTO blir brukt mot hverandre innenfor avtalens virkeområde. EØS-institusjonene, som EØS-komiteen, ESA og domstolen, har vært tjenlige for norske interesser.

Det er verdt å merke seg at harmonisering av regelverk når det gjelder helse, sikkerhet, miljø og forbrukervern, gjennomgående har hevet norske standarder. Dette er etter mitt syn meget positivt. Enda mer positivt er det at dette er forbedringer som har skjedd i hele EØS-området, og som vil omfatte nye medlemsland.

Norge har hatt store fordeler av å delta i EUs programsamarbeid innen EØS-området. Dette gjelder særlig forskning- og utviklingsarbeid, men også andre saksfelt som f.eks. miljø, utdanning, sosialpolitikk, helse og arbeidsliv. Dette samarbeidet gir norske institusjoner mulighet til å tilegne seg ny kunnskap og ny metodeutvikling. For næringslivet er forskningssamarbeid av stor betydning. Jeg vil også trekke fram Interreg-programmene som positive samarbeidsprosjekter. På viktige områder som veterinæravtalen, Schengen, justis- og politisamarbeidet og det utenriks- og sikkerhetspolitiske området har Norge søkt og oppnådd tjenlige løsninger innenfor rammen av et mellomstatlig samarbeid. Komiteens flertall peker imidlertid på en rekke områder hvor våre interesser ville ha vært bedre ivaretatt med et EU-medlemskap, slik jeg ser det.

Vi har problemer med å bli sett og hørt i EU og problemer med å komme tidlig nok inn i prosessene. Norge er ikke en aktiv deltaker når det europeiske samarbeidet videreutvikles i bredden og i dybden. Vi mangler politisk innflytelse, og vi mangler politisk medvirkning. Norge har et betydelig demokratisk underskudd i forhold til EU.

Problemene blir forsterket når EU utvides. Det vil nå bli enda mer krevende å ivareta norske interesser når EU utvides ytterligere, med inntil ti nye medlemsland. Likevel er det svært gledelig for fred og sikkerhet i Europa, økonomisk og sosial utvikling i de nye landene og for miljøet at stadig flere land gis mulighet for medlemskap.

Norske interesser skal og må også ivaretas i denne sammenheng. Det er særlig viktig å sikre norsk fiskeri- og sjømatnæring gode rammevilkår også etter utvidelsen av EU. Signaler kan tyde på at forhandlingene med EU kan bli krevende. I realiteten har vi bare to valg, enten en god EØS-avtale eller norsk EU-medlemskap. Jeg vil til slutt ønske Regjeringen lykke til med de foranstående forhandlinger med EU.

Utenriksminister Jan Petersen: La meg først konstatere med tilfredshet at et bredt flertall i Stortinget er enig med Regjeringen i at EØS-avtalen har fungert etter

forutsetningene, og at det har vist seg å være en bra avtale ut fra de styrker og begrensninger som vi jo visste var der da avtalen i sin tid ble vedtatt.

Det er jo slik at jeg på sett og vis møter meg selv i døren i denne saken, i den forstand at jeg var medlem av både Stortinget og utenrikskomiteen da avtalen i sin tid gikk gjennom i Stortinget. For én gangs skyld er det slik at man kjenner seg igjen, når man møter seg selv i døren. Det interessante med denne debatten er jo at den gang vi vedtok avtalen, var det en sterk mobilisering, ikke minst mot, stor interesse ute og en masse bekymringer for hva EØS-avtalen skulle medføre. Det vi nå har sett etter åtte års virksomhet, er at denne avtalen er bredt akseptert i det norske samfunn, og at både Senterpartiet og SV sliter livet av seg for å greie å skaffe noen interesse for den smule motstand som de måtte ha mot avtalen. Det er på mange måter det beste beviset på at dette går meget bra.

Det er ikke til å undres over at det har gått meget bra, for EU og Norge har på mange måter i bunnen den samme politiske tenkning. Vi er åpne, demokratiske markedsøkonomier over hele Vest-Europa, herunder Norge, og derfor har det gått bra. Det er også slik at på enkelte områder har det faktisk gått bedre enn man kunne regnet med. Gunhild Øyangen nevnte et par områder som er viktige. Det ene er at på miljøområdet har Norge måttet heve sine standarder på en rekke områder, i motsetning til alt det nei-siden den gangen sa. Det er også interessant å registrere at samarbeidet utover de fire friheter ble ganske omfattende og positivt.

Nå er meldingen selvfølgelig ganske åpen på at her er det styrker og svakheter, og jeg tror vi nøkternt legger på bordet hva de består i. I så måte er det både oppløftende og interessant at denne debatten ikke har forlatt seg i enkeltsaker, men på mange måter har gitt en total oppsummering av hva det dreier seg om.

Når Bjørn Jacobsen da har fått det for seg at det ikke er noen vurderinger i saken, må jeg si at jo, det er det – på 104 sider gjennom denne meldingen. Jacobsens problem er at de vurderingene ikke passer det han gjerne vil ha ut av dette.

Det er, synes jeg, reist en del interessante spørsmål i debatten. Høglund var vel inne på spørsmålet om det viktige opplysningsarbeidet som drives rundt EØS-avtalen ute i Europa. Jeg vil være helt enig. Det er en stor utfordring Norge har nå i å holde bevisstheten om EØS-avtalen på topp i alle våre samarbeidsland. Det er – jeg holdt på å si dessverre – forskjell på et topilarsystem, hvor den ene består av 5 millioner mennesker og den andre, etter utvidelsen, av praktisk talt hele resten av Europa, hundrevis på hundrevis av millioner mennesker. Derfor er det en kjempeutfordring for oss å holde bevisstheten om denne EØS-avtalen på topp, som jeg sa. Men jeg kan forsikre om at vi gjør hva vi kan for det, og det er alltid slik at EØS-relaterte spørsmål er viktige deler av de bilaterale utenrikspolitiske samtaler vi har med kollegaer i Europa. For eksempel er det å forberede tankegangen rundt de forhandlingene vi nå skal inn i fra årsskiftet og utover når det gjelder utvidelsen, en forberedelse vi har holdt på med i lengre tid, nettopp for å gjøre våre samarbeidspart-

nere kjent med hvilke problemstillinger vi står overfor. Men vi må ikke undervurdere vanskeligheten i denne oppgaven. Det må gjøres om og om og om igjen, ikke minst fordi de øvrige europeeres dagsorden er smekk full av andre og også viktige politiske utfordringer.

Det er reist en del spørsmål om forhandlinger, og jeg vil bare si om det at jeg ser jo det skrives mye i avisene om hva posisjoner måtte være eller ikke være. Det er det ingen grunn til å forholde seg til i en debatt som dette. Jeg er helt enig med saksordføreren til disse spørsmålene. På dette har vi et ryddig opplegg. Det er slik at EU snart vil kunne meddele oss sine forhandlingsposisjoner. Vi vil derved ha et vindu frem til midt på våren til å forhandle dette, og jeg er helt enig med Høglund i at avtalene må være ferdige, slik at vi kan utvide EØS og EU samtidig. Og undertegningsdatoen der er 16. april. Det er det ytterste tidspunkt på den andre siden.

Når Åslaug Haga har fått det for seg at vi ikke har tenkt gjennom disse spørsmålene, undrer jeg meg litt, for å si det slik, for Regjeringen har jo holdt Stortingets organer løpende orientert om hvordan vi tenker, og vi har også sagt fra hvilke tidsrammer vi arbeider innenfor. Men nå har jo Åslaug Haga spesialisert seg på sterke uttalelser på tynt grunnlag før, og jeg må bare konstatere at det gjør hun igjen. For å si det på den måten, er det med atskillig irritasjon, for jeg synes det er en dårlig politisk metode. Åslaug Haga vet like godt som alle andre at det er et ryddig løp fra norsk side på disse spørsmålene. Hvis hun selv ikke oppfattet det slik, er det hennes problem, og hennes problem alene.

Representanten Høglund var en smule kritisk overfor statsministerens antydning om at vi var nødt til og parat til å bidra til utvikling av resten av de nye søkerlandene i Europa. Jeg tror det var riktig av statsministeren å si det på den måten. Jeg tror det er viktig at man ikke sitter igjen med inntrykket av at Norge er et land som bare skal ha fordeler, men at det også er spørsmål om å bidra. Det har vi gjort over lengre tid, og vi har sagt oss parat til å bidra her. Jeg vil nevne at vi også i andre sammenhenger enn akkurat i EØS-sammenhengen bidrar. Økonomisk sett er f.eks. det norske bidrag til utvikling av Balkan, som er veldig på EUs dagsorden, meget betydningsfullt, og jeg synes det er viktig å fortsette med dette. Så Norge er et land som også bidrar til det felles beste, og det skulle bare mangle med vår økonomiske ryggrad.

Ellers skal jeg ikke gå inn og polemisere mot de forslagene som er fremmet, bare si at jeg synes debatten har vært lite interessant på det området. Når representanten Jacobsen mener at man trenger et noe mer seriøst grunnlag for de beslutninger SV allerede har tatt, så skal jeg ikke overprøve det. Men jeg synes ikke det er rimelig at Regjeringen i og for seg skal bidra til det SV ikke er i stand til selv å greie å få orden på.

Jeg har også lyst til å si når det gjelder Åslaug Hagas ønske om globale ordninger, at det har mye for seg. Det er jeg absolutt enig i. Jeg vil bare peke på at på det området vi nå snakker om, som dreier seg om økonomisk samkvem og handel, har vi vanskelige WTO-forhandlinger på gang. Det er mulig jeg nå er ugenerøs mot Åslaug Haga,

men jeg har ikke oppfattet henne som en positiv pådriver for WTO-forhandlingene. Jeg har mer oppfattet at det har vært problemene i WTO-forhandlingene som har stått sentralt når det gjelder Senterpartiets engasjement. Men jeg er glad for den holdningsendring som vi nå får beskjed om.

Når det gjelder distriktspolitikken, har jeg bare lyst til å si én ting, nemlig at problemene med EØS og distrikter nok er noe annerledes enn det bl.a. Senterpartiet har sagt. Jeg har ett helt klart problem som EØS ikke løser for oss, og det gjelder dessverre fiskeeksport. Jeg tror på mange måter det er et av de aller viktigste distriktspolitiske problemer vi her står overfor. Det trenger selvfølgelig en helt annen løsning enn den Senterpartiet har på dette området, men det viser at Senterpartiet for så vidt har en distriktspolitikk hvor utgangspunktet mer er de passive tiltakene og pessimisme enn å definere de offensive interessene. Og det er klart at de offensive interessene i fiskeeksport er noe av det aller viktigste vi har når det gjelder distriktssiden. Det er vel heller ikke Senterpartiet som har vært pådriveren når det gjelder Snøhvit, som er et av de største håndslag til distriktutvikling i Norge i den senere tid.

Det er sagt en del om at EØS-avtalen er blitt, så vidt jeg skjønner, en ny avtale som man ikke har diskutert. Jeg vil bare slutte meg til det Julie Christiansen sa på det området. EØS-avtalen er en dynamisk avtale. Stortinget har benet på ballen hver gang denne dynamikken utvikles i EØS-avtalen, og det er en løpende diskusjon om de enkelte rettsakter som etter hvert inkluderes i avtalen. Styrken i EØS-avtalen er nettopp at man har denne dynamikken som gjør den relevant også overfor nye utfordringer. Derfor er det bildet man på dette området forsøker å skape, simpelthen ikke riktig, nemlig at det er en avtale man aldri har diskutert, og som heller ikke er godkjent i Stortinget. Slik er det ikke. Nettopp gjennom den måten vi har organisert EØS-arbeidet på i Stortinget, er Stortinget nøye engasjert i hvordan vi videreutvikler denne EØS-avtalen. Og den er altså på høyde med utviklingen. Det skal vi være meget glade for.

Jeg er meget bekymret for de tankene som enkelte her har gitt uttrykk for, nemlig at idealet for Norge er det vareproduserende land fra 1960-70-tallet. At man tydeligvis ikke har noen offensiv interesse når det gjelder f.eks. tjenester, ja det er virkelig å forsøke å lage Norge til et museum. Det vil jeg advare mot.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV): Utenriksministeren har heilt rett i at på enkelte miljøområde har EU og EØS vore med og heva standarden. Forbrenningsdirektivet er eit eksempel. Men i den innebygde unionen med mål om vekst for alle pengane ligg det store miljøproblemet at ein får vekst utan at han er basert på prinsippa om berekraft.

Det eg har tenkt å spørje utanriksministeren om, har samanheng med at Noreg går glipp av støtte. Vi har levert inn eit framlegg om å opprette ei økonomisk støtte-

ordning for organisasjonar for å få opp kompetansen deira. Det som spesielt er aktuelt i desse dagar, er at våre miljøorganisasjonar kunne ha vore med i eit par miljøprogram som EU har. Om Noreg hadde betalt den vesle medlemskontingenten som ligg til grunn der, kunne miljøorganisasjonane i Noreg fritt ha søkt på dette og fått auka kompetansen sin. Eg har difor eit spørsmål til utanriksministeren om desse EU-programma, Life og Solo heiter dei visst: Kan utanriksministeren om mogleg sjå på dette på ny, slik at friviljuge miljøorganisasjonar får gode høve til å søkje på midlar der og delta saman med dei andre landa i EU?

Utenriksminister Jan Petersen: Det var spørsmål av to litt forskjellige dimensjoner. Det ene dreide seg helt konkret om søknader om økonomisk støtte til organisasjoner. Jeg må bare si at jeg over bordet nå ikke vil dele ut mer penger, ikke minst nå i budsjettbehandlingen, hvor jeg tror det kommer for en dag for noen og hver at det å sette sammen et budsjett med pluss og minus ikke er noen enkel sak. I en slik situasjon vil jeg ikke dele ut ytterligere penger, så jeg har ikke noe mer å si om det.

Det første spørsmålet er imidlertid et meget grunnleggende spørsmål om hvor man vil hen med samfunnet rett og slett. Det spørsmålet Jacobsen stilte, går jo langt forbi EØS-avtalen også. Det dreier seg rett og slett om hva slags internasjonalt samkvem man skal ha, og etter hvilke regler man skal ha det.

Det Jacobsen nå tegnet, var et litt vagt bilde av annerledessamfunnet, som har vært ute av moten ganske lenge. Det ville jo være meget interessant om man nå igjen begynner å tegne bildet av et slikt annerledessamfunn, hvor man skal leve etter helt andre regler enn det som i og for seg er nedfelt i EØS-reglene, men som på mange måter dekker over den samme politiske grunnholdning som vi ville hatt, selv om vi hadde hatt vårt samkvem med Europa, slik som f.eks. de nye søkerlandene eller Sveits vil ha det. Dette er ikke noe spesifikt for EØS. Men hvor det da leder ham i forhold til det fremtidige regjeringssamarbeidet med Arbeiderpartiet, er jo ganske interessant. For det er meget grunnleggende det han her spør om. Det er et eller annet som sier meg at Jacobsen igjen er i ferd med å bevege partiet ut i de ytre rom.

Morten Høglund (FrP): Vi har vært pådrivere for å få til en reforhandling av EØS-avtalen, men vi tar absolutt til etterretning at det nå ikke lar seg gjøre. Blant annet de brev som kommisjonen har sendt, har for så vidt vært med på å legge den ballen død.

Nå er allikevel utvidelsen av EU relativt nær forestående, i hvert fall hvis vi skal tro det danske EU-formannskap. Da skal kommisjonen forhåpentligvis være i en annen situasjon med hensyn til bl.a. kapasitet.

Min utfordring til utenriksministeren er at vi skal komme i posisjon til EU er rede. Jeg vil i den anledning gjerne ha utenriksministerens bekreftelse på at Norge vil arbeide aktivt for å komme i den posisjon at så fort utvidelsen er kommet så langt at kommisjonen er rede til å sitte ned ved forhandlingsbordet med oss, så er vi klare

til å gjøre det. Vi vil presse på for at vi kan få en reforhandlet, oppdatert og mer moderne EØS-avtale. Jeg skal ikke nå strekke det lenger enn til i hvert fall å få inkludert de traktatendringer som det er naturlig å få inkludert i EØS-avtalen.

Utenriksminister Jan Petersen: Forhandlinger med EU i den sammenheng betyr vel egentlig tre forskjellige ting. Det ene er de umiddelbare samtalen nå om konsekvensen av utvidelsen. Det må – som jeg tidligere har sagt – komme i en periode etter at forhandlingsmandatet er klart, men før 16. april. Jeg tror vi kan si at vi har en god oversikt over de problemstillingene som da må opp. Jeg sier ikke at det på noen måte blir lette problemstillinger. Det kan bli tøffe runder.

Jeg vil gjerne legge til det jeg sa i mitt innlegg i forhold til hva vi hører rundt omkring, og i forhold til mye av det som står i avisene: Det er jo ikke alle meldingene som umiddelbart vil kunne gå sammen. En del slår hverandre i hjel. Jeg tror man skal leve etter den gode gamle regelen om at de fleste av ens bekymringer blir det ikke noe av. Derfor er det naturlig å ta den type problemer når vi kommer inn i aktuelle forhandlinger.

Så til det spørsmålet som Høglund nå stilte, nemlig: Når dette er ferdig – jeg oppfattet ham slik – hva gjør vi da? Her er det to problemstillinger ute og går. Det ene er den rent tekniske oppdateringen, som for så vidt mer er et ryddighets- og hensiktsmessighetsspørsmål enn et substansspørsmål. Det andre er om man skal søke å få til endringer i EØS-avtalen som sådan. Det må vi komme tilbake til og vurdere nøye. Det er bl.a. viktig at vi inviterer til forhandlinger som gjør at vi får en bedre EØS-avtale, og at vi da ikke møter nye spørsmål som vi kanskje ikke hadde ønsket å møte på samme måte. Det må vi greie å komme tilbake til når vi kommer så langt. Det er all grunn til å tenke meget, meget nøye igjennom de skrittene vi nå går.

Det er jo slik at når det skal forhandles, er det offensive interesser på begge sider. Det betyr at begge parter må være parat til å gi. Vi må bedømme nettopp det totale bildet og ikke bare hva vi selv har lyst til å ha.

Åslaug Haga (Sp): Utenriksministeren har gjort det til en spesialøvelse her i denne salen å underkjenne både min kunnskap og min oversikt på det utenrikspolitiske området. Det begynner faktisk å bli en relativt festlig samling av sitater. Men jeg tar dette med knusende ro.

Nå er situasjonen den at Norge skal inn i vanskelige forhandlinger med EU på en rekke områder. Vi har helt sentrale interesser knyttet til forhandlinger som skal foregå på området fisk og på området landbruk. Vi vet at her må det endringer til i forhold til utvidelsen. Vi vet at vi skal forhandle om kontingent, sannsynligvis i mange milliarder-klassen.

Det er for så vidt prisverdig at utenriksministeren har et avslappet forhold til disse forhandlingene. Jeg er glad for at han kontinuerlig gir uttrykk for at han har kontroll. Men jeg håper jo at vi ikke her står overfor en annen spesialøvelse, som er at man ikke har holdninger før man

blir tvunget til å ha dem. Jeg konstaterer at en avventer utspill fra EU på disse forhandlingsområdene. Det er det vi har blitt fortalt i «Stortingets organer», som det heter.

Jeg synes det er litt forunderlig at man fra norsk side ikke har en mer offensiv og helhetlig strategi for alle de prosessene som en nå skal inn i. Jeg lar meg også forundre over at det tilsynelatende luftes posisjoner i Brussel uten at disse inngår i noe helhetlig forhandlingsopplegg. I hvert fall er det slik at det er sådd tvil om hvordan man fra Regjeringas side vil håndtere disse sakene framover. Noen av oss nærer en uro. Vi mener derfor at det er nødvendig at vi får en bredere gjennomgang av dette i Stortingets organer, og at det blir en gjennomgang som går på langt mer enn datoer og besvergelses på at man har kontroll.

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg har hverken underkjent Åslaug Hagas vurderinger eller hennes kunnskap. Jeg har bare fra tid til annen oppfordret henne til å gi noen begrunnelser, som hun praktisk talt aldri gir. Det ender alltid opp med «dette er min vurdering» og «så langt jeg forstår», og det er ganske luftige greier, for det er helt åpenbart at de faktiske forhold ikke peker i den retning. Det var det jeg pekte på.

Hvis Åslaug Haga kunne være litt mer generøs med å gi sin begrunnelse for hvorfor hun har kommet til konklusjonene, tror jeg kanskje at konklusjonene ville sett annerledes ut, og vi andre ville fått litt større innsikt i begrunnelsene. Det er det som har vært til kraftig irritasjon, fordi Haga gjennom hele det året som har gått, også har vært ganske generøs i å peke på og gi sine meget ramsalte vurderinger, men har vært forholdsvis knipen når det gjelder å gi begrunnelser for disse ramsalte vurderingene. Da stiller jeg spørsmålet: Har de egentlig et fundament? – Det var det ene.

Det andre er, bare for å rette opp det, at jeg ikke har et avslappet forhold til utvidelsesforhandlingene. De er tvert imot meget vanskelige, som jeg har sagt. Og som Haga er klar over, har vi også forberedt grunnen i mange av de viktige spørsmålene som skal opp. Det har vi gjort over lengre tid, og det tror jeg hun er relativt godt kjent med. Det har også vært dekket i pressen. Det jeg har sagt, er at det er en «timing» her som betyr at forhandlingene foregår på de datoene som jeg har nevnt, og sammenhengen i problemstillingen er også slik at vi både har redegjort og vil redegjøre nærmere i Stortingets organer for denne type ting. Det er faktisk slik at Åslaug Haga kan risikere å bli bønhørt nesten før hun har bedt.

Marit Arnstad (Sp): Utenriksministeren har fått en lei tendens til å bruke like mye tid av sine innlegg til å forklare Stortinget hvorfor Senterpartiet og SV er så håpløse, som han bruker til å snakke om sin egen politikk. Det er i og for seg synd. Særlig synd blir det at han bruker tiden sin til å irritere seg over ting som at han mener at Senterpartiet er uinteressert i WTO, fordi vi tilfeldigvis ikke har det samme synet på WTO som han sjøl har. Vi har vitterlig i denne sal bedt om både redegjørelser og en økt grad av offentlig debatt ikke minst om WTO.

Så kom utenriksministeren med enkelte beskyldninger i forhold til representanten Haga, at hun burde gi en begrunnelse for bekymringen når det gjelder norske forhandlingsposisjoner og interesser knyttet til den kommende runden, og ikke minst i forholdet mellom landbruk og fisk. La meg gi en begrunnelse for hvorfor vi er bekymret for Regjeringens evne til å ivareta norske interesser.

Allerede nå i høst kommer norske myndigheter gjennom forskriftsendringer til å øke tollettelsene på landbruket kraftig. Det kommer til å bli slik at en kan ta inn i Norge et osteforbruk tilsvarende det én person trenger på fire år, gjennom nye tollettelser. Det skjer på et tidspunkt hvor EU strammer inn nettopp det samme tollregelverket som vi liberaliserer.

Mitt spørsmål er: Hvorfor skal vi allerede i høst skusle vekk mulighetene som de som mener vi skal koble landbruk og fisk, kunne ha brukt til å kreve gjenytelser på et annet område, nemlig fisk? Hvorfor velger vi ensidig å redusere toll på landbruksvarer fra norsk side uten å kreve en eneste ordning tilbake på fiskerisiden, før vi har gått i en forhandlingssituasjon knyttet til utvidelsen, og før vi i det hele tatt er villige til å fortelle offentlig hva mandatet for disse forhandlingsstrategiene skal være? Kan utenriksministeren forklare det for meg?

Utenriksminister Jan Petersen: Jeg har utviklet Regjeringens politikk på dette området på over 104 sider i den meldingen som ligger til behandling, og jeg regner den som lest.

Når jeg har lagt opp mitt innlegg slik som jeg har gjort, er det nettopp for å ta opp en del av de springende punktene som har vært i denne debatten. Det er mulig at jeg har avlagt altfor mange visitter til Senterpartiet. Det kan jeg se som et punkt. Det er kanskje andre ting jeg burde konsentrert meg om enn de innleggene som har kommet fra Senterpartiets side. Men det var faktisk et par interessante ting som var oppe, ikke minst om strukturer. For hvis man skal ha globale løsninger når det gjelder handel og økonomisk samkvem, er det faktisk WTO-området som er selve poenget. Vi vet alle at Senterpartiet har vært mest opptatt av hva man ikke skal gjøre på det området, ikke hvordan man skal greie å drive disse forhandlingene frem. Så dette er et reelt poeng, som Marit Arnstad ikke kan snakke seg rundt.

Når det gjelder landbruksspørsmål, har vi nå forhandlinger med EU, som vi skal ha annethvert år etter protokoll 19, som er en separat sak. Det følger EØS-avtalene slik som det er nå. De andre tiltakene som Stortinget måtte finne på å vedta på området, vil man vedta i full åpenhet. Jeg har altså ikke oppfattet det slik at man har lagt opp til noen annen linje på dette området enn det vi har lagt opp til.

Det er for så vidt en nyhet, men det er en interessant nyhet, hvis Senterpartiet nå signaliserer at man bør koble landbruk og fisk. Det synes jeg for så vidt er en ganske interessant, ny vri, som man vil få anledning til å drøfte i Stortingets organer hvis man er villig til det. Men jeg oppfatter det slik at det vi har ønsket å gjøre på området

landbruk, burde få noe å si for fisk. Det betyr en kobling, og det er interessant.

Marit Arnstad (Sp): For å oppklare enhver form for misforståelse skal jeg forsikre utenriksministeren om at det fra Senterpartiets side sjølsagt ikke på noen som helst måte er aktuelt å koble landbruk og fisk. Men jeg skjønner at det er en sak som opptar mange andre her i salen. Jeg har hørt uttalelser fra Fremskrittspartiets side og signaler fra Arbeiderpartiets side – for så vidt også fra Høyres side – om at det kan være aktuelt.

Det er på den bakgrunn jeg igjen vil spørre: Hvorfor foretar Regjeringen i høst endringer i norske tollregler på landbrukssiden som gjør at vi gir ensidige innrømmelser i forhold til EU-landene, uten å ha bedt om gjenytelser på fiskerisiden? Burde ikke det ha vært forventet fra den norske regjeringens side, slik at de partiene som ønsker en kobling, kunne fått koblet de to spørsmålene og kanskje fått noe igjen på fiskeriområdet? Det er *det* jeg spør utenriksministeren om å svare på.

Utenriksminister Jan Petersen: Først til det rent formelle: Jeg tror jeg sa protokoll 19. Så vidt jeg husker, var det artikkel 19. Noen ganger går man surr i de formelle tingene, men nå er det rettet.

Vi har altså valgt ikke å gjøre det. Jeg mente at de vurderingene vi her har på landbruksområdet, står på selvstendig grunnlag, og jeg skjønner at det er av de tingene Senterpartiet er fornøyd med at vi har gjort.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Inge Lønning (H): I dagens norske politiske bilde hender det at man har problemer med å gjenkjenne Senterpartiet. I denne debatten har det ikke vært noe problem. Senterpartiet er til enhver tid motstander av de former for forpliktende internasjonalt samarbeid som er aktuelle, og tilhenger av de formene for samarbeid som er uaktuelle. Det er som det har pleid å være, og det er for så vidt betryggende.

Det som er forunderlig, er at SV og Senterpartiet – når de i denne debatten, som ellers, opptrer som politisk aksjeselskap når det gjelder vurderingen av norsk utenrikspolitikk – egentlig har et tilløp som er en eneste sammenhengende svartmaling av Den europeiske union og EØS-avtalen, men som konkluderer med en lang liste av forslag om utredninger som man ønsker at Regjeringen skal komme til Stortinget med, og med en innledning som sier at dette er et ledd i de to partienes arbeid med å få Norge ut av EØS-avtalen. Når konklusjonen, så vidt jeg har forstått i denne debatt, står klinkende klart for begge partier, at de under enhver omstendighet ønsker at Norge skal ut av EØS-avtalen, ville det kanskje ha vært litt mer i samsvar med det overskudd av mot og vilje som man påberoper seg, om man hadde foreslått at Stortinget fatter vedtak om det. Det virker, med respekt å melde, litt underlig at man ønsker Regjeringens utredning av en rekke spørsmål som allerede foreligger i den EØS-meldingen som

(Lønning)

Stortinget i dag behandler, istedenfor å fremme sine egne programfestede standpunkter. Nok om det.

Så til det som er det historiske perspektiv i forbindelse med den EØS-meldingen vi behandler i dag. Den europeiske union er i ferd med å lykkes – det vil antakelig være avklart i løpet av noen få uker – med det største utvidelsesprosjektet i unionens historie. Det vil skape et helt nytt Europa-bilde, hvor storparten av det man tidligere karakteriserte som Øst-Europa, eller landene bak jernteppet, er fullverdige medlemmer av det europeiske samarbeid i Den europeiske union. Det er historisk sett en bemerkelsesverdig begivenhet. Og det burde kanskje også oppta det norske storting hvilke konsekvenser dette har, med tanke på Norges fremtid.

Når vi har valgt å nyte godt av de handelsmessige fordelene av det europeiske fellesmarked, burde det være soleklart at vi også har påtatt oss både en politisk og en moralsk forpliktelse til å yte en rimelig grad av gjengjeld. Hittil har det i utenriksdebattene i Stortinget vært sagt at alle norske partier ser positivt på den kommende EU-utvidelsen. Etter dagens debatt er det litt tvil om man virkelig gjør det, og hva som er grunnen til at man eventuelt gjør det, samtidig som man beskriver Den europeiske union som en slags sammenhengende katastrofe politisk. Men la nå det være.

Det som er utfordringen for Norge, er primært å ivareta våre egne interesser som et land på det europeiske kontinent. De interessene tilsier etter mitt skjønn at vi ikke bare bør ha et intenst ønske om at EU skal lykkes også når det gjelder å utbygge sitt felles utenrikspolitiske prosjekt og sitt felles sikkerhetspolitiske prosjekt, men at vi fra norsk side bør være opptatt av når og på hvilken måte vi kan bidra aktivt til dette. For også norsk sikkerhetspolitikk og norsk utenrikspolitikk kommer i de nærmeste tiårene på godt og vondt til å være bundet opp til det som er den felles europeiske interesse i det globale perspektiv. Det er det Stortingets forpliktelse å forholde seg til, og det gjelder samtlige partier i denne sal.

Ø y v i n d H a l l e r a k e r hadde her overtatt presidentplassen.

Finn Martin Vallersnes (H): Senterpartiet og SV har i sine arbeidsprogram for 2001–2005 gått inn for å erstatte EØS-avtalen med et alternativt avtaleverk. I sin felles merknad viser de to søsterpartiene – utenrikspolitisk – til at Sveits har inngått bilaterale avtaler med EU-landene. Derfor er det fristende å se litt nærmere på nettopp Sveits-ordningen.

Det å fremstille en bilateral handelsavtale lik den Sveits har med EU, som bedre enn EØS, må bygge på svak kunnskap om hva Sveits' avtale faktisk innebærer og hvilken erfaring sveitserne så langt har gjort med sin løsning. For Norge ville det bety at vi skulle gi avkall på EØS-avtalens fordeler og velge å sitte tilbake med dens svake sider.

Som flere har nevnt, tok det Sveits ti år å fremforhandle sine syv avtaler. Avtalene er ikke dynamiske, og

når de nå implementeres, er de allerede utilstrekkelige. Derfor er supplerende forhandlinger allerede i gang.

Fordi Norge har EØS-avtalen, vil uenigheten om avtalevilkårene bli avgjort med rettslige midler av uavhengige organer og domstoler. Sveits har i sitt forhold til EU ingen institusjoner som tilsvarer EFTAs overvåkingsorgan, ESA, og EFTA-domstolen. Når det oppstår uenighet mellom Sveits og EU, blir det derfor vanskelig for Sveits å sikre seg mot at den sterkeste rett gjelder, ettersom avtalene overvåkes av EU-kommisjonen. Det er et organ som til forskjell fra ESA tilhører den andre part i avtalen. For Norge sikrer EØS-avtalen at tvister mellom EFTA og EU alltid fører til forhandlinger mellom partene gjennom EØS-komiteen.

EU fikk i forhandlingene med Sveits gjennomslag for en klausul som med rette kalles giljotinklausulen. Den innebærer at om en av partene bryter avtalen bare innen én sektor, kan avtaleverket som gjelder for alle sektorer, sies opp uten videre. Det viser med all mulig tydelighet styrkeforholdet mellom de to avtalepartene og betyr at det i praksis er enda vanskeligere for Sveits å motsette seg EUs regelverk enn det er for EØS-landene.

Alt i alt er det vanskelig å se noen fordeler av betydning ved den sveitsiske løsningen fremfor EØS-avtalen. Den sveitsiske modellen representerer en nødløsning for et land som ikke kom med i EØS, men som samtidig hadde et sterkt behov for å bygge ut samarbeidet med sin klart viktigste handelspartner.

Fullt utbytte av samarbeidet med EU, innflytelse i beslutningsprosessen og medvirkning i EUs økende demokratisering får vi først den dagen vi blir fullverdig medlem. I mellomtiden og i vår nåværende situasjon er EØS-avtalen nærmest uunnværlig for Norge. Adgang til det markedet som kjøper 70 pst. av norsk eksport, er av vital betydning for landet, for eksportbedriftene og for deres arbeidsplasser. Kanskje det er dette også «søsterpartiene» har erkjent når de i sine arbeidsprogram og i merknadsform ønsker seg ut av EØS, men ender opp med et forslag der en ber om utredninger. En må jo spørre seg om de har gitt opp, eller om de har endret standpunkt. Hva vil de egentlig? I allfall virker det som de har trukket konklusjonen før utredningen.

Olav Akselsen (A): «I begynnelsen var ordet», heiter det. Derfor er det viktig med debatt, og det er viktig å stilla spørsmål. Eg har altså teke til orde for ein debatt, og ein del har feilaktig slutta av det at eg har konkludert den debatten før den har begynt. Eg har ikkje teke til orde for at Noreg skal melda seg ut av EØS, men at me må få ein fordomsfri debatt om fordelane og bakdelane ved denne avtalen, for det finst både fordelar og bakdelar. Dessverre er det vel slik at det har vore ein tendens til at dei som er tilhengjarar av denne avtalen, har lovprist dei positive sidene, medan motstandarane berre har hengt seg opp i det som ein kan finna av negative sider ved avtalen.

Avtalen har gjeve næringslivet vårt klare rammer. Ein har fått ein felles arbeidsmarknad, og ein har fått tilgang til marknaden for varene sine, med eitt unntak, nemleg

for fisk. Når det gjeld fisk, veit vi at den norske andelen har fått ein minus på 15 pst. i den europeiske marknaden.

EØS-avtalen har klare fordelar, men det er òg slik at avtalen fører til at me må vedta reglar i Noreg utan at me har påverknadskraft når det gjeld desse reglane. Me har allereie vedteke fleire tusen direktiv, og fleire veit me at det vil bli. Flesteparten av desse direktiva kan me vedta utan problem, og me kan òg sjå at dei har store fordelar ved seg. Men det er òg slik at det er vedtak som me ikkje ville ha gjort dersom me hadde stått utanfor, og som iallfall isolert sett er negative kvar for seg. Mange av desse har store konsekvensar. Noreg har – som sikkert alle andre land – ein del særinteresser som i dag ikkje blir tryggja på den måten me har tilknytning til EU på, fordi me ikkje sit rundt det bordet der avgjerdene blir tekne. Eg har sjølv erfaring frå å prøva å påverka utanfrå på område som har vore særdeles viktige for Noreg. Eg må berre innrømme at erfaringane med det var særdeles dårlege. Eg må òg få seia i same slengen at eg har forståing for motparten, fordi det er me sjølve som har valt ikkje å vera der avgjerdene blir tekne. Men eg er iallfall heilt sikker på at dersom me hadde valt ei anna tilknytingsform, kunne me ha tryggja interessene våre på ein mykje meir offensiv måte enn det som er tilfellet ved EØS-avtalen.

No er det slik at EØS-avtalen er i stadig utvikling. Då ho var ny, var det fokus på Nord-Europa. Ettersom nabolanda våre har blitt medlemmer og det er stadig fleire land frå Aust-Europa som bankar på EU si dør, veit me at fokus vil skifta. Så vidt eg skjønar, er det slik at alle i denne salen ønskjer dei austeuropeiske og mellomeuropeiske landa som no bankar på EU si dør, velkomne. Det er altså slik at EU snart vil få ti nye medlemsland. Dette vil påverka EU. Dermed vil det påverka EØS, og dermed vil det også påverka Noreg. Eg er redd for at dei norske interessene vil hamna endå meir i bakleksa enn det som er tilfellet i dag.

Det er slik at stadig vekk er Noreg blant dei landa som er mest tilpassa EU-regelverket. Det er ikkje nødvendigvis negativt, men det er likevel eit paradoks. Det viser at svært mykje av regelverket vårt blir vedteke som følgje av vedtak i EU, og eg trur at det vil bli vanskelegare og vanskelegare å tryggja interessene våre berre frå utsida.

Som leiar av næringskomiteen har eg tett kontakt med næringslivet. Eg besøker veldig mange bedrifter, og oftare og oftare blir eg konfrontert med at EØS-avtalen har store manglar i forhold til deira daglege drift. Særleg gjeld dette for fiskeria. Vi veit at desse problema kan me ikkje løysa med den tilknytninga som me i dag har til EU. Det har blitt hevda at EØS-avtalen er ein husmannskontrakt. På ein måte kan me seia det, fordi me har fått lov til å dyrka vår eigen vesle del av den europeiske marknaden, men me har ikkje innverknad på kva for reglar som gjeld på denne marknaden.

Men det er altså slik at alternativet til denne kontrakten er å regulera vårt forhold gjennom lausgjengarlova. Ialffall trur ikkje eg at det er ein betre måte å gjera dette på.

Eg føler at me her har behov for ein debatt. Etter mitt syn er det slik at EØS-avtalen er i ferd med å gå ut på dato, anten me likar det eller ikkje.

Ågot Valle (SV): Ja, akkurat det siste er vi jo enige med Olav Akselsen i.

Det som jeg syns har vært frustrerende med denne debatten, er at man later som om EØS-avtalen nesten bare dreier seg om næringsliv og handel. Denne debatten om EØS-avtalen burde ha dreid seg om samfunnsutvikling, og det perspektivet har både Senterpartiet og vi prøvd å dra opp. Det var ganske befriende at Morten Høglund i et replikkordskifte sa til meg at EØS-avtalen er lik FrP-politikk. Det burde i hvert fall føre til noen tanker for andre partier også.

EØS-avtalen handler bl.a. om rammene rundt folkestyret. Handlefrihet for demokratisk valgte organ til å gjøre de viktige valgene ut fra lokale og nasjonale interesser er helt avgjørende for folkestyret. Det alle må være enige om, er at mye makt er flyttet til Brussel, og mye makt er flyttet til byråkratiet og til domstolene – altså undergraver man handlefriheten. Det er sånn at viktige hensyn blir underlagt kapitalens fire friheter og lammer handlefriheten, og det er også et – i hvert fall et lite – hav av forskjell mellom EØS-avtalen og fullt medlemskap i unionen. Denne handlefriheten som vi tross alt har, er ikke flertallet villig til å bruke – man er ikke villig til å bruke vetoretten på viktige områder.

Så blir det sagt mange ganger at bare vi får sitte rundt bordet eller være med på familiebildet, så skal nok alt bli bra. Da vil jeg spørre: Hvorfor skal bl.a. jeg tro at de som sitter og nikker til alt fra Brussel, vil vise muskler når de sitter rundt bordet? Hva skal overbevise meg om at man ikke sitter og nikker rundt bordet hvis man var medlem? Så vidt jeg vet har både Sverige og Danmark blitt avskåret fra å bruke handlefrihet med hensyn til det vi oppfatter som viktige saker.

Så sier Akselsen at han hører at næringslivet klager over at EØS-avtalen har mangler. Det jeg har hørt, er i alle fall at små og mellomstore bedrifter har klagd over mer byråkrati og mer skjemavelde – direktiver som har vært unødvendige i deres næringsvirksomhet.

Så syns jeg også det er et paradoks – eller skal vi si et demokratisk problem – at det er så lite åpenhet rundt diskusjonene her i Norge, bl.a. fordi diskusjonene foregår i EØS-utvalget og ikke blir brakt ut i det offentlige rom. Jeg ville ha trodd at de som skal forhandle for oss i Brussel, kunne vist mye større muskler, mye større pågåenhet hvis det hadde vært en offentlig debatt i Norge, og hvis de visste at de hadde en sterk opinion bak seg. Men det forutsetter altså åpenhet.

Så til de forestående forhandlingene. Her truer kommisjonen med en kjemperegning til Norge. Hvorfor gjør de det? Jo, det er fordi de ikke har kommet til noe de betrakter som skikkelige ordninger når det gjelder utvidelsen. Hva gjør de? Jo, de inviterer noen land til å sitte rundt bordet og til å være med på festen, og så sender de regninga til Norge.

SV er ikke uvillig til å betale for at fattige land skal kunne få lov til å reise seg i verdighet – tvert imot. Men hvorfor i all verden skal vi da bruke så mange midler gjennom EU – gjennom et system som har vist seg å være ineffektivt når det gjelder å fordele midler, gjennom et system som gang på gang har vist korrupsjon? Nå har vi nettopp hatt en skandale hvor en revisor har fratrukket stillingen og sagt at dette er et system som er åpent for fusk. Revisjonsretten i EU har nettopp understreket det samme. For åttende år på rad kommer de med en rapport som sier at her blir ikke midlene brukt riktig.

Ja, mer til fattige land, men mer målrettet!

Marit Arnstad (Sp): Jeg må først si at når en i denne debatten hører med hvilken arroganse representanten Lønning stiller seg til dem som har en annen holdning til EØS og EU-medlemskap enn det han sjøl har, så forstår en litt mer av hvorfor det gikk som det gikk i 1994.

Når det gjelder EØS-avtalen, er den gjenstand for en sterkere debatt nå enn den har vært tidligere. Det finner jeg rimelig, og jeg tror det er mange årsaker til det. Jeg tror det er usikkerhet knyttet til den utvidelsen som kan komme innen EU, som også vil føre til forhandlinger mellom Norge og EU om situasjonen. Jeg finner det rimelig at det skapes debatt om det spørsmålet.

Jeg tror også at en av grunnene til at EØS-avtalen er mer omdiskutert nå enn tidligere, er at det gjennom de siste åtte årene har skjedd en stadig utvidelse i forhold til det som ble lagt som premiss da EØS-avtalen ble vedtatt. Det tilhengerne av EØS i 1994 sa ikke skulle skje, det har skjedd! Og mange har merket seg det. Jeg tror også mange ser at det er svært mye byråkrati og svært mye papir knyttet til en del av arbeidet innenfor EØS, og det gjør mange skeptiske. Jeg tror nok også at mange har registrert den manglende viljen som fins hos norske myndigheter til faktisk å ta redskapene i avtalen i bruk, når det gjelder å ivareta viktige norske interesser på en offensiv måte.

Jeg tror nok at mange hadde forventet at norske myndigheter kanskje hadde inntatt en annen holdning når det gjaldt gassdirektivet og når det gjaldt andre områder som er av svært viktig økonomisk verdi for Norge. Spissformulert kan jeg faktisk si det på den måten at det jeg er mest redd for foran utvidelsen, ikke er de krav som måtte komme fra EU, men den unnsikthet man kan risikere fra EØS-tilhengerne i Stortinget og i Regjeringen når det gjelder å ivareta norske interesser i forhandlingene. For vi skal vel ikke igjen si nærmest på forhånd at vi er villige til å betale regningen? Vi skal vel ikke igjen si nærmest på forhånd at vi er villige til å bytte fisk mot landbruk, og dermed spille forhandlingskortene fra oss?

Jeg er også medlem av næringskomiteen og er opptatt av en rekke av de samme feltene som representanten Olav Akselsen var opptatt av. Jeg opplever næringslivets interesser som blandet. Men jeg tror det er grunn til, etter å ha hørt debatten her i dag, å minne om at Norge faktisk gjennom 30 år har hatt markedsadgang for industri og industrivarer til det europeiske markedet, slik at ikke noen tror at det kom med EØS-avtalen.

Jeg skjønner diskusjonen rundt fiskerispørsmålene. Vi har ikke noen enkel situasjon når det gjelder markedsadgangen til fisk i EU. Men da skal vi også vite at EUs linje hele tiden overfor Norge har vært at enhver markedsadgang til fisk skal betales med norske fiskeressurser. Slik var det i 1972, slik var det under behandlingen av EØS-avtalen, der vi faktisk gav fra oss enkelte fiskeressurser, og slik var det også i 1994. Det var en av de viktige grunnene til at mange sa nei i 1994. Vi skal også være klar over at de aktører som i dag sier at de er på gli innenfor fiskerinæringen, og som EU-tilhengerne muligens setter sin lit til når det gjelder å få snudd opinjonen, setter som villkår at vi ikke skal gi fra oss ressurser – det må gå an å få til en markedsadgang uten å gi fra seg ressurser. Og mitt svar er at det tror jeg ikke er mulig. Det tror jeg EU har bevist hver gang EU har vært i en forhandlingssituasjon med Norge.

Når det gjelder næringslivet ellers, har jeg også, særlig fra mange små bedrifter, fått det samme inntrykket som representanten Valle, nemlig at næringslivet også preges av et ufattelig byråkrati knyttet til EU- og EØS-regler. En har også fått helt klare klagemål, faktisk, f.eks. i forhold til det med strengere norske regler for offentlige anbud, og en rigid praktisering av regelverket. Vi blir så redde for at vi skal komme litt på kant, at vi ikke våger å være fleksible i forhold til regelverket i det hele tatt. Vi skal hele tiden være den som er snillest i klassen.

Så vil jeg til slutt litt tilbake til det jeg var inne på i replikkordskiftet til utenriksministeren, og det er at jeg ikke vet hvilken strategi Norge har når det gjelder forholdet mellom landbruk og fisk. Jeg registrer at det er noen som sier at dette må kobles. Hvis de ønsker å koble dette, skjønner jeg ikke hvordan de har tenkt å gjøre det. Nå gir man fra seg med ene hånden uten at den andre hånden vet det, og uten å kreve en gjenytelse. Det kan da ikke være noen god forhandlingsstrategi. I den sammenhengen synes jeg ikke utenriksministeren eller andre partier skulle være overrasket over at Senterpartiet ber om å få vite hva de norske forhandlingsposisjonene er. Det tror jeg også er viktig for den offentlige debatt framover. Vi savner å vite hva Norge faktisk vil, og hvordan Norge har tenkt å forsvare norske interesser i en forhandling om utvidelse. Det burde være et krav at både Stortinget og det norske folk ble opplyst om det.

Bjørn Jacobsen (SV): Frå vi starta debatten her for to-tre timar sidan, har melodien vore, og det var saksordføraren som la an melodien, at dette ikkje er noko å diskutere. Det er ikkje noko nytt. Sjølv om avisene dagleg er smekkkfulle av nyheiter frå Brussel, skal vi nærmast ikkje diskutere dette. Dette er ein trend og ein melodi som går igjen i vår komite: Utanrikspolitikk skal ein ikkje diskutere. Vi sit i den utvida utanrikskomiteen, og kjem det eit pip frå to-tre parti om at vi vil ha dette opp for å diskutere det i open sal, er det nærmast som om vi er landsforrædarar. Det er ikkje slik det skal vere, vi skal ha debatt om utanrikspolitikken. Saker som vi må presse på for å få opp frå den utvida utanrikskomiteen til ope storting, driv USA og diskuterer i Kongressen i dagevis, og

FN diskuterer dei i dagevis. Det er ein kultur på at vi ikkje skal diskutere desse tinga.

Så har det vore spørsmål frå enkelte om kvifor vi ber om ei utgreiing og ikkje knallar til med eit direkte utmeldingsforslag. Vi vil ha ei utgreiing framfor alt fordi meldinga er taus om det problematiske ved EØS-avtalen. Ho er òg ideologisk, fordi ho ikkje peiker ut noko alternativ. Ho tar t.d. ikkje opp problemet med det vi kan kalle gode norske dydar som verdikonservatisme og delvis òg sosialisme, versus det nye som kjem inn, nemleg liberalisering, fridomar og ei råare form for kapitalmakt.

Når det gjeld landbruk og fisk, er, om ikkje Regjeringa er i stand til å vege mellom dei to primærnæringane våre, den mest eksportavhengige næringa – fiskerinæringa – i stand til å gjere det for Regjeringa, trur eg. Fiskerinæringa ser at dei også er avhengige av den andre primærnæringa, landbruket, for å få til berekraftige og livskraftige samfunn kysten rundt. Distriktsbefolkninga kjem truleg til å vere dei som kjem til å klare det som Regjeringa ikkje klarer, nemleg denne balansegangen. Vi har i dag ein frihandelsavtale som inneber at vi sel fisk tollfritt til alle land i Aust- og Sentral-Europa. Fordelane med tollfridomen skal etter WTO-reglane kompenseras for når slike land blir medlemmer i EU. Kompensasjon blir gjeve i form av tollfrie importkvotar som gjeld for heile EU, som det blir sagt i meldinga. Slik kompensasjon fekk vi i Noreg då Sverige og Finland blei medlemmer av EU. SV vil likevel streke under at dersom vi frå norsk side skal påverke framtidig lovgjeving av betydning for EØS, må det bli sett inn mykje sterkare innsats på eit tidleg tidspunkt i EUs avgjerdsprosessar. Det er medan lovforslag blir førebudde i kommisjonen at EUs mange lobbygrupper set inn det vesentlege av sin innsats. EØS-avtalen gjev Noreg rett til å vere representert i dei arbeidsgruppene som EU-kommisjonen nyttar til å førebu ny lovgjeving for den indre marknaden, og dermed også for EØS.

Det er viktig at også instansar utanfor departementa blir klar over kva som foregår. Detaljar kan ein naturlegvis ikkje leke frå arbeidet internt i EU, men at det blir førebudd ei rettsakt på eit område og kva slags hovudinnretning rettsakta skal ha, må bli kjent utanfor, også i Noreg. Regjeringa bør derfor alt i denne fasen gå ut offentleg med det dei har av forslag til nye EU-/EØS-lovar. Det går fram av stortingsmeldinga at det rutinemessig blir utarbeidd rammenotat om aktuelle rettsakter på eit tidleg tidspunkt, før dei er vedtekne av EU, og at dei blir oppdaterte kontinuerleg på alle stadia i EØS-prosessen. Innhaldet i desse rammenotata bør bli kjent både for Stortinget og for dei norske interesseorganisasjonane så tidleg at det blir mogleg å finne fram til alliansepartnarar i sjølve EU og i dei enkelte EU-landa.

Steinar Bastesen (Kp): Det er ganske påfallende hvor store ambisjoner Regjeringa har om å være pådriver og tilrettelegger for utviklingen i land som nå står foran innlemmelse i EU. I disse landene skal Norge bidra til kompetansevekst, til infrastruktur, til næringsutvik-

ling, på bekostning av nødvendige tiltak heime. Det vises til vedtatte begrensninger når det gjelder bruk av oljepenger. Da den første Bondevik-regjeringa tok sete, var bruken av oljepenger atskillig større enn i dag. Det er et ganske uryddig bilde. Den andre Bondevik-regjeringa strever med å få bygd ned skatte- og avgiftsnivået, som den første Bondevik-regjeringa bygde opp samtidig som bruken av oljepenger ble bygd ned.

Bondeviks selverklærte gode styringsevner har brakt oss opp i en økonomisk berg- og dalbane, med store skadevirkninger både for næringsliv, kommune og privat husholdning. Verdiskapingen går ned, investeringer for å få et mer konkurransedyktig næringsliv går ned, og overføringer til andre land går opp. Regjeringens engasjement utenfor landets grenser går på bekostning av vår egen velferd og næringsutvikling. Regjeringa har ingen strategi for hvordan Norge skal bli konkurransedyktig innenfor EØS. Når titusener av arbeidsplasser forsvinner, betyr det at titusener av enkeltfamilier tvinges ut av sine nettverk, tvinges til billigsalg av gode boliger, gjøres til gjeldsofre. Dette er det Regjeringens ansvar å gjøre noe med. Økende arbeidsledighet er ikke bare statistiske tall, det blir menneskeskjebner når en regjering fører en bevisst sentraliseringspolitikk. Reforhandling av EØS-avtalen dreier seg ikke om utvidet markedsadgang for EU, det dreier seg om å utvide rett til kapitalisering av våre evige, fornybare ressurser. Det kan Kystpartiet ikke akseptere.

Inge Lønning (H): Det er litt overraskende etter tre og en halv times debatt å høre fra Stortingets talerstol at vi ikke har noen debatt, og at man etterlyser debatt. Det kan jo bli betydelige volumkrav for at noe skal tilfredsstillende minstekravene til en debatt hvis man ikke har registrert at man etter tre og en halv time faktisk deltar i en debatt.

Til representanten Jacobsen, som hadde problemer med å skjønne de ideologiske bakgrunner for at man kan være tilhenger av det europeiske integrasjonsprosjekt: Det må jo være tillatt å be representanten Jacobsen om å løfte blikket et øyeblikk utenfor Norges grenser og se hvorledes de politiske bildene i andre europeiske land ser ut. Han behøver ikke å løfte blikket lenger enn til vårt naboland Danmark for å finne at hans eget søsterparti har det samme syn på velsignelsen av EU-medlemskap som f.eks. Høyre har. Hvis han kaster blikket enda litt lenger, vil han jo finne at de politiske partiene i Europa som har båret frem dette integrasjonsprosjektet gjennom tiår etter tiår, er de konservative partier, de liberale partier, de kristendemokratiske partier, de sosialdemokratiske partier, uten unntak, og så menn også de fleste venstresosialistiske partier. De partiene som har vært og er ideologisk betingede motstandere av den europeiske integrasjonen, det er de partiene som befinner seg ytterst ute på den motsatte siden av den ideologiske skala. Jeg nøler med å kalle dem mørkeblå, jeg foretrekker å kalle dem ultrafiolette. Det er de ekstremt nasjonalistiske partiene i land etter land som kjemper imot den europeiske integrasjonen. Så Bjørn Jacobsen burde jo kanskje kunne seg en li-

ten meditasjon i sitt lønnkammer over hvilket selskap hans eget parti egentlig befinner seg i i dagens Europa.

Jeg har ikke vært i stand til, verken ved å lese komiteinnstillingen eller ved å lytte til innleggene fra radarpartiene SV og Senterpartiet, å høre et eneste tilløp til et politisk alternativ for Norge. Det eneste man har vært i nærheten av når det gjelder noe som minner om et konkret alternativ, er en forkjærlighet for Sveits og den sveitsiske plassering i dagens Europa. Når man tenker på at Sveits er det land som gjennom hele det forrige århundre førte en konsekvent nøytralitetspolitikk, og fremdeles fører en konsekvent nøytralitetspolitikk, når man tenker på at det ikke er mer enn ganske kort tid siden det i det hele tatt var mulig å få et flertall i Sveits for å melde landet inn i De forente nasjoner fordi man var redd for at det ville redusere den nasjonale sjølråderetten, da er det jo litt forunderlig at akkurat Sveits plutselig skulle være et forbilde for norsk europapolitikk. Det ville jo i tilfelle innebære ikke bare et spørsmålstejn ved EØS-avtalen og ved det samarbeidet Norge har utviklet, tross alt, over ganske lang tid med våre nærmeste handelspartnere i Europa, det ville også bety et ganske kraftig spørsmålstejn ved vårt norske NATO-medlemskap. Det ville kort og godt bety å skifte ut hele den politiske kurs Norge har fulgt i tiden etter den annen verdenskrig. Og da må jeg si at det er på en måte litt rystende at partier som ønsker å bli tatt på alvor, kan snakke med en så lettfærdig tone og uten å for ramme alvor føle seg forpliktet til å skissere noe som er et alternativ, men isteden gjennom votering ønsker å kaste kortene fra seg og be Regjeringen lage en utredning for dem.

Presidenten: Bjørn Jacobsen har hatt ordet to ganger i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bjørn Jacobsen (SV): Det er klart at det er artig å få ein ideologisk debatt også om dette. Verdikonservatismen, slik eg ser han, har klare avgrensingar i forhold til eit eventuelt EU der alle frie bevegelsar skal setjast ut i livet.

Så til spørsmålet: Er ei utmelding mogleg? Ja, sjølvsagt er ei utmelding mogleg, og ei utmelding frå EØS for Noreg er ikkje noko skritt ut i det uvisse. Både Noreg og EU er medlemmer av WTO. Det betyr at WTO-reglane vil regulere handelen mellom Noreg og EU frå første augeblikk etter ei eventuell utmelding. Noreg kan utvikle seg i mange retningar. Handelsavtalen frå 1973 er aldri sagt opp, han har på dei aller fleste områda berre vike plassen for EØS-avtalen. Og dersom EØS-avtalen blir sagt opp, gjeld i prinsippet framleis handelsavtalen, modifisert med dei endringane som har komme gjennom WTO-regelverket.

Ei anna sak er at det vi held oss til, er eit EU som diskuterer å bli ein superstat. Ein driv og lagar eit konvent, ein grunnlov, som har heilt andre idear enn dei vi måtte halde oss til i 1994.

Åslaug Haga (Sp): Man blir jo nærmest i tvil om man skal ta Inge Lønnings innlegg på fullt alvor, men vi

får kommentere et par ting. Jeg antar det var det han var ute etter.

Når det gjelder Sveits, er det sjølvsagt slik at det er ingen verken i Senterpartiet eller i SV som ønsker å kopiere Sveits' samfunnsmodell. Det er ingen som har sagt i denne sal at vi ønsker å se i retning av den sikkerhetspolitikken som Sveits har lagt seg på. Sjølvsagt har vi ikke det! Så når Inge Lønning begynner å trekke sammenligninger over til Sveits' nøytralitet og vårt forhold til NATO, kan Inge Lønning ta dette med knusende ro. Dette er konstruerte tanker i hans hode, og det har ingenting med de tankene som gjøres verken i SVs – jeg regner med at jeg kan ta med SV også – eller i noen av Senterpartiets hoder. Så det kan han ta med knusende ro.

Så er spørsmålet: Hva er alternativet? Ja, det finnes alternativer, det har Sveits' modell vist. Men det er Sveits' modell vi viser til, det er ingenting for øvrig verken i forhold til Sveits' organisering eller i forhold til den øvrige verden. Ingen har sagt at vi skal kopiere Sveits' modell. Det eneste vi vet sikkert, er at hvis EØS-avtalen skulle sies opp, som jeg forstår at man tenker på innenfor rammen av kommisjonen, vil vi falle tilbake til frihandelsavtalen. Og det kan faktisk hende at det er det som blir Inge Lønnings alternativ, hvis så skulle være tilfellet.

Men det er sjølvsagt ingen gitt å si eksakt hvilken modell Norge skal utvikle, og det er det vi ønsker kreativitet til å bidra med. Det vi etterlyser, er den viljen og den kreativiteten til å gå sammen og se om det faktisk kan ivareta Norges interesser på en bedre måte i en avtaleform, enn det man gjør gjennom den EØS-avtalen vi har i dag. Og man etterlyser her kreativiteten og alternativet. Ja, kjære vene, det er ikke spesielt kreativt eller alternativt å gå inn i EU med den begrunnelsen som jeg særdeles ofte hører fra ja-sida, som er at vi kan jo ikke stå utenfor – vi kan til og med komme til å bli medlemmer etter Albania. Jeg ser ingen vilje i Norge på ja-sida til å gå inn i en diskusjon om hva slags EU det er som er i ferd med å utvikle seg. Jeg hører ingen være villig til å si noe om hvilke holdninger man har i forhold til det som konventet nå sitter og diskuterer. Ønsker man mer union, ønsker man et system basert mer på nasjonalstaten, ønsker man en president, hvordan ser man for seg sikkerhetspolitikken i forhold til dette? Jeg ser ingen vilje på ja-sida til å gå inn i den type diskusjoner, og jeg ville forvente at man faktisk hadde noen meninger om det når man er så usigelig sikker på at det er medlemskapet som er løsningen for Norge.

Men når man snakker om alternativer, er vi ute etter et alternativ som ivaretar norske interesser på en bedre måte enn det vi gjør i dag. Vi ser at norske interesser lider under en avtale som i natur er ubalansert, og vi ser at norske interesser lider under at Norge svært ofte står med lua i handa og ikke tør å gå opp på barrikadene og forsvare norske interesser. Det er det vi er ute etter. Når Inge Lønning spør om alternativer, ønsker vi oss et alternativ som ivaretar norske interesser på en bedre måte enn det man gjør gjennom EØS-avtalen i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 468)

S a k n r . 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om overenskomster inngått med fremmede makter i 2000 (Innst. S. nr. 18 (2002-2003))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 468)

S a k n r . 3

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til godkjenning av avtale av 10. desember 2001 om endring av protokoll 3 til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol (ODA) av 2. mai 1992 (Innst. S. nr. 23 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 75 (2001-2002))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 468)

S a k n r . 4

Innstilling fra utenrikskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Audun Bjørlo Lysbakken, Bjørn Jacobsen og Ågot Valle om tiltak for å følge opp SAPRIN-nettverkets rapport om konsekvensene av Verdensbankens strukturtilpasningsprogrammer (Innst. S. nr. 8 (2002-2003), jf. Dokument nr. 8:128 (2001-2002))

Finn Martin Vallernes (H) (ordfører for saken):

Verdensbanken har de senere år vært opptatt av å styrke sitt forhold til frivillige organisasjoner og ta deres kritikk på alvor. På initiativ av presidenten i Verdensbanken, James Wolfensohn, ble SAPRI formelt lansert i Washington i juli 1997 på bakgrunn av den kritikk strukturtilpasningsprogrammene hadde vært gjenstand for.

SAPRI ble utformet av et nettverk av NGO-er, organisert i SAPRIN i samarbeid med Verdensbanken. SAPRIN står for Structural Adjustment Participatory Review International Network. Formålet var å bidra til nasjonale rådslagningsprosesser om effekten av strukturtilpasningsprogrammene.

Forholdet mellom SAPRIN-sekretariatet og Verdensbanken ble etter hvert anstrengt, og banken distanserte seg gradvis fra samarbeidet. Også flere lokale NGO-er stilte seg etter hvert kritiske til styringen av prosjektet. Banken hevder selv at den aldri trakk seg fra prosjektet, idet den anså dette som avsluttet ved avholdelsen av det såkalte andre globale forum i juli 2001. På det tidspunktet forelå det ikke noen ferdig rapport fra SAPRIN, og banken valgte å lage sin egen oppsummering i form av rapporten Adjustment from Within: Lessons from the Structural Adjustment Participatory Review Initiative.

Rapporten som senere ble lagt frem, i april i år, presenterer derfor det internasjonale SAPRIN-nettverkets egen versjon av prosessen og resultatene, og ble altså avsluttet uten deltakelse fra Verdensbanken. Det er denne siste rapporten som er grunnlaget for dette Dokument

nr. 8-forslaget, og som oppsummerer fire års arbeid i ni land. Rapporten gjennomgår bl.a. konsekvensene av:

- nedbygging av handelshindre
- liberalisering av finanssektoren
- virkningene av strukturtilpasningsreformer i arbeidsmarkedet
- de økonomiske og sosiale konsekvensene av privatiseringsprogrammer
- konsekvensene for småbrukere og matvaresikkerheten av strukturtilpasning i landbrukssektoren
- resultatene for helse- og utdanningssektoren av Verdensbankens retningslinjer for nivået på offentlige utgifter

Mange av de problemstillingene SAPRIN-rapporten tar opp, har en fra norsk side lenge vært opptatt av. Gjennom hele 1990-tallet og frem til i dag har banken utviklet en stadig dypere forståelse for sammenhengene mellom nødvendige økonomiske og strukturelle reformer og andre sider ved utviklingsprosessen, herunder den sosiale dimensjonen. Norge har aktivt arbeidet for en slik utvikling. Det har skjedd i bankens styrende organer – sammen med de øvrige nordiske land – samt i jevnlig bilateralemøter.

Norge har som en av de største bidragsyterne støttet SAPRI siden 1997 med til sammen 10,3 mill. kr.

Verdensbankens politikk har da også endret seg vesentlig i løpet av det siste tiåret. Den har nå et klart fokus på fattigdomsbekjempelse og legger avgjørende vekt på nasjonalt eierskap. Comprehensive Development Framework – CDF introduserte en helhetlig tilnærming til utvikling. Økonomisk og sosial utvikling kan ikke ses uavhengig av hverandre. PRSP – Poverty Reduction Strategy Paper – som ble lansert av Verdensbanken og Pengefondet i fellesskap, videreførte denne tankegangen. Bretton Woods-institusjonene har i dag et annet utgangspunkt for sin virksomhet enn tilfellet var på 1980-tallet og tidlig på 1990-tallet, da mange av strukturtilpasningsprogrammene ble igangsatt. I forbindelse med PRSP-prosessen skal det foretas analyser av de faktiske konsekvenser av endringene i samarbeidslandenes politikk, såkalt Poverty and Social Impact Assessment.

Saken som fremlegges i dag, er vedlagt brev av 28. august i år fra Utenriksdepartementet ved bistandsministeren til utenrikskomiteen. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til departementets vurdering av SAPRIN-rapporten. Regjeringen ønsker å bidra til en bred debatt om Verdensbankens politikk og mener de problemstillingene rapporten reiser, må tas alvorlig. Samtidig inneholder SAPRIN-rapporten svakheter av metodologisk og faktisk art, som gjør det vanskelig å bruke rapporten i Verdensbankens styrende organer. Allikevel bør konklusjonene diskuteres i bankens egne organer, og det skjer allerede. Flertallet ber Regjeringen om fortsatt å arbeide for at den sosiale dimensjonen ivaretas i Verdensbankens arbeid.

I det foreliggende Dokument nr. 8:128 fremmes forslag om fremleggelse av en egen stortingsmelding om Norges forhold til og politikk i de multilaterale finansinstitusjonene.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra SV og Senterpartiet, er fornøyd med den informasjonen Stortinget årlig mottar om Norges forhold til de multilaterale finansinstitusjonene gjennom St.prp. nr.1 og rapporteringen i forbindelse med kapitalpåfylling av International Development Association – IDA – og de regionale fondene, og mener derfor at det ikke er behov for en egen stortingsmelding om disse spørsmålene.

Det samme flertallet ber utviklingsministeren om å redegjøre nærmere for problemstillinger som reises i Dokument nr. 8:128 i forbindelse med stortingsproposisjonen om kapitalpåfylling i Verdensbankens fond for de fattigste landene, som skal legges frem i høst.

Flertallet tilrår at forslaget på denne bakgrunnen vedlegges protokollen.

Jeg antar at mindretallet selv vil redegjøre for sine merknader og forslag.

Bjørn Jacobsen (SV): Om eg ikkje høyrde heilt feil, sa ordføraren for saka at I-en i SAPRIN stod for «International». Han gjer ikkje det, han står for «Initiative». Det er jo det som er heile ideen med dette, det er eit initiativ til noko nytt, eit initiativ til noko anna, eit initiativ til at vanlege folk faktisk skal bli høyrde. Vi som er opptekne av at pengane til norske skattebetalarar skal brukast fornuftig, bør verkeleg vere opptekne av og interesserte i at det er deltaking frå dei som tek imot midlane våre gjennom både bilateralt og multilateralt samarbeid, at dei er med og fortel kva dei synest om dette. Synest dei det verkar? Er det dette ein hadde tenkt at pengane skulle gå til?

Det fine med dette initiativet var at for første gong skulle vanlege folk bli høyrde. Seinast for 14 dagar sidan stod statsminister Bondevik her og foreslo at finansinstitusjonane skulle meir inn i forhold til miljøtoppmøta, altså dei institusjonane som har vore lukka, som har hatt litt karakter av «Hans Hellige Høyhet», som ein liksom ikkje skulle røre ved, som er udemokratisk oppbygde osv. Dette må vi jo få røska opp i. Vi må få inn det vi er stolte av, nemleg representativitet, folkestyre. Eitt land, ei stemme – heilt elementære ting som vi er stolte av på 17. mai osv. Dette må vi sjølv sagt få inn i desse finansinstitusjonane. Dei skal dragast ut av dei mørke krokane dei er i. Folk skal vere med og delta der, folk skal vere med og bestemme, ikkje minst over dei pengane vi spyttar inn der.

Ein var i denne SAPRIN-undersøkinga spesielt ute etter å få fram kva slags verknader tilpassingspolitikken har for vanlege folk – ho kosta forresten 40 mill.kr. Det er ein god grunn i seg sjølv til ikkje å kaste henne på båten.

Resultata var eintydig negative. Strukturtilpassinga har fremma fattigdom. Nedbygging av handelshindringar har ført til at importen har vakse meir enn eksporten i dei landa ein hadde tenkt å hjelpe i utgangspunktet. Ein skal ikkje reise langt før ein ser at appelsintrea står fulle av appelsinar, mens bruspulveret blir importert og selt. Det er det som er heile ideen, aksess/tilgang til ein marknad for å selje fabrikkfødla varer frå andre land i staden for å bygge opp ein idé om at ein kan bruke egne ressursar.

Berekraftprinsippet bør liggje der i staden for å importere fabrikkerte næringsmiddel.

Rapporten fortel historia til menneska på den andre sida av ei rikdomsgrense som berre er der: billig import, arbeidsløyse, auking i vass- og straumprisar og offentlege tenester som er førte over på utanlandske hender. Før heitte det strukturtilpassing. No heiter det ikkje det lengre. No heiter det PR – Poverty Reduction. I visse andre samanhengar hengjer ein på ei mengd andre bokstavar òg. Men fattigdomsreduksjon er ideen. Det er den nye svingen, det nye fyndordet innafor bstanden. Ikkje noko gale i det, men når vi veit at bakom det skjuler det seg realitetar som at arbeidsfolks rettar blir reduserte, det blir gjort lettare å seie opp folk og lettare å svekkje fagrørsla, då veit vi at dette strir imot det vi står for vi som bygde dette landet, det landet vi er sette til å styre. Det bryt heilt fundamentalt med dei prinsippa.

Det blir instruert i strukturprogramma om å innføre eigendelar i skolane og for pasientane på sjukehus, å privatisere vassverk og kraftverk og å fjerne vernetoll på skjøre lands jordbruk. I sum er desse tiltaka etter SVs syn med på å auke kløfta mellom fattige og rike i enkeltland, og også mellom fattige og rike land.

Vi kan gjere meir med dette. Eg ser på forslaga frå SV som eg tek opp, som eit bidrag i forhold til å rette opp dei urettane som SAPRIN-rapporten har avdekt.

Lars Rise (KrF): Jeg kan forstå noe av bakgrunnen og engasjementet fra SVs side for de politiske målene som er beskrevet i SAPRIN-nettverkets rapport. Men det kan virke som om SV ikke har fulgt helt med i den positive utviklingen som faktisk har skjedd i Verdensbanken.

I Verdensbankens strategi for fattigdomsbekjempelse har banken de siste årene blitt mye mer bevisst på å bruke konkrete utviklingsmål i en strategi og etterse at disse målene er målbare og relevante. I forholdet mellom Verdensbanken og FN-systemet har det tidligere vært en del kompetansestrid og revirkamp. Dette er nå betydelig forbedret. Verdensbanken og FN samarbeider nå tett i kampen mot AIDS, for en bedre utdanning i utviklingsland og på landnivå.

Det er kjent at det har vært noen problemer i samarbeidet mellom Verdensbanken og UNDP, men signalene fra begge hold er at dette nå er i ferd med å endre seg. Det finnes fortsatt områder hvor samarbeidet kunne vært bedre, men stemningen mellom banken og FN er betydelig forbedret på bare få år.

I Norges politikk overfor verdensbankgruppen ønsker vi å bidra til at bankgruppens mandat, fattigdomsreduksjon, blir integrert i alle faser av bankens aktive virke, strategier, programmer, faglig bistand og øvrige aktiviteter. Vi vil bidra til å styrke arbeidet for å nå fram til de fattigste befolkningsgrupper, til at bankgruppens aktiviteter i størst mulig grad innrettes i samsvar med norske utviklingspolitiske prioriteringer, og til at viktige tverrgående temaer som miljø, likestilling og godt styresett blir ivaretatt, og også til at arbeidet med næringsutvikling i de fattige landene blir styrket, med særlig vekt på energi. Vi ønsker også å bidra til å styrke giververkøordinering

og mottakerstyring av bistanden, økt vektlegging av nasjonalt eierskap i utformingen og gjennomføringen av nasjonale fattigdomsrettede utviklingsstrategier, og vi vil støtte nasjonal kapasitetsbygging for å oppnå dette. Fra norsk side vil vi støtte opp om reorganiseringen for å gjøre institusjonene mer effektive, bl.a. stimulere til mer samarbeid på tvers av avdelinger og regioner, styrke samarbeidet med de regionale utviklingsbankene, styrke samarbeidet med FN-systemet, særlig UNDP, og bedre definere Verdensbankens rolle i den internasjonale finansarkitekturen, særlig i forebygging og håndtering av finanskriser og de sosiale og strukturelle konsekvensene av disse.

For Norge har det i år vært viktig å følge opp resultatene av IDA 13-forhandlingene, legge om og rasjonalisere samfinansieringen i tråd med den nye budsjettstrukturen, å følge opp HIPC i tråd med oppdatering av gjeldsplanen, og å følge opp den nye privat sektor-strategien.

Forslagsstillerne fra SV retter særlig søkelyset mot strukturtilpasningspolitikken i Verdensbanken. Dette er et tema som fra norsk side har vært viet stor oppmerksomhet. En omlegging av den økonomiske politikken og en effektivisering av ressursfordelingen har vært og er en absolutt nødvendighet i mange land. Den konkrete utformingen av reformprogrammene må imidlertid også ta hensyn til andre sider ved et lands utviklingspolitikk.

Fra norsk side har vi vært opptatt av de aller fattigste gruppene, og at disse ikke skulle bli rammet unødige av umiddelbare tiltak. I en helt tidlig fase av strukturtilpasningspolitikken tok man fra norsk side, sammen med noen andre land, initiativ til et større utredningsarbeid i banken om den sosiale dimensjonen ved strukturtilpasningskonseptet Dimension of Structural Adjustment. Konklusjonene fra dette arbeidet bidro til å justere og forbedre strukturtilpasningskonseptet.

Det er en bekymring at man har sett mangel på investering i de fattigste landene, særlig i Afrika, etter år med tilpasningstiltak.

Fra norsk side har vi også i særlig grad vært opptatt av miljøkonsekvensene av tilpasningen. Dette var nok en side som var dårlig forstått av banken, og Norge tok derfor initiativ til en større utredning om dette. Konklusjonene fra dette er at miljøhensynet er innarbeidet i bankens retningslinjer for utformingen av strukturtilpasningsprogram.

Kristelig Folkeparti mener det er viktig at banken er i bred dialog med mange ulike miljøer i giverland og mottakerland når strukturtilpasningsprogrammene igangsettes. Først da kan man oppnå best mulig resultat som kommer de fattigste til gode.

Det har vokst fram en aktiv antiglobaliseringsbevegelse de siste årene. Verdensbanken tar antiglobaliseringsbevegelsen på alvor, og bankens leder ønsker å ha en dialog også med motstandere av banken. Det kan noen ganger være vanskelig å forstå all motstanden mot banken når det gjelder dens virke i utviklingsprosjekter som vektlegger lokal deltakelse, selvstyre, demokrati, ansvarliggjøring og bevisstgjøring. Engasjementet mot urettfer-

dighet og uheldige konsekvenser av globaliseringen er derimot positivt.

Man skal være klar over at antiglobaliseringsbevegelsen på ingen måte er enhetlig. Den består bl.a. av politiske grupper på venstrefløyen, fagforeninger, miljøorganisasjoner og frivillige hjelpeorganisasjoner.

Men det har altså skjedd helt konkrete endringer i bankens strategi. Den viktigste endringen er PRSP-prosessen – Poverty Reduction Strategy Paper. Her må utviklingslandene selv formulere sine strategier. Målsettingene og planene i PRSP er formulert av dem som har ansvaret for budsjettene i utviklingslandene, ikke av Verdensbankens folk. Det gir en helt annen deltakelse og ansvarliggjøring, og det gir grunnlag for en positiv utvikling i disse landene.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson: Jeg er glad for at et bredt flertall i innstillingen uttrykker tilfredshet med den informasjonen Stortinget årlig mottar fra Regjeringen om Norges forhold til de multilaterale finansinstitusjonene gjennom budsjettet, St. prp. nr. 1, og rapporteringen i forbindelse med kapitalpåfylling av Det internasjonale utviklingsfondet – IDA – og de regionale fondene. Jeg merker meg også positivt at en legger til grunn at Regjeringen gjennom årene har vært opptatt av nettopp de problemstillingene som man i dag påpeker og fokuserer på i Dokument nr. 8:128, nemlig den sosiale dimensjonen i utviklingsprosessen.

Folk skal bli hørt, sa representanten Jacobsen, og nettopp derfor har Regjeringen støttet SAPRIN-nettverkets arbeid og har siden 1997 bidratt med over 10 mill. kr til denne prosessen. Det vil jeg understreke, for det betyr at vi ønsker folkelig deltakelse, oppmerksomhet og engasjement rundt bankens politikk. Det betyr også at vi har stilt opp i forhold til nettopp dette nettverkets arbeid.

Uavhengig av hva en måtte mene om den såkalte SAPRIN-rapporten og de vurderinger som legges til grunn i Dokument nr. 8-forslaget, er det viktig med en kritisk debatt omkring en så sentral utviklingsinstitusjon som Verdensbanken – en institusjon som har meget stor betydning for situasjonen i mange fattige land. Jeg er derfor også glad for at flertallet i innstillingen ber om en nærmere redegjørelse for nettopp problemstillingene som reises i Dokument nr. 8-forslaget. Jeg ser fram til å kunne etterkomme denne anmodningen i forbindelse med proposisjonen om den trettende kapitalpåfyllingen av IDA, som Utenriksdepartementet tar sikte på å legge fram i løpet av november. Jeg håper også at Stortinget vil benytte anledningen til en aktiv og offensiv debatt om Verdensbankens politikk og de multilaterale finansieringsinstitusjonene.

Her vil vi også redegjøre nærmere for spørsmål i forbindelse med Norges arbeid gjennom Verdensbankens styrende organer generelt og i tilknytning til konsekvensene av strukturtilpasningsprogrammene spesielt. Jeg vil med andre ord også komme inn på en god del av de problemstillingene som mindretallet reiser i sine merknader i denne innstillingen. Det er grunn til å legge vekt på at disse spørsmålene er en del av departementets daglige ar-

beid i forhold til de multilaterale institusjonene. Den største utfordringen nå etter min vurdering er å sikre at politikkomleggingen i Verdensbanken blir gjennomført i praksis på landnivå, helt ut til at den fattige bonden merker forskjell.

Jeg går ut fra at Stortinget ønsker å diskutere substansen i bankens politikk i forbindelse med framleggingen av IDA-proposisjonen, og i denne omgangen vil jeg derfor begrense meg til noen få spørsmål.

Som utenrikskomiteen påpeker i sin innstilling, har flere forskningsmiljøer pekt på at SAPRIN-rapporten inneholder metodologiske og faktiske feil som medfører at det er problematisk å legge den til grunn for arbeidet i Verdensbankens organer. Det er avgjørende at en vurdering av strukturtilpasningsprogrammenes sosiale og økonomiske konsekvenser hviler på et solid faglig grunnlag. Da er det også større sannsynlighet for at man blir hørt og blir tatt seriøst, slik at det bidrar til endring i bankens politikk.

Samtidig ønsker verken Norge eller banken å avvise rapporten som utgangspunkt for videre samarbeid med det sivile samfunnet. Regjeringen er innstilt på fortsatt å bidra til at så vel SAPRIN-nettverket som andre NGOer tas med i bankens videre arbeid.

Det er også grunn til å understreke, siden dette har vært berørt i debatten i dag, at banken ikke har brutt samarbeidet med nettverket, og at den nylig har understreket sin vilje til fortsatt samarbeid med representanter for nettverket på landnivå. Bankens ledelse er med andre ord svært opptatt av hvordan erfaringene fra SAPRIN-prosessen kan følges opp videre.

Jeg ser fram til å komme nærmere inn på disse spørsmålene i tilknytning til framleggelsen av IDA-proposisjonen.

Helt avslutningsvis: Representanten Jacobsen var inne på fattigdomsreduksjon som det nye «catch»-ordet i internasjonal sammenheng. Jeg kan da understreke at i norsk utviklingspolitikk er det faktisk fattigdomsbekjempelse som er ambisjonen, og den er også høyere, og det er reflektert i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom, «Kamp mot fattigdom», som Stortingets representanter er kjent med. Der gjør vi også godt og grundig rede for vår politikk i bankens organer, men resten kan vi altså komme tilbake til i forbindelse med debatten om IDA-påfyllingen og Verdensbankens politikk i den sammenheng.

Bjørn Jacobsen (SV): Det var mykje godt å høyre frå Kristeleg Folkeparti her. Men eg har lyst til å stille spørsmål om vi kan risikere at norsk bilateral bistand går med til å bøte på konsekvensane av multilateral bistand, som vi i veldig høg grad faktisk er med på å betale. Vi må også ta innover oss at aldri er det så mange fine ord og så lite resultat som når vi snakkar om bistand, og vi må heile tida ha det presset på oss at vi skal bli flinkare, vi skal bli betre – ikkje minst i forhold til å halde oppe bistandsviljen, nestekjærleiken og solidariteten også i den norske befolkninga – slik at det får konsekvensar. For til sjuande og sist er det i botnen eit forhold mellom den norske be-

folkninga og befolkninga i andre land, som når småbonden er på besøk hos Småbrukarlaget i Noreg f.eks.

Eg vil òg spørje utviklingsministeren: Kva er utfordringa i forhold til Verdsbanken internt, korleis han er oppbygd i forhold til demokrati, avstemmingsreglar, kven som sit i styra, osv., og i forhold til korleis dei jobbar ute i marka?

Presidenten: Presidenten regner med at spørsmålet var rettet til utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og ikke til Kristelig Folkeparti-politikeren Hilde Frafjord Johnson. Hun har iallfall ordet.

Bjørn Jacobsen (SV): Den rolla kan ho velje sjølv.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson: Det er ingen konflikt mellom Kristelig Folkeparti-politikeren Hilde Frafjord Johnson og statsråden, der er det god konsistens.

Jeg vil bare knytte et par kommentarer til representanten Jacobsens spørsmål, for det første om den bilaterale bistanden brukes til å bøte på konsekvensene av de multilaterale institusjonenes politikk og bistand. Da er jeg redd for at representanten Jacobsen gjør den samme feilen som framgår av en del av det arbeidet SAPRIN-nettverket har gjort, nemlig at man tar som utgangspunkt at alle konsekvenser av bankens politikk og de multilaterale institusjonenes politikk er negative, og at det vi må gjøre, er å bøte på dette. Det er feil, bildet er atskillig mer nyansert og faktisk også mer positivt enn det representanten Jacobsen tydeligvis tror. For det andre er det heller ikke korrekt, og det vil vi komme litt tilbake til i forbindelse med den stortingsproposisjonen som vi skal framlegge om IDA, som også vil omhandle bankens politikk. Vår bilaterale bistand går til å bekjempe fattigdom på samme måte som mye av bankens bistand og politikk gjør det. Med det har jeg ikke sagt at alt gjør det, men jeg har sagt at mye gjør det. Verdensbanken er i dag den største bidragsyter til helse, utdanning og bekjempelse av hiv/aids i fattige land, og har også investert betydelige beløp til bekjempelse av fattigdom, noe som har fått konkrete resultater for mange enkeltmenneskers liv og levekår.

Så er det en god del som gjenstår, og det spurte representanten Jacobsen om, bl.a. å sikre en gjennomføring helt ut i praksis. Politikken er veldig mye på plass, men en institusjon som banken er stor, og det å gjennomføre endringsprosesser og omleggingsprosesser er ikke bare krevende i norsk sammenheng, det er enda mer krevende i en multilateral institusjon som dette. Det er viktig å sikre at de når helt ut, ned på landnivå og ned i tiltakene i hvert enkelt land, som jeg sa i mitt innlegg, slik at det merkes hos de aller fattigste. Nå er det deres tur.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 468)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget går da til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Bjørn Jacobsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet satt fram et forslag i syv punkter. Forslaget lyder:

«1. Stortinget ber Regjeringen utrede de fordeler og ulemper som EØS-avtalen og det indre markedet har for viktige norske næringer, for distriktene, for utviklingen i arbeidslivet, for forvaltningen av norske naturressurser, for miljøsituasjonen og mattrykgheten.

2. Stortinget ber Regjeringen redegjøre for hvordan den vil forholde seg til den "nye forståelsen" av EØS-avtalen som ESA legger til grunn overfor ordninger som ikke diskriminerer på nasjonalt grunnlag.

3. Stortinget ber Regjeringen redegjøre for hvilke endringer i EØS-avtalen som kunne være ønskelig for å unngå ulempene ved EØS-avtalen.

4. Stortinget ber Regjeringen utrede alternativer til EØS-avtalen, og hvilke konsekvenser en norsk oppsigelse av EØS-avtalen vil få.

5. Stortinget ber Regjeringen om å opprette en økonomisk støtteordning som organisasjonene kan søke støtte fra til kompetansebygging i EU-spørsmål og til påvirkningsarbeid i forhold til EU.

6. Stortinget ber Regjeringen om å utvikle rutiner for å informere relevante organisasjoner på et tidligst mulig stadium om EØS-relevante saker som kan ha direkte interesse for organisasjonene.

7. Stortinget ber Regjeringen om å vurdere om det bør gis økt økonomisk støtte til partienes EU-arbeid.»

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 86 stemmer mot og 19 stemmer for forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.30)

Steinar Bastesen (Kp) (fra salen): Jeg trykte på feil knapp. Jeg skulle ha stemt for.

Presidenten: Da blir tallene 85 stemmer mot og 20 stemmer for forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, og forslaget er dermed forkastet.

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 27 (2001-2002) – om EØS-samarbeidet 1994-2001 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

Utenriksdepartementets forelegg for Stortinget om overenskomster som er inngått med fremmede makter i 2000 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i godkjenning av Avtale av 10. desember 2001 om endring av Protokoll 3 til Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol (ODA) av 2. mai 1992.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes mot 1 stemme.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Bjørn Jacobsen satt fram to forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen kreve at SAPRIN-rapportens konklusjoner blir tatt opp til bred debatt i Verdensbankens organer.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å legge fram en stortingsmelding om Norges forhold til de multilaterale finansinstitusjonene. Stortinget ber om at en slik stortingsmelding redegjør for følgende:

- i hvilken grad Norge gjennom sin deltakelse bl.a. i Verdensbankens styre har bidratt til å fremme Verdensbankens strukturtilpasningspolitikk,
- i hvilken grad krav om strukturtilpasning, som beskrevet i SAPRIN-rapporten, har vært stilt som vilkår for norsk bilateral og multilateral bistand,
- forslag til årlige rutiner som vil innebære at Stortinget orienteres om hvilke synspunkter Norge fremmer i og overfor Verdensbankens organer og hvordan Norge stemmer i Verdensbankens styre og andre relevante organer hvor Norge er representert.»

Det vil bli votert alternativt mellom disse forslag og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:128 (2001-2002) – forslag fra stortingsrepresentantene Audun Bjørlo Lysbakken, Bjørn Jacobsen og Ågot Valle om tiltak for å følge opp SAPRIN-nettverkets rapport om konsekvensene av Verdensbankens strukturtilpasningsprogrammer – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Sosialistisk Venstreparti bifaltes innstillingen med 91 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.43)

S a k n r . 5

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 14.15.
